

educatieve dienstverlening

Buitenschoolse opvang voor kinderen met een beperking

Behoeften, aanbod, knelpunten en successen

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van OCW

Mei 2007
Sardes/CED-Groep

Karin Westerbeek
Vera Duijnhouwer
Luc Greven
Els Rietveld

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
SAMENVATTING	5
HOOFDSTUK 1: INLEIDING	7
HOOFDSTUK 2: HET ONDERZOEK	9
2.1 ONDERZOEKSVRAGEN	9
2.2 METHODE VAN ONDERZOEK.....	9
HOOFDSTUK 3: OUDERS; BEHOEFTE EN ERVARINGEN	12
HOOFDSTUK 4: EXPERTS OVER DE BUITENSCHOOLSE OPVANG	22
4.1 DE EXPERTMEETINGS	22
4.2 DE DIRECTEURS	25
SAMENGEVAT: DE MENING VAN DE EXPERTS	28
HOOFDSTUK 5: DE PRAKTIJK	29
5.1 UITGEBREIDE PRAKTIJKBESCHRIJVINGEN.....	29
1. BSO “De Kienderhoek” in Wolvega	29
2. BSO Plus de Bikkels in Haarlem	32
3. BSO “De Poolster” in Groningen.....	34
4. BSO Myosotis ‘De Sterren’ in Rotterdam.....	37
5. NSO plus ‘De Tamboerijn’ in Zaandijk.....	40
6. BSO+ De Goudmijn van BijdeHand Kinderopvang in Rotterdam	43
7. NSO in de St. Liduinaschool voor SO/VSO/MG ZMLK in Breda.....	46
8. NSO in SBO J.P. Heijeschool in Hoofddorp	49
5.2 KORTE BESCHRIJVINGEN	53
Bij de hand – gastouderbureau in Epe	53
Kober - BSO Plus project in Breda	54
BSO Colorkids in Rotterdam	56
BSO Rolykids in Rotterdam.....	57
BSO De Wereldplek in Rijswijk.....	57
NSO Plus De Bellon in Sittard.....	59
BSO De Kluts in Nieuw Roden	60
ZMOK-scholen in Amsterdam	61
5.3 EEN BUITENLANDS VOORBEELD	62
BSO voor kinderen met beperkingen in Oostenrijk	62
Samenvatting	63
HOOFDSTUK 6: DE BEVINDINGEN IN RELATIE TOT DE LITERATUUR	65
EERDER ONDERZOEK NAAR OPVANG VOOR KINDEREN MET EEN EXTRA ZORGBEHOEFTE.....	65
BEHOEFTE AAN BSO.....	65
GEEN GEBRUIK VAN BSO DOOR S(B)O.....	65
RAPPORT: COMBINEREN VAN ZORG & ARBEID	66
FINANCIERINGSMOGELIJKHEDEN BSO VOOR S(B)O.....	67
SAMENVATTING	69
HOOFDSTUK 7: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	70
7.1 CONCLUSIES.....	70
Vraag 1.....	70
Vraag 2.....	71
Vraag 3.....	71
Vraag 4.....	72
Vraag 5.....	73
7.2 AANBEVELINGEN	75
LITERATUUR	77

BIJLAGE 1: SCHEMA CONCLUSIES	79
BIJLAGE 2: SCHEMA VOOR- EN NADELEN VAN EEN VERPLICHTING	81

Samenvatting

Vanaf schooljaar 2007-2008 wordt het voor basisscholen verplicht om aansluiting met buitenschoolse opvang (BSO) te organiseren als ouders dat wensen. Voor het speciaal (basis-) onderwijs (S(B)O) geldt die verplichting – vooralsnog – niet. Wel heeft de Minister van Onderwijs de Tweede Kamer beloofd te onderzoeken of die plicht er ook voor het S(B)O zou moeten komen. Daartoe is onderzocht wat de huidige uitvoeringspraktijk is, hoe groot de behoefte is aan BSO voor kinderen uit het SO en SBO en welke (financiële) knelpunten de uitvoering van BSO voor deze kinderen in de weg staan. Ook is onderzocht hoe mensen uit de praktijk denken over een verplichting.

Behoefte groter dan het aanbod

Het onderzoek bestaat uit verschillende deelonderzoeken. Er is een vragenlijstonderzoek gehouden onder ouders met kinderen in het SO en BSO. Hieruit blijkt dat ongeveer 5% van de kinderen uit het SBO en 10% van de kinderen uit het SO momenteel gebruik maakt van enige vorm van BSO. Dat percentage ligt zeker zo hoog als in het reguliere onderwijs. De behoefte is echter een stuk groter dan de vraag. Veel ouders (17% uit het SO en 8% uit het SBO) willen graag Buitenschoolse Opvang voor hun kind maar kunnen geen geschikte plek vinden. De grootste groep ouders wil hun kind het liefst op een ‘gewone’ BSO in de buurt van huis geplaatst hebben waar integratie mogelijk is met kinderen uit het reguliere onderwijs en uit de buurt. Een andere grote groep ouders preferereert gespecialiseerde opvang die speciaal is toegerust voor de opvang van kinderen met een beperking.

Goede initiatieven zijn er, maar ze zijn (nog) schaars

Naast het onderzoek onder ouders is een groot aantal praktijksituaties bezocht en beschreven. Daaruit blijkt dat, hoewel het aanbod niet groot is, er toch allerlei initiatieven zijn om kinderen uit SO en SBO op te vangen. Er zijn reguliere BSO's die hun deuren ook open zetten voor kinderen met een beperking. Soms is er binnen de reguliere BSO een aparte groep ingesteld of zijn er aparte gelimiteerde plaatsen voor kinderen met een beperking. Vaak worden niet alle kinderen toegelaten, maar alleen kinderen die te handhaven zijn in de groep of waarvoor geen bijzondere aanpassingen hoeven te worden gerealiseerd. Het komt overigens voor dat kinderen met een beperking in reguliere groepen worden opgevangen maar daar niet echt op hun plek zijn. Als er geen andere mogelijkheden voor handen zijn blijven ze toch vaak op de reguliere BSO.

Er bestaan ook speciale BSO's. De BSO Plus biedt ‘gewone’ BSO maar dan in kleinere groepen, met meer structuur en met speciaal gekwalificeerd personeel. Er zijn ook BSO's die door een school zijn opgestart en alleen toegankelijk zijn voor kinderen van die school. Voordelen van speciale BSO zijn dat de doorgaande pedagogische lijn meestal goed gewaarborgd is, dat de kinderen precies die aandacht en ondersteuning krijgen die ze nodig hebben en dat combinatie met behandeling vaak gemakkelijk is. Nadelen zijn dat deze BSO's vaak niet dicht bij het huis van de ouders gerealiseerd kan worden waardoor integratie met kinderen uit het regulier onderwijs, of integratie met de kinderen uit de wijk, niet mogelijk is. Het wordt duidelijk dat voor beide typen BSO (regulier en speciaal) de behoefte groter is dan het aanbod. Waar voorzieningen gerealiseerd worden blijkt dat de aanmeldingenstroom snel groeit. Op een aantal plekken bestaan wachtlijsten. Het is dan ook te verwachten dat een groeiend aanbod tot meer kinderen uit het S(B)O in de BSO zou leiden.

Knelpunten

Er heeft ook een deelonderzoek onder experts en onder schooldirecteuren van SO en SBO plaatsgevonden. Zowel uit dit deel van het onderzoek als uit de praktijkbeschrijvingen blijkt

dat er nogal wat knelpunten zijn. Financiering van de - vaak dure- opvang is een probleem. Ook het vervoer van en naar de BSO vormt een knelpunt. Daarnaast is er simpelweg te weinig aanbod: 'gewone' BSO's willen en kunnen vaak niet alle kinderen met een beperking plaatsen vanwege de extra zorg en aandacht die zij nodig hebben. Speciale BSO's zijn er maar weinig en meestal zijn deze verbonden aan één of enkele scholen. Het ontbreekt ouders daardoor ook vaak aan de nodige informatie over welke mogelijkheden er allemaal zijn.

Verplichting

Als het om een verplichting gaat voor het S(B)O om BSO te regelen, komt uit het onderzoek geen duidelijk 'ja' of 'nee'. De deelnemers aan het onderzoek vinden unaniem dat kinderen uit het S(B)O (en hun ouders) even veel recht hebben op goede BSO als hun leeftijdgenoten in het regulier basisonderwijs. Dit bij wet regelen is de logische consequentie van dit uitgangspunt. Dat betekent niet dat iedereen vindt dat deze verplichting bij scholen belegd zou moeten worden. Het S(B)O komt bij het regelen van passende opvang voor elk van hun leerlingen nog zoveel knelpunten tegen dat een verplichting op korte termijn onverstandig wordt gevonden. Voornamelijk het SO vangt immers vaak leerlingen uit een grote regio op en voorzien in (thuisnabije) opvang vergt veelal 1 op 1 arrangementen. Het beleggen van de verplichting bij de gemeente zou een alternatief kunnen zijn. Sommige SO-scholen bepleiten het leggen van de verplichting bij de verwijzende reguliere school.

Hoofdstuk 1: Inleiding

Buitenschoolse opvang (BSO) is een geaccepteerde vorm van opvang geworden. Tenminste, als het gaat om kinderen uit het reguliere basisonderwijs. Voor kinderen met speciale behoeften zoals kinderen met een handicap (fysiek, verstandelijk of psychiatrisch van aard), zijn veel minder mogelijkheden voor buitenschoolse opvang. Dat geldt voor de grote steden en zeker ook voor kleinere gemeenten. Kinderen van het SBO gaan meestal buiten hun woonwijk naar school, kinderen van het SO vaak zelfs buiten hun eigen woonplaats¹. Het is daardoor niet vanzelfsprekend dat deze leerlingen gebruik maken van het bestaande aanbod in hun wijk of woonplaats. Er zijn nog verschillende andere redenen te noemen waarom deelname aan reguliere BSO niet gemakkelijk is. De kinderen zijn vaak niet zonder meer welkom vanwege opvallend of voor andere kinderen en leiding lastig gedrag. Voor kinderen met bepaalde handicaps (zoals stoornissen in het autistische spectrum) is het heel belangrijk dat de buitenschoolse opvang veel structuur en veiligheid biedt. Deze kinderen hebben er baat bij als school en buitenschoolse opvang op elkaar aansluiten, en daarmee continuïteit op het terrein van pedagogisch klimaat en handelen bewerkstelligen. Dat is (nog) niet vanzelfsprekend binnen de reguliere kinder- en buitenschoolse opvang in Nederland.

Anderzijds bestaan er wel degelijk initiatieven waaruit blijkt dat BSO voor (bepaalde groepen) kinderen uit het S(B)O mogelijk is. Er zijn initiatieven die aansluiten bij bestaande buitenschoolse opvang, en waarin kinderen met speciale zorgbehoeften worden opgevangen met 'reguliere' leeftijdsgenoten. Vaak is er dan sprake van extra, professionele, leiding. Ook bestaan initiatieven voor speciale BSO waar alleen kinderen met speciale zorgbehoeften worden opgevangen. Dit zijn vaak AWBZ gefinancierde instellingen of zogenaamde BSO Plus -projecten ontstaan met behulp van gemeentelijke subsidies. Daarnaast bestaan er initiatieven die gekoppeld zijn aan het S(B)O, en waar leerlingen met specifieke behoeften samen worden opgevangen binnen dagarrangementen. Hoewel er beschrijvingen bestaan van een aantal van dit soort initiatieven, is toch onvoldoende duidelijk hoe het over de gehele linie staat met de behoeften aan en mogelijkheden voor BSO voor leerlingen uit het speciaal (basis)onderwijs.

Vanaf schooljaar 2007-2008 wordt het voor basisscholen verplicht om aansluiting met BSO te organiseren als ouders dat wensen. Voor het S(B)O geldt die verplichting – vooralsnog – niet. Wel heeft de Minister van Onderwijs de Tweede Kamer beloofd te onderzoeken of die plicht er ook voor het S(B)O zou moeten komen. Het onderzoek moet aandacht besteden aan knelpunten die de verwezenlijking van geschikte buitenschoolse opvang (en/of volledige dagarrangementen) voor kinderen uit het S(B)O, verhinderen, evenals aan goede voorbeelden.

Dit rapport geeft de resultaten weer van dit onderzoek. Er komen verschillende vragen aan bod en het onderzoek richt zich op allerlei mensen die met BSO en kinderen met een beperking te maken hebben: ouders, experts, BSO-leidsters, enzovoort. Hoeveel ouders zouden gebruik willen maken van dit soort opvang en hoeveel kunnen dat ook werkelijk? Welke knelpunten zijn er die goede BSO voor deze kinderen verhinderen? Zijn er voorbeelden van initiatieven die wél zijn gelukt en wat zijn daar dan de kritische succesfactoren? Hoe zit het met de financiën? Vóór op dergelijke vragen een antwoord

¹ Er zijn in Nederland zo'n 320 scholen voor SBO die samen zo'n 48.000 leerlingen bedienen. Het SO is kleiner, het gaat in totaal om zo'n 36.000 leerlingen (exclusief ambulante begeleiding bij LGF en exclusief VSO) op ongeveer 320 scholen voor speciaal onderwijs.

gevonden is, uitgesplitst naar verschillende doelgroepen kinderen, kan niet worden bepaald of het zinvol is om scholen (of andere partijen) te binden aan een verplichting om BSO voor deze kinderen te regelen.

Na deze inleiding volgt een hoofdstuk waarin de opzet van het onderzoek wordt beschreven. Vervolgens volgen vier resultatenhoofdstukken. Eerst komen de ouders aan het woord (hoofdstuk 3), vervolgens de experts (hoofdstuk 4) en daarna ‘spreekt de praktijk’ middels beschrijvingen van allerlei praktijksituaties (hoofdstuk 5). Vervolgens worden de resultaten van dit onderzoek naast eerdere bevindingen geplaatst (hoofdstuk 6). Het laatste hoofdstuk bevat conclusies en aanbevelingen.

Hoofdstuk 2: Het onderzoek

2.1 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van het onderzoek luidt als volgt:

Zou voor het speciaal (basis-)onderwijs een verplichting moeten gelden om aansluiting met buitenschoolse opvang te regelen wanneer ouders dat wensen?

Om op deze vraag een antwoord te kunnen vinden, wordt het volgende geïnventariseerd:

1. Voor hoeveel kinderen in het S(B)O geldt de wens voor buitenschoolse opvang?
2. Wat is de huidige stand van zaken: zijn er scholen voor S(B)O waar goede aansluiting met BSO bestaat en onder welke voorwaarden kunnen deze voorbeelden dienen als leidraad voor andere scholen? Zijn er ook scholen voor S(B)O waar de aansluiting juist niet gelukt is, en kan van de knelpunten die daar zijn geconstateerd, geleerd worden voor de toekomst?
3. Welke knelpunten staan voor het S(B)O de realisering van succesvolle aansluiting met BSO in de weg? Daarbij wordt aan mogelijke knelpunten op allerlei vlakken gedacht, zoals vervoer, afspraken met gemeenten, kwaliteitseisen van de kinderopvang, belastbaarheid van de kinderen, reisafstand en tijden, eisen aan ruimte, expertise van personeel, integreerbaarheid van verschillende groepen kinderen, financiën, enzovoort.
4. Wat is de mening van de direct betrokkenen over een eventuele verplichting voor scholen voor S(B)O (ouders, verenigingen van ouders van kinderen met een bepaalde stoornis, schoolbesturen, deskundigen)?
5. Welke financiële aspecten zijn verbonden met BSO voor kinderen met een speciale zorgbehoefte? Wat voor soorten extra kosten zijn er aan de opvang voor deze kinderen verbonden, en welke financieringsmogelijkheden zijn er?

Het is mogelijk dat het (verplicht) regelen van BSO voor leerlingen van S(B)O wenselijk is, maar dat het beleggen van deze verplichting bij de SO en/of SBO school niet haalbaar of wenselijk is. Daarom is in dit onderzoek ook de vraag meegenomen of de regelplicht eventueel elders belegd zou kunnen/moeten worden.

2.2 Methode van onderzoek

Het is binnen elk van de onderzoeksvragen belangrijk een onderscheid te maken tussen SO en SBO, en tussen de verschillende doelgroepen leerlingen binnen het SO. Op het SBO zitten kinderen met een ontwikkelingsachterstand en lichte psychiatrische problematiek. Aan het SO nemen kinderen met uiteenlopende handicaps deel. Deze worden ingedeeld volgens de Clusters 1 tot en met 4:

- Cluster 1: Blinde en slechtziende kinderen
- Cluster 2: Dove en slechthorende kinderen en kinderen met ernstige spraak-taal moeilijkheden
- Cluster 3: Zeer moeilijk lerende kinderen (ZMLK), lichamelijk gehandicapten (Mytyl of LG), meervoudig gehandicapten (Tyltyl of MG) en langdurig zieke kinderen met somatische problematiek (LZ)
- Cluster 4: Zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK) en langdurig psychiatrisch zieke kinderen (LZ)

Om een adequaat beeld van het SO te krijgen is ten minste uit elk cluster een schoolcategorie in het onderzoek betrokken. Ook is rekening gehouden met de sterke variëteit in omvang van de schoolcategorieën/doelgroepen. De volgende doelgroepen zijn betrokken:

omvang/cluster	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	SBO
groot		ESM	ZML	ZMOK + psychiatrisch	SBO
klein	Blind	Doof	LG		

De onderzoeksvragen kunnen niet beantwoord worden met één methode van onderzoek. Hieronder wordt dan ook per vraag beschreven op welke manier deze beantwoord is:

Ad vraag 1: Voor hoeveel kinderen in het S(B)O geldt de wens voor buitenschoolse opvang?
Om de behoefte aan BSO voor het S(B)O die landelijk gezien bestaat, in kaart te brengen, is de volgende aanpak gehanteerd:

1. Er is aangesloten op bestaande kennis, onder andere op de inventarisatie in Rotterdam. Die gegevens zijn gebruikt om de in het kader van het huidige onderzoek verzamelde gegevens mee te vergelijken.
2. Om een zo compleet en evenwichtig mogelijk beeld te krijgen, zijn in het kader van dit onderzoek zowel de meningen van ouders als die van het schoolmanagement bevestigd. Er is gevraagd óf er behoefte is, en hóe die behoefte er uit ziet: wat zou het ideale aanbod zijn volgens de ouders/schoolmanagers?
3. Daarnaast is aan ouders gevraagd of hun kind nu al een BSO bezoekt en wat daar de ervaringen mee zijn, kortom, of het bestaande aanbod voor hun kind voldoet. Zo ontstaat een beeld van de behoeften én van de mate waarin die behoeften in de praktijk al vervuld worden, en dus ook van eventuele hiaten in het aanbod.
4. Ook de Federatie van Ouderverenigingen, de WEC-raad en CG-raad, de stichting MEE, evenals een aantal andere externe specialisten zijn betrokken. Zij, en medewerkers van BSO's, ouderverenigingen en scholen zijn uitgenodigd voor expertmeetings. Daarvan zijn er drie gehouden.

Voor deze onderzoeksvraag zijn de volgende instrumenten gebruikt:

- a. Schriftelijke enquête onder 1000 ouders, verdeeld over SBO en de verschillende clusters SO. De ouders zijn benaderd via de scholen. Schooldirecteuren hebben vragenlijsten uitgedeeld onder ouders van de school.
- b. Telefonische enquête onder 20 schooldirecteuren. Hen is tevens gevraagd of zij interesse hebben in deelname aan een expertmeeting.
- c. Expertmeetings met directeuren/commissies van begeleiding van het S(B)O, aanbieders van BSO, vertegenwoordigers van diverse ouderverenigingen en externe experts. Elk van de drie expertmeetings had een gemêleerde deelnemersgroep.

Voor het onderzoek is deels gebruik gemaakt van de instrumenten (vragenlijsten en interviewleidraden) die voor het Rotterdamse onderzoek ontwikkeld zijn (referentie)

Ad vraag 2: Wat is de huidige stand van zaken?

1. Literatuurstudie: om de stand van zaken in kaart te brengen baseren we ons ten eerste op bestaand onderzoek. In het literatuuronderzoek gaan we ook kort in op een buitenlands voorbeeld.

2. In aanvulling op het literatuuronderzoek zijn bestaande BSO-projecten waaraan kinderen van het S(B)O deelnemen, geïnventariseerd en beschreven. Er is daarbij opnieuw onderscheid gemaakt tussen SO en SBO en tussen de verschillende doelgroepen kinderen (zie de eerdere tabel). Een aantal (8) projecten is uitgebreid beschreven. Deze acht projecten zijn bezocht door de onderzoekers. Er is daarbij gesproken met verschillende geledingen, waaronder directies, projectleiders en leidsters. In de keuze van de acht projecten is een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd (geïntegreerde opvang versus ‘aparte’ opvang, in de opstartfase of al lang begonnen, en ook hier weer onderscheid SBO en verschillende clusters SO). Om tot een goed overzicht van het aanbod te komen, zijn de beschrijvingen aangevuld met kortere beschrijvingen van andere projecten. Die projecten zijn telefonisch benaderd. In de beschrijvingen wordt aandacht besteed aan doelen, opzet, doelgroep, werkwijze, activiteiten, deelname, financiering, tevredenheid en knelpunten. Speciale aandacht wordt geschonken aan de knelpunten. Welke bleken onoverkomelijk, welke zijn overwonnen? Welke kritische succesfactoren zorgen ervoor dat het lukt? Dit is ook een reden waarom we speciale aandacht hebben voor projecten die in de opstartfase verkeren omdat daar de knelpunten nog ‘vers’ zijn.

Ad vraag 3: Welke knelpunten verhinderen nu de mogelijkheden om voor het S(B)O een goede aansluiting met BSO te bewerkstelligen?

1. Literatuuronderzoek. Daarnaast komen uit de beschrijvingen voor vraag 2 ook knelpunten naar voren. Professionals en ouders die voor vraag 1 en 2 bevraagd zijn, zijn ook expliciet gevraagd naar knelpunten die in het verleden of nu zijn opgetreden.
2. In de expertmeetings zijn knelpunten uitgebreid besproken. Het gaat dan onder andere om de problematiek van het leerlingenvervoer, de positie van de gemeente, de belastbaarheid van kinderen, de eisen aan gebouwen en aan personeel.

Ad vraag 4: Wat is de mening van de direct betrokkenen over een eventuele verplichting

In de vragenlijsten voor ouders en directeuren, én in de expertmeetings met organisaties, directeuren, professionals en ouders komt deze vraag ook aan de orde.

Moet er een verplichting komen? Onder welke voorwaarden kan dit bestaan? Of alleen voor bepaalde groepen kinderen? Alleen voor SBO of ook voor SO? Kan de plicht, indien nodig of indien wenselijk, elders belegd worden dan bij de school voor S(B)O? Zo ja, waar en onder welke condities?

Ad vraag 5: financiële aspecten

De vraag is 1) welke extra kosten BSO voor kinderen van het S(B)O met zich meebrengt. Het gaat voornamelijk om de kwestie van het vervoer en de extra kosten vanwege inrichting (qua gebouw en materialen) en (speciaal) personeel en

2) wie de extra kosten die BSO voor deze speciale groepen kinderen met zich meebrengt draagt en zou moeten dragen. Moet dit (deels) uit het persoonsgebonden budget worden gefinancierd? Moeten gemeenten bijdragen, en zo ja voor welk deel van de kosten of voor welke speciale categorie kosten?

Voorlopige resultaten van het Rotterdamse onderzoek laten zien dat er veel onduidelijkheid is op het financiële vlak; betrokkenen weten zelf vaak niet precies hoe het zit.

De vragen over financiën zijn aan de orde geweest tijdens de praktijkbezoeken, de telefonische interviews met directeuren en de expertmeetings.

Hoofdstuk 3: Ouders; behoeften en ervaringen

Dit is het eerste van drie resultatenhoofdstukken. Hierin komen de ouders aan bod. De ouderenquête is verspreid onder 1020 ouders van 19 scholen voor speciaal basisonderwijs (SBO) en scholen voor speciaal onderwijs (SO) in heel Nederland. Daarbij is rekening gehouden met de ligging (stedelijk versus landelijk) van de scholen en het schooltype (SBO versus SO). Voor de SO scholen is een indeling naar Cluster gehanteerd, deze is afhankelijk van de aard van de problematiek van de leerlingen (voor uitleg: zie elders in deze rapportage). In onderstaande tabel is de respons per schooltype weergegeven.

Schooltype	Aantal onderzochte scholen	Aantal leerlingen	Responsaantal	Percentage
SBO	8	400	175	44%
Cluster 1	1	50	37	74%
Cluster 2	3	195	89	46%
Cluster 3	4	200	95	48%
Cluster 4	3	175	12	7%
Totaal	19	1020	408	40%

Tabel 1: Onderzoeksgroep en respons

In totaal is de respons 40%, een hoog responspercentage voor dit soort onderzoeken. Meestal worden responspercentages van tussen de 20% en 30% gerapporteerd. De tabel geeft wel wisselende responspercentages tussen de schooltypes weer. De respons van Cluster 4 is met name erg laag. Van de drie aangeschreven Cluster 4-scholen heeft slechts één school enquêtes teruggezonden.

De subparagrafen van dit hoofdstuk zijn ingedeeld op basis van de vraagstelling in de enquête zoals ouders hem hebben ingevuld. De resultaten van sommige vragen zijn, indien van toegevoegde waarde, opgesplitst op basis van schooltype weergegeven. Bij sommige vragen wordt het SBO met het SO in het geheel vergeleken, bij andere vragen worden alle Clusters met elkaar en met het SBO vergeleken. Bij de meeste vragen zijn de ouders in de gelegenheid gesteld meer dan één antwoord aan te kruisen. Dit heeft dubbele tellingen tot gevolg waardoor de percentages in totaal niet op 100 uitkomen.

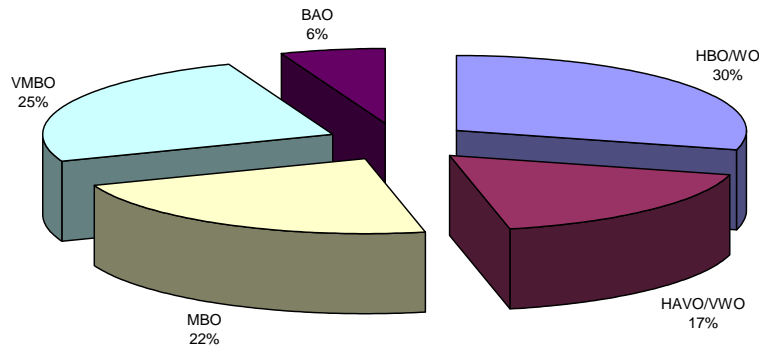
Kenmerken van de respondenten

In de enquête is een aantal vragen opgenomen die de gezinskenmerken van de respondenten in beeld trachten te brengen.

De kinderen van de respondenten bleken gemiddeld 9,7 jaar oud. Op basis van antwoorden op de vraag betreffende het opleidingsniveau van de ouders, lijkt de steekproef representatief wat betreft opleidingsniveau in vergelijking tot de Nederlandse bevolking (CBS, 2005²). Er is steeds gekeken naar het hoogste opleidingsniveau van de twee ouders. Hieruit blijkt dat 30% een hoog opleidingsniveau heeft en 6% alleen basisonderwijs genoten heeft.

² Statistieken verkregen via website statline.cbs.nl

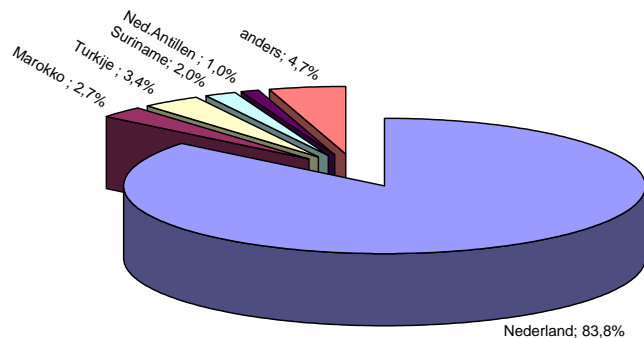
Wat is het opleidingsniveau van u en uw partner?
(N=365)

Figuur 1: Opleidingsniveau ouders (hoogste niveau van de twee ouders)

Ruim 80% van de ouders is geboren in Nederland.

Geboorteland
(N=376)

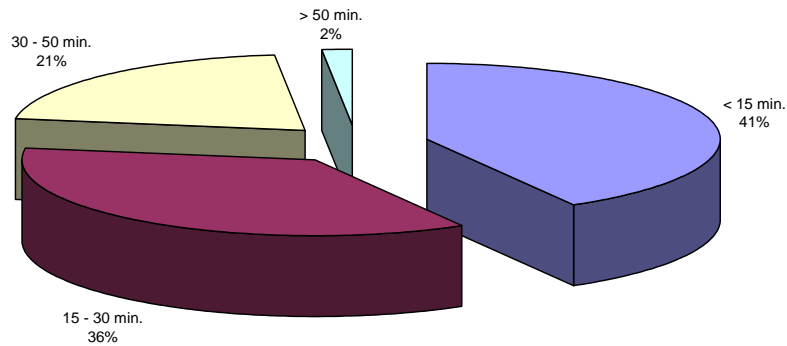
Figuur 2: Geboorteland van de ouders

Tevens is de ouders gevraagd op welke manier hun kind naar school gaat en hoe lang de reistijd is. De meeste kinderen van SO en SBO worden met taxivervoer of schoolbus naar en van school gebracht en gehaald. In de antwoorden bleken verschillen tussen het SBO en het SO. Kinderen van het SO gaan vaker met de schoolbus of de taxi naar school (83%) dan kinderen van het SBO (51%). Kinderen van het SBO worden vaker met eigen vervoer gebracht (47%). In enkele gevallen gaan de kinderen met het openbaar vervoer naar school (SO & SBO: 2%).

Verschillen zijn ook te zien tussen de reistijden van de kinderen. In Figuur 3 en Figuur 4 zijn de antwoorden op deze vraag schematisch weergegeven. Hieruit blijkt dat kinderen van het SO doorgaans een langere reistijd naar school hebben dan kinderen van het SBO. Van de SBO-kinderen heeft driekwart een reistijd (alleen de heenreis) van een half uur of minder. Van de SO-kinderen heeft meer dan de helft juist een reistijd van een half uur of meer. Er zijn veel SO-kinderen die dagelijks dus ongeveer anderhalf tot twee uur moeten reizen om naar school te gaan en weer thuis te komen.

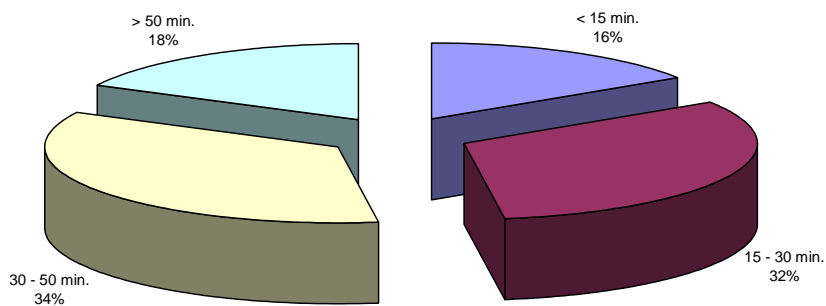
Hoe lang is de reistijd naar school van uw kind? (heenreis in minuten)

SBO
(N=173)

Hoe lang is de reistijd naar school van uw kind? (alleen de heenreis in min.)

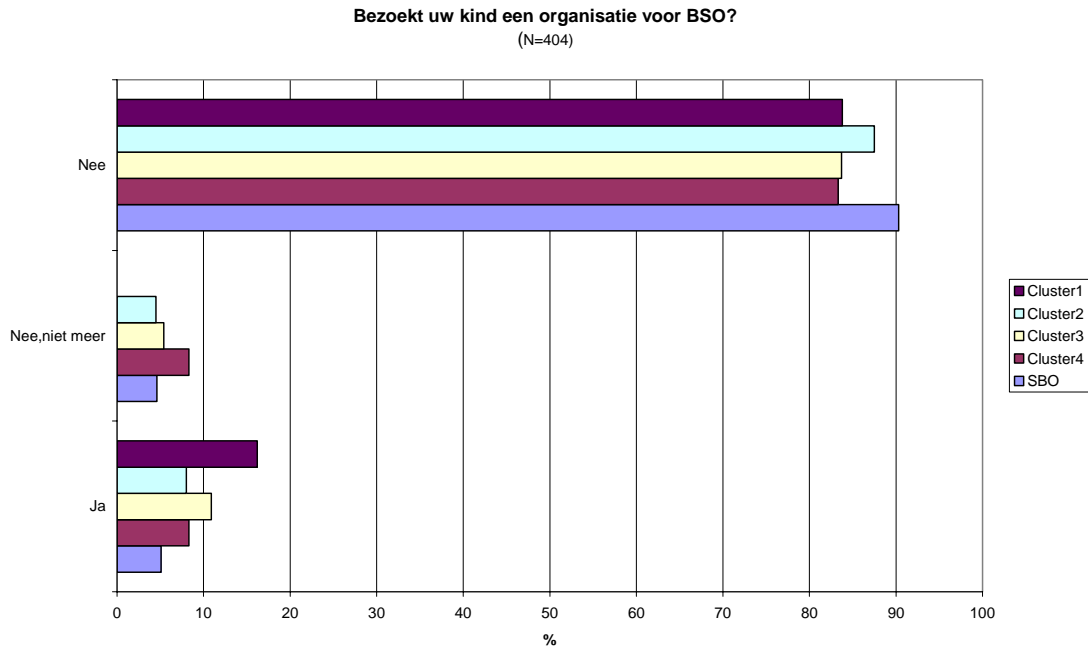
SO
(N=228)

Figuur 3 & 4: reistijd naar school van kinderen van het SBO (boven) en het SO (onder)

Gebruik van BSO

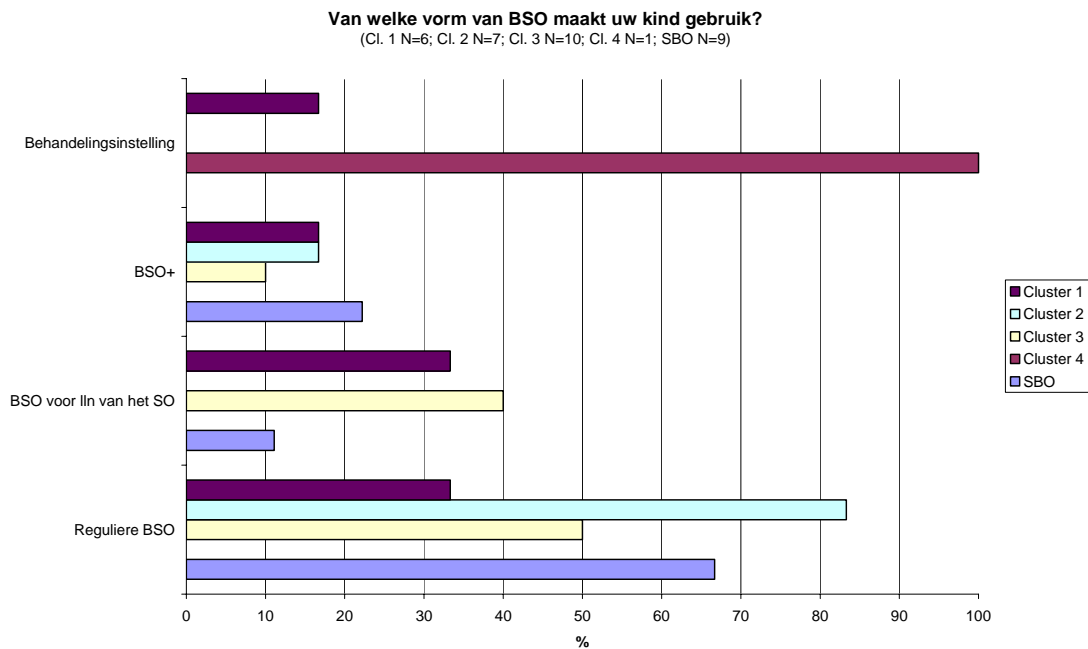
Vraag 1 inventariseert het gebruik van buitenschoolse opvang. Op de vraag ‘Bezoekt uw kind een organisatie voor BSO?’ antwoordde ruim 80% van alle respondenten negatief. Cluster 1 maakt relatief veel gebruik van BSO (16%) ten opzichte van de andere schooltypen, zie Figuur 5. In totaal maakt ruim 5% van de kinderen van het SBO en ruim 10% van de kinderen van het SO gebruik van BSO.

Figuur 5: Gebruik van BSO per schooltype

Indien op vraag 1 bevestigend werd geantwoord konden de respondenten bij vraag 2 invullen welke BSO het kind bezoekt. Dit heeft een aanvullende lijst met opvangvoorzieningen voor kinderen met een extra zorgbehoefte opgeleverd.

Tevens is de vorm van BSO geïnventariseerd. Hieruit blijkt dat binnen alle schooltypen vooral gebruik gemaakt wordt van reguliere BSO (56%). Daarnaast wordt binnen het SO ook gebruik gemaakt van speciale BSO en BSO+.

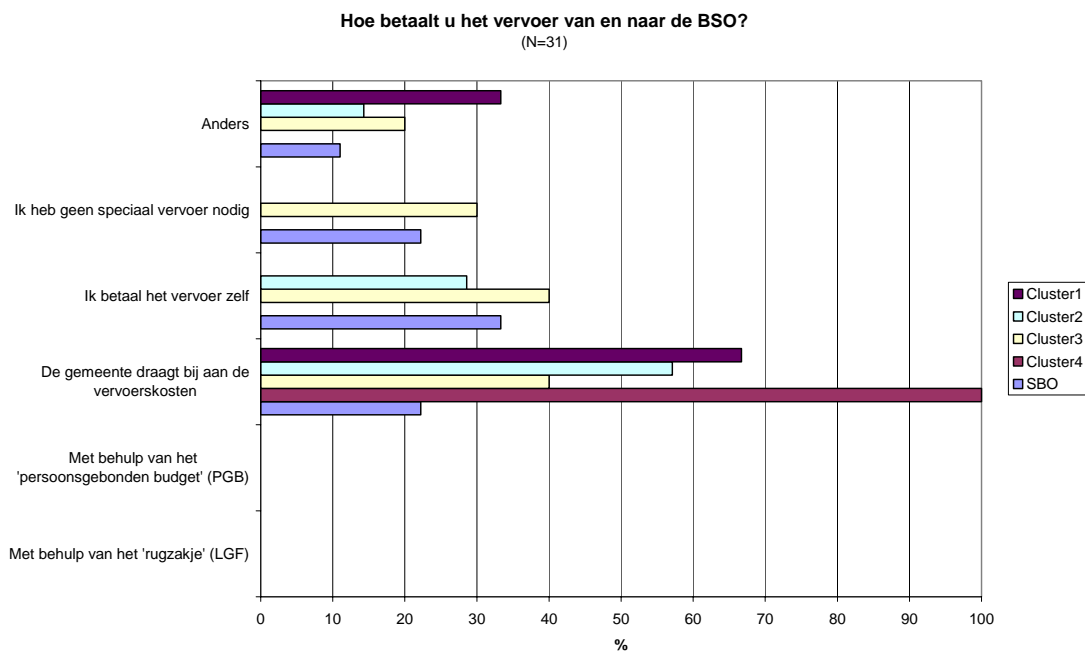
Figuur 6: Gebruik van verschillende vormen van BSO per schooltype

Ruim de helft van de kinderen van het SO en het SBO die een BSO bezoeken, gaat in de buurt van huis naar de BSO (51%). Ruim een kwart gaat naar een BSO in (de buurt van) de school. Nog een kwart gaat naar een BSO niet in de buurt van huis én niet in de buurt van school.

Het merendeel van de kinderen blijkt meer dan 4 uur per week naar de BSO te gaan, in de meeste gevallen 5 tot 8 uur per week. Een deel van de kinderen van het SO (27%) gaat meer dan 8 uur per week naar de BSO.

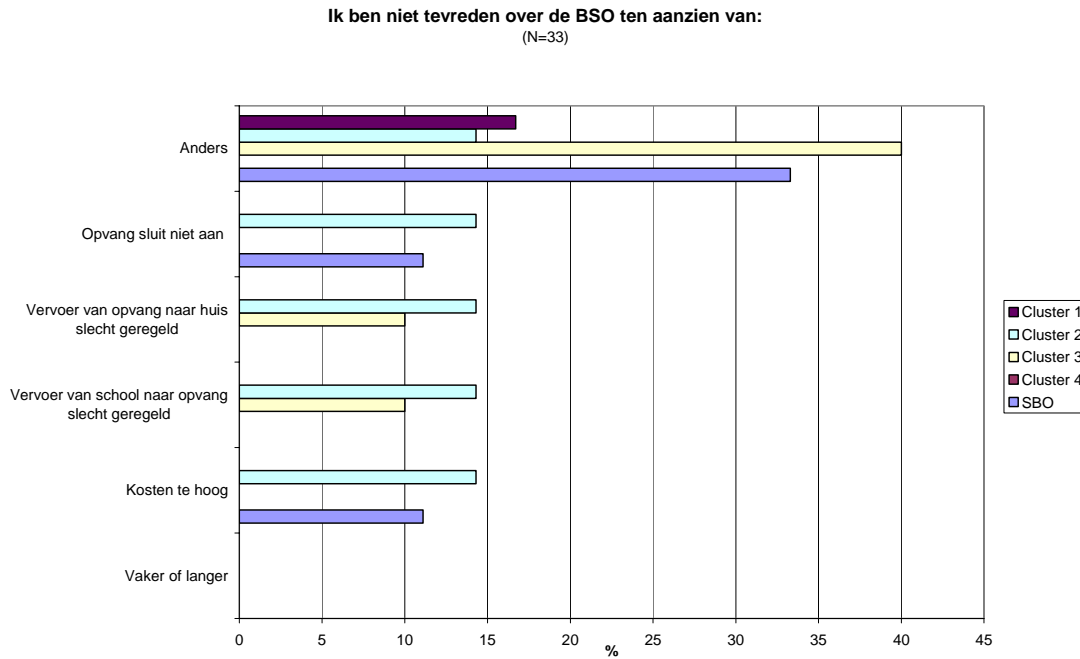
67% van degenen die gebruik maken van BSO gaf aan ook tijdens schoolvakanties gebruik te maken van BSO.

Uit de antwoorden op de vraag ‘Hoe betaalt u het vervoer van en naar de BSO?’ bleek in de meeste gevallen de gemeente bij te dragen in de vervoerskosten. In de categorie ‘anders’ gaven ouders aan het vervoer via de AWBZ te betalen of hun kind zelf op te halen.

Figuur 7: Wijze van betalen van het vervoer

Een grote meerderheid van de ouders gaf aan dat ze tevreden zijn over de opvang (SO: 96%, SBO: 78%). In een vraag kregen de ouders gelegenheid aan te geven over welke aspecten van de opvang ze niet tevreden waren, de antwoorden zijn schematisch weergegeven in Figuur 8. Indien voor de categorie ‘anders’ werd gekozen, is daar niet altijd een toelichting bij gegeven. Eén reactie luidde dat er behoefte is aan hele dagen opvang tijdens de vakantie.

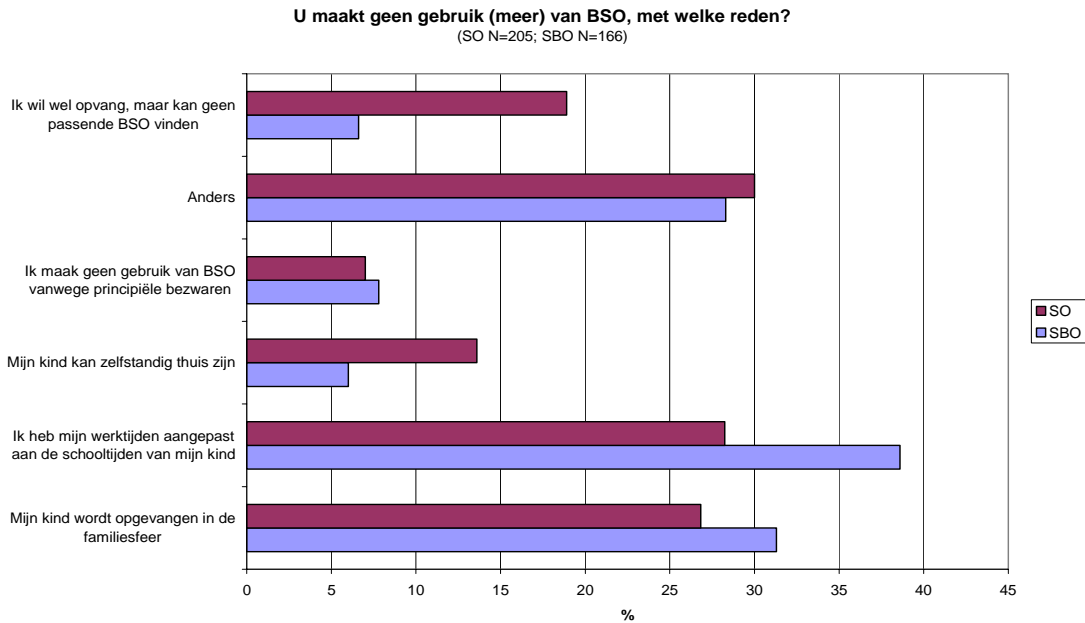
Figuur 8: Aspecten van de opvang waarover ouders niet tevreden zijn naar schooltype

Geen gebruik van BSO

Er is geïnventariseerd met welke redenen ouders *geen* gebruik maken van buitenschoolse opvang. Het grootste deel van de ouders antwoordde geen BSO nodig te hebben omdat ze geen werk hebben en thuis zijn voor hun kind. Andere toelichtingen:

- Er is oppas voor het kind geregeld (al dan niet vanuit het PGB) voor na schooltijd (4 x)
- Buitenschoolse opvang is lichamelijk te zwaar voor mijn kind
- Mijn kind verblijft bij gastgezinnen
- Mijn kind woont in een gezinsvervangend tehuis/leefgroep (3 x)
- Mijn kind is al lang genoeg van huis
- Ik kon de BSO niet vinden/wist niet dat er BSO voor mijn kind is

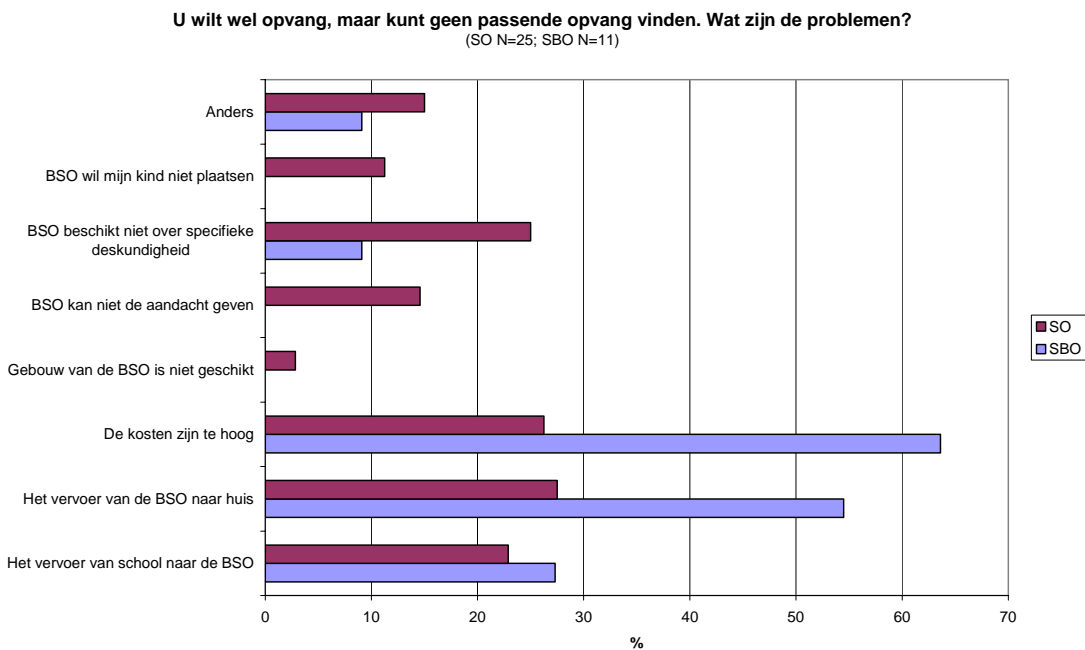
18% van de ouders van kinderen van het SO en 7% van het SBO gaf aan wel opvang te willen, maar geen passende opvang te kunnen vinden.

Figuur 9:

Figuur 9: Reden voor geen gebruik van BSO naar schooltype

Vervolgens is bekeken welke problemen ouders ondervinden bij het vinden van passende buitenschoolse opvang van hun kind. In het SBO worden vooral de kosten (68%) als een probleem ervaren, en het vervoer dat niet (goed) geregeld kan worden. In het SO zijn er geen redenen die er uit springen; er worden verschillende redenen genoemd. De BSO wil het kind niet plaatsen, kan het kind niet de aandacht geven die het nodig heeft of bezit niet de specifieke deskundigheid die nodig is voor goede opvang van het kind. Dit soort argumenten die te maken hebben met de opvang zélf zien we nauwelijks terugkomen bij het SBO. Onderstaand figuur geeft een beeld van de antwoorden.

Figuur 10: problemen bij het vinden van passende BSO per schooltype

In de categorie ‘anders’ werd onder meer aangegeven dat de BSO geen flexibele opvangmogelijkheden biedt en dat het vervoer naar huis dusdanig lang duurt dat de BSO eigenlijk in het busje plaatsvindt.

Waarom BSO?

Om een helder beeld te krijgen van de motieven die ouders hebben om gebruik te maken van de BSO, is ouders eerst gevraagd van welke vorm van BSO ze het liefst gebruik zouden willen maken en waarom. Vervolgens is gevraagd naar de redenen van BSO-gebruik.

Het liefst brengen ouders in het SBO (47%) en het SO (39%) hun kind naar een *reguliere BSO* in de buurt van thuis. Redenen die hiervoor gegeven worden, zijn:

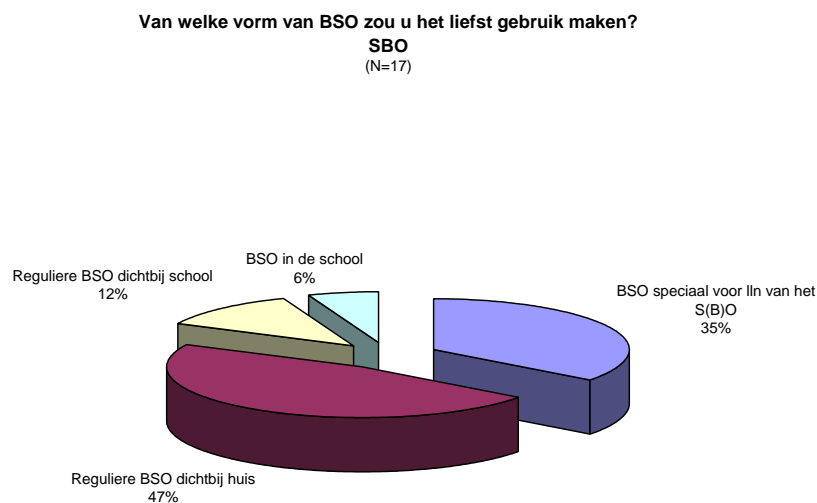
- broertjes en zusjes die op dezelfde BSO zitten
- makkelijk om op te halen
- kind is in eigen leefomgeving/met vriendjes uit de buurt
- contact met kinderen van het regulier onderwijs

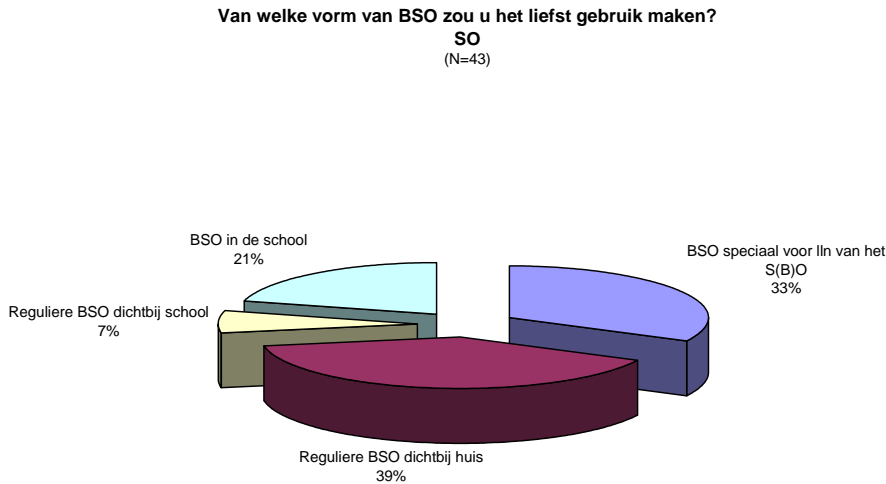
Ruim eenderde brengt hun kind het liefst naar een *speciale BSO*. Redenen die daarvoor worden gegeven, zijn:

- betere begeleiding dan op reguliere BSO
- bij gebrek aan vriendjes in de woonomgeving
- kind ervaart in een reguliere BSO te weinig aansluiting bij de rest
- sluit het best aan bij de behoeften van het kind

21% van de ouders van kinderen in het SO brengt hun kind het liefst naar de BSO in school. Redenen daarvoor:

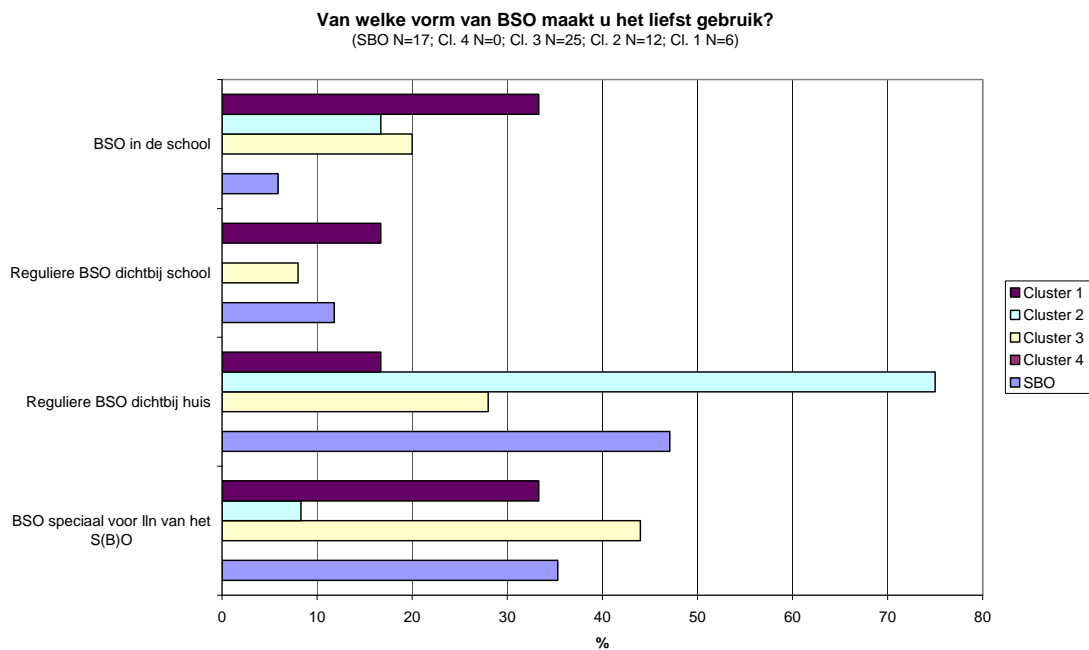
- rust en veiligheid voor het kind in bekende omgeving
- deskundigheid van de begeleiding
- minder reistijd en geen extra vervoer nodig
- gemakkelijk om met vriendjes af te spreken
- alle hulpmiddelen zijn al aanwezig

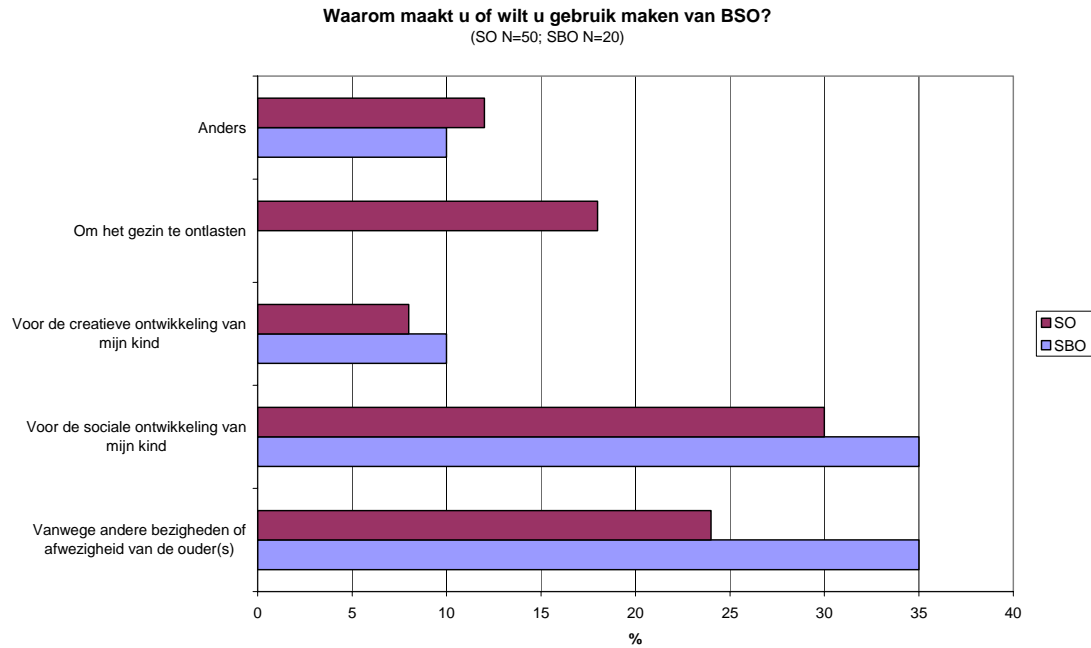
Figuur 11 & 12: Ideale BSO voor SBO (boven) en SO (onder)

Er zijn verschillen tussen de clusters. Deze komen tot uiting in de volgende grafiek:

Figuur 13: Geprefereerde soort BSO, uitgesplitst naar cluster

Op de vraag ‘Waarom maakt u of wilt u gebruik maken van BSO?’ antwoordde het grootste deel van de ouders van BSO gebruik te maken vanwege de sociale ontwikkeling van hun kind. Daarnaast antwoordden veel ouders dat hun kind naar de BSO gaat vanwege ‘andere bezigheden of afwezigheid van de ouders’. Opvallend is dat 18% van de ouders uit het SO gezinsontlasting als reden geeft ten opzichte van 0% van de ouders uit het SBO.

Figuur 14: Redenen voor gebruik van BSO per schooltype

Samenvatting

De landelijke enquête ‘BSO in het SO’ was bestemd voor ouders van kinderen op het speciaal onderwijs en het speciaal basis onderwijs. De enquête heeft een hoog responspercentage van 40% opgeleverd. Als naar de demografische gegevens wordt gekeken, mag aangenomen worden dat de steekproef representatief is voor de landelijke populatie.

Uit de antwoorden blijkt een aantal opvallende resultaten. Wat betreft het gebruik van BSO: in totaal maakt ruim 5% van de kinderen van het SBO en ruim 10% van de kinderen van het SO gebruik van BSO. Vergeleken bij het regulier onderwijs, waar ongeveer 6% van de kinderen gebruik maakt van BSO (Wever e.a., 2006), gaan relatief meer kinderen van het SO naar de BSO. Daarnaast gaf 18% van de overige ouders van het SO aan wel opvang te willen, maar geen geschikte te kunnen vinden. In het SBO ligt dit percentage lager, namelijk 7%. Er is duidelijk een grote vraag naar geschikte BSO voor leerlingen uit SO en SBO. In absolute aantallen kunnen ongeveer 6.300 ouders van SO-leerlingen en 3.500 ouders van SBO-leerlingen geen geschikte opvang vinden. In totaal zijn dit bijna 10.000 leerlingen. De grote vraag naar geschikte BSO kan te maken hebben met de redenen die ouders hebben om hun kind naar een BSO te laten gaan. Naast werkverplichting van de ouders, speelt ook de sociale ontwikkeling van het kind of de gezinsontlasting een rol. Ook integratie met kinderen zonder beperking wordt als argument genoemd. Daarom zouden veel ouders hun kind graag geplaatst zien op een reguliere BSO in de buurt. Er is ook een grote groep die juist speciale BSO prefereert, vanwege de behoeften van het kind.

Hoofdstuk 4: Experts over de buitenschoolse opvang

Wat vinden mensen die beroepshalve met kinderen uit het SO en SBO, BSO-instellingen, en ouderverenigingen voor SO en BSO te maken hebben, van BSO voor deze kinderen? Welke positieve kanten en welke knelpunten zien ze? Wat is hun mening over een eventuele verplichting?

Er zijn drie expertmeetings gehouden. Elk van deze expertmeetings had een gemengde samenstelling: leden van ouderverenigingen, schooldirecteuren uit het SO en SBO, mensen uit de kinderopvang/BSO, medewerkers van MEE, de WEC-Raad, enzovoort. De deelnemerslijst is opgenomen in de bijlage. In de expertmeetings zijn alle onderzoeksvragen aan de orde geweest.

Naast de expertmeetings is apart ook de mening gevraagd van ruim 20 directeuren van SO- en SBO-scholen. Zij zijn telefonisch benaderd. In dit hoofdstuk vindt u eerst de resultaten uit de expertmeetings en vervolgens de resultaten uit de telefonische vraaggesprekken met de schooldirecteuren.

4.1 De expertmeetings

De drie bijeenkomsten zijn bij Sardes in Utrecht gehouden en duurden ongeveer 2 uur. De bijeenkomsten waren levendig en er werden veel ervaringen en meningen geëxpliciteerd. Hoewel de deelnemers heel verschillende analyses en invalshoeken inbrachten, was er ook een heldere lijn in de antwoorden te herkennen. Per onderzoeksvraag zijn de resultaten samengevat.

1. Hoe groot is de behoefte aan BSO onder ouders/kinderen in het SO en SBO?

De experts werd gevraagd een schatting te geven van het percentage ouders dat gebruik zou willen maken van BSO (latente behoefte). De inschatting liep sterk uiteen. Sommigen meenden dat 10% van alle ouders graag BSO zou willen; anderen kwamen tot een percentage van wel 60%. Een gefundeerd en richtinggevend percentage is hier niet uit af te leiden.

Deelname zal naar de mening van de experts:

- groeien na gewenning aan de voorziening
- groter zijn naarmate de voorzieningen in de BSO beter zijn
- bij sommige categorieën relatief hoog zijn (kinderen met gedragsproblemen, ter ontlasting van het gezin)
- groeien met het toenemen van het aanbod
- toenemen bij oplossen vervoerskostenproblematiek
- regionale verschillen in verband met afstanden en bereikbaarheid

Diverse experts halen praktijkvoorbeelden aan van speciale BSO-voorzieningen die spoedig na het beschikbaar komen met wachtlijsten geconfronteerd werden. De behoefte is er wel, maar omdat ouders niet gewend zijn dat er dit soort opvang is voor hun kinderen wordt de behoefte nog niet manifest. Al met al is het aannemelijk dat de behoefte aan BSO voor kinderen vanuit SO en SBO tenminste even groot zal zijn als bij kinderen uit het reguliere onderwijs. Voor sommige groepen zal de behoefte zelfs groter zijn.

Door meerdere experts is aangegeven dat ook bij leerlingen van VSO in de leeftijdscategorie 13 t/m 18 (of 20) behoefte aan BSO bestaat. Voornamelijk ouders van kinderen met ernstige gedragsproblematiek en ouders van kinderen met zware lichamelijke beperkingen zouden baat hebben bij opvang van hun kinderen na schooltijd.

2. Welke knelpunten zijn er rondom BSO voor kinderen uit het SO en SBO?

De experts melden een groot aantal (mogelijke) knelpunten rond BSO voor kinderen van het S(B)O:

- de beschikbaarheid van (speciale) plaatsen in reguliere opvang is gering
- de vereiste, soms kostbare, aanpassingen van de accommodatie en de buitenruimte zijn vaak niet gerealiseerd of te realiseren
- het omgaan met kinderen met een beperking vereist vaak een speciale opleiding en begeleiding van de groepsleiding
- aan de uiteenlopende pedagogische behoeften van de leerlingen uit de diverse soorten SO en SBO kan niet tegemoet gekomen worden
- de samenhang met BSO van broertjes en zusjes (opvang op één locatie is wenselijk),
- de ligging van de BSO ten opzichte van S(B)O en huis
- de kosten en de logistiek van het vervoer
- de gemeentelijke verordeningen rond leerlingenvervoer die afzetten na schooltijd bij een ander dan het thuisadres veelal niet toestaan
- de onduidelijkheid over de bekostiging en de complexiteit van de regelgeving
- het voorzien in fysieke zorg en hulpmiddelen
- de hoge kosten van de vaak kleinschalige start

Verder zijn de meningen van de deelnemers verdeeld over de ideale groepssamenstelling op de BSO: moet die heterogeen of homogeen zijn? Een homogene groepssamenstelling brengt weer andere knelpunten met zich mee dan een heterogene samenstelling. De SO-populatie is zelf zodanig gedifferentieerd dat ook niet al deze kinderen bij elkaar geplaatst kunnen worden. Bijvoorbeeld: kinderen met een autisme spectrum stoornis, kinderen met een lichamelijke handicap en kinderen met een verstandelijke handicap zijn niet zonder meer in één groep te plaatsen.

De vervoersproblematiek wordt veelal als grootste knelpunt aangeduid. Ten eerste zijn er logistieke problemen in de driehoek school-BSO-thuis. Daarnaast is eigenlijk pedagogische begeleiding nodig tijdens het vervoer. Ook speelt de noodzaak van aangepast vervoer voor kinderen met lichamelijke beperkingen en/of rolstoelen. De experts vinden het acceptabel de last van het vervoer van BSO naar huis bij de ouders te beleggen.

Het merendeel van de experts heeft een voorkeur voor BSO zo dicht mogelijk bij de ouderlijke woning. Het is uiteindelijk onwenselijk dat in de BSO segregatie bestaat, zoals in het SO. Sommige experts achten dit echter onvermijdelijk als gevolg van reistijden en behoeften van kinderen.

3. Is het wenselijk dat ook in het SO en SBO een verplichting komt voor scholen om BSO te (laten) regelen wanneer ouders dat wensen?

Algemeen wordt onderschreven dat (ouders van) leerlingen uit het SO en SBO dezelfde garanties ten aanzien van de beschikbaarheid van BSO zouden moeten hebben als leerlingen van reguliere scholen. Dit bij wet regelen is de logische consequentie van dit uitgangspunt. Dat betekent niet dat iedereen vindt dat deze verplichting bij scholen belegd zou moeten worden. Onderkend wordt dat het beleggen van de verplichting bij het S(B)O tot complexe uitvoeringspraktijk voor deze scholen kan leiden. Met name het SO vangt immers vaak kinderen uit een grote regio op en voorzien in (thuisnabije) opvang vergt veelal 1 op 1 – arrangementen. Het beleggen van de verplichting bij de gemeente wordt soms als redelijk alternatief gezien.

Er is een voorkeur voor geïntegreerde opvang bij een meerderheid van de experts, althans voor een regeling die dat mede mogelijk maakt. De adressering van de verplichting speelt hierbij een rol.

4. Welke financiële problemen doen zich voor bij het regelen van BSO voor leerlingen uit SO en SBO?

De extra kosten voor BSO voor kinderen met een beperking zijn, volgens de experts, in te delen in 4 categorieën:

Personeel: de kosten van extra personeel (bij kleinere groepen) en gespecialiseerde, relatief dure, leidsters, ondersteuning van het personeel, kosten van therapeuten (logopedie e.d.), kosten van verzorgers/verpleegkundigen, aanvullende professionalisering van het personeel.

Huisvesting: afhankelijk van de beperkingen van de groep op te vangen kinderen: aanpassingen van het gebouw, aangepaste toiletten, grotere ruimtes voor rolstoelers en bedlegerige kinderen, ruimtes voor fysieke verzorging, ruimtes voor ondersteunend personeel.

Vervoer: de kosten van vervoer van school naar de BSO voor zover niet te dekken vanuit het gemeentelijk leerlingenvervoer, de verdunning van de bezetting van het leerlingenvervoer bij BSO verbonden aan SO of SBO worden veel genoemd (als een deel van de kinderen direct na schooltijd naar huis gaat en een deel nog naar de BSO gaat en dus later naar huis gebracht moet worden).

Hulpmiddelen: bijzonder spelmateriaal, verbandmiddelen, tilliften, medicatie.

Er is een indeling te maken in incidentele en structurele lasten. Aanpassingen aan gebouwen vergen bijvoorbeeld een eenmalige investering (los van afschrijvingen etc.), hogere kosten voor extra of gespecialiseerd personeel zijn structureel.

De experts hechten er sterk aan dat de kosten voor BSO voor ouders van kinderen van het S(B)O niet hoger zijn dan die voor ouders van kinderen van reguliere scholen.

5. Welke vorm van opvang verdient de voorkeur voor kinderen uit het SO en SBO?

In de expertmeetings is de deelnemers gevraagd te reflecteren op drie mogelijke scenario's, en daarvan de voor- en nadelen te benoemen. De eerste is speciale (homogene) BSO gekoppeld aan de school voor S(B)O; de tweede is speciale (homogene) BSO maar dan in de wijk waar het kind woont en de derde is reguliere BSO (geïntegreerd met kinderen van regulier onderwijs).

Scenario 1: BSO gekoppeld aan SO/SBO

Voordelen	Nadelen
Eenduidig pedagogisch klimaat Gekwalificeerd personeel Goede afstemming Lage drempel voor ouders Vertrouwd voor het kind Geen vervoer van school naar BSO Gebruik van voorzieningen van de school Expertise uitwisseling eenvoudig Schaalvoordelen, efficiënt	Geen afwisseling van omgeving Segregatie t.o.v. reguliere wereld Minder contact met de eigen buurt Vervoer na BSO-tijd naar huis Kinderen komen erg laat thuis Broertjes en zusjes kunnen niet van dezelfde BSO gebruik maken

Een deel van de nadelen is op te heffen door “omgekeerde integratie” toe te passen voor de BSO gekoppeld aan de S(B)O-school. Dit betekent dat ook “reguliere” kinderen uit de wijk

van de S(B)O-school in de speciale BSO opgevangen worden. Meerdere experts kiezen evenwel voor meer integratie in reguliere BSO: “BSO biedt juist mogelijkheid voor integratie.”, “Niet werken naar apart systeem.”, “Alleen speciaal als het moet.” tekenden we als uitspraken op.

Scenario 2: speciale BSO in de wijk

Voordelen	Nadelen
Schaalvoordelen Eenvoudiger gespecialiseerd personeel aan te trekken	Veel verschillende problematiek bijeen Zal niet altijd in de wijk van de ouders kunnen, vervoersprobleem blijft Dubbel stigma voor kinderen (speciale school en speciaal BSO)

Speciale BSO in de wijk wordt door het grote merendeel van de experts als de minst wenselijk optie gezien. “Het combineert van alle scenario’s juist de nadelen!” gaf een expert samenvattend aan.

Scenario 3: speciale plaatsen in (elke) reguliere BSO

Voordelen	Nadelen
Integratie Kinderen gaan in eigen woonomgeving naar BSO Kunnen met broertjes en zusjes naar dezelfde BSO Prettig voor SO-kinderen om in andere sfeer opgevangen te worden Groepsleiding voelt zich vaak professioneel uitgedaagd Verrijking voor alle kinderen	Sterke variatie specifieke problematiek kind Scheve verdeling instroom over locaties Vereist overal gespecialiseerde (bege)leiding Inefficiënt (inzet expertise, aanpassing gebouw etc.) Kind komt (erg) verlaat op BSO aan Doorgaande lijn met school moeilijk Beperkte expertise bij personeel Zal niet voor alle kinderen mogelijk zijn Echte integratie is niet af te dwingen door kinderen samen te plaatsen S(B)O-kind voelt zich vaak de mindere

De experts pleiten ervoor om meerdere scenario’s mogelijk te maken. Het gaat dan vooral om speciale BSO bij de S(B)O-school en daarnaast plaatsen voor S(B)O-kinderen in de reguliere opvang (al dan niet in speciale groepen). Dat zou bijdragen aan het realiseren van maatwerk voor kinderen, aansluitend op hun specifieke beperkingen en mogelijkheden, en aan het tegemoet komen van de verschillende wensen van ouders.

4.2 De directeuren

Schooldirecteuren vormen een belangrijke doelgroep van het onderzoek. Als er een verplichting komt voor het SO en SBO om buitenschoolse opvang te (laten) aanbieden, zijn zij degenen die als eerste aan deze verantwoordelijkheid uitvoering moeten geven. De directeuren krijgen in dit onderzoek daarom veel aandacht. Een aantal van hen is betrokken bij de expertmeetings. Daarnaast was een aantal van hen aanwezig bij gesprekken die we

gevoerd hebben bij de praktijkbezoeken. Ook is een aantal van hen telefonisch bevestigd. In de telefonische gesprekken met deze groep is vooral aan de orde gekomen wat de kritische factoren zijn betreffende BSO voor deze kinderen en wat zij vinden van een verplichting voor de school om BSO aan te bieden. De groep bevestigde directeuren is divers: het grootste deel is afkomstig uit het SBO. Ook zijn directeuren van cluster 2, 3 en 4- scholen bevestigd. Een beleidsmedewerker van de VGS (Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs), sprak namens 7 reformatoren BSO-scholen.

De huidige stand van zaken

Op een aantal S(B)O-scholen wordt niets geregeld ten aanzien van BSO. Er zijn ook S(B)O-scholen waar dat wel het geval is. Een paar voorbeelden van ervaringen van scholen:

- Een SBO-school uit Lelystad heeft contracten met twee organisaties voor BSO, een reguliere BSO en een geïndiceerde BSO. Beide BSO's hebben een eigen vestiging. De school heeft 160 leerlingen, hiervan maken 15 gebruik van de geïndiceerde BSO en geen van de reguliere.

- Een PI-school in Nijmegen heeft een aantal convenanten gesloten met opvangcentra, bijvoorbeeld met KION. In samenwerking met hen wordt speciale opvang aangeboden. Daarnaast onderhoudt de school contacten met een aantal BSO's in de woonomgeving van leerlingen.

- Een kleine ZMLK-school met 30 leerlingen heeft weinig ervaring met BSO. Een tijdje terug ging één leerling naar een reguliere BSO. Dit ging helaas mis, het kind zelf had het naar zijn zin, maar de integratie met de andere kinderen verliep niet goed waardoor hij niet op de BSO kon blijven.

- Een Tytylcentrum bestaat uit een school en een kinderdagcentrum. De school heeft geen ervaring met buitenschoolse opvang, maar biedt wel in samenwerking met een zorginstelling vakantieopvang aan. Ongeveer 10% van de kinderen maakt hier gebruik van.

Tot op heden heeft de directeur geen behoefte aan BSO geconstateerd, hij zegt er wel bij dat dit ook niet opgezocht wordt. Dit heeft volgens hem te maken met de ernstige handicaps, de allochtone en sociaal zwakke afkomst, en de lange reistijden van de kinderen.

Uit de bijdragen blijkt dat het voor sommige S(B)O-scholen al zo is dat zij verschillende scenario's mogelijk maken. Zij hebben contacten zowel met reguliere als speciale opvangorganisaties.

Knelpunten

De directeuren zien veel knelpunten als het gaat om BSO voor hun leerlingen. Sommige knelpunten kennen zij uit ervaring, van andere vermoeden ze dat deze zullen optreden. Een aantal knelpunten die meer dan eens genoemd is, wordt hieronder weergegeven.

1. Een kritische factor is de *kwaliteit van het BSO-personeel*. De SPW opleiding voldoet voor de meeste kinderen niet. Kennis van de problematiek en de verschillende ontwikkelingsniveaus moet aanwezig zijn om de kinderen op een goede en verantwoorde manier op te vangen. Slechts in sommige gevallen zal het wel mogelijk zijn een kind van het S(B)O op te vangen in de reguliere opvang.

2. Het is belangrijk dat de (geïndiceerde) opvang voldoende kan *differentiëren*. Hiervoor is een aanzienlijk aantal kinderen nodig. Als de BSO de kinderen niet in groepen van hun eigen niveau kan plaatsen, zal het kind alsnog niet op zijn plek zitten. De ontwikkeling van het kind komt op deze manier in het geding.

3. Het *vervoer* vormt een belangrijk knelpunt. Het is onmogelijk het vervoer van de kinderen aan te laten sluiten op BSO, behalve als dit in de directe woonomgeving van het kind is. Het vervoer is op verschillende manieren een probleem. Financieel, want wie moet dit vervoer betalen? Praktisch, want hoe regel je dat elk kind naar een andere BSO gaat? Voor de kinderen, want kun je van een kind verwachten dat het na een vermoeiende busreis van een uur nog vrolijk mee gaat doen met BSO-activiteiten, die bovendien al lang aan de gang zijn?
4. Een andere factor is het feit dat kinderen soms *deelbehandeling* krijgen. Deze behandeling vindt na school plaats en is geïndiceerd. Dat is lastig te combineren met BSO.
5. Er moet, vooral voor deze kinderen, een *doorgaande pedagogische lijn* van school naar de BSO zijn. Dit zal moeilijk te realiseren zijn, vooral als de BSO niet aan de school gekoppeld is. Het is jammer als de kinderen tijdens schooltijd goed begeleid worden en dit na school losgelaten wordt. Dit zal niet bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van het kind.
6. Met de opvang van deze leerlingen zijn *hoge kosten* gemoeid, zeker in de opstartfase. De kleine groepjes waarmee gestart wordt, vormen een forse kostenfactor. Er is een partij nodig die bereid is in de opbouwfase te investeren.
7. Het aantal *spontane reacties onder de ouders van S(B)O-scholen is relatief gering*. De school moet veel inspanning leveren om de ouders de betekenis van BSO duidelijk te maken. De behoefte bestaat, maar is vaak latent aanwezig.

Meningen ten aanzien van een verplichting

- De angst dat de kwaliteit zal lijden onder een verplichting wordt breed gedragen. Vooral een te snelle invoering zou voor onrust kunnen zorgen. Ook zijn directeuren bang dat als er geld te verdienen valt het aanbod snel zal stijgen, maar de kwaliteit achterblijft.
- Een verplichting is op dit moment een brug te ver, vooral vanwege praktische problemen die de verplichting voor scholen oplevert. Het is voor de school onhaalbaar om met alle, soms wel 100 gemeenten waaruit de leerlingen afkomstig zijn, convenanten te sluiten en te onderhouden.
- Indien de vervoerssituatie onveranderd blijft is het onmogelijk de verplichting bij de S(B)O-scholen te beleggen.
- Eén directeur meent dat er nauwelijks behoefte is aan BSO (cluster 2-school). Een verplichting zou in dat geval niet zinnig zijn.
- Enkele directeuren vinden het een beter idee om de verplichting bij gemeenten te leggen. Zij hebben meer invloed en mogelijkheden deze verplichting voor hun eigen inwoners te organiseren.
- De reformatorische SBO-scholen zijn geen voorstander van een verplichting voor SO- en SBO-scholen. Mocht er toch een verplichting komen, dan zou die belegd moeten worden bij het reguliere onderwijs. Dat betekent dat de SBO-school terug zou moeten mogen verwijzen naar de school waar het kind oorspronkelijk vandaan komt en die het kind verwezen heeft. Andere constructies acht men niet haalbaar. De belangrijkste reden hiervoor is het vervoer. Kinderen uit het SBO kunnen direct na schooltijd worden teruggebracht naar hun reguliere

school, die in de buurt van hun eigen huis is. De BSO zou dus niet gekoppeld moeten zijn aan de SBO-school, maar aan de woonplaats. Daardoor worden vervoersproblemen vermeden. Deze oplossing zou, volgens de reformatorische SBO-directeuren, goed werken voor het reformatorische onderwijs. Reguliere reformatorische scholen en reformatorische SBO-scholen zouden samen de verantwoordelijkheid oppakken en het in overleg regelen, waarbij de reguliere scholen de buitenschoolse opvang regelen en de SBO-scholen zorg dragen voor een goede overdracht.

- De verplichting moet niet te snel komen. Er moet genoeg tijd zijn om alles op te starten en goede kwaliteit te leveren. Een eventuele verplichting zou dus op zijn vroegst in 2008 mogen ingaan.

- Eén schooldirecteur vindt dat de verplichting er wel moet komen als die ook voor het reguliere onderwijs geldt. Deze kinderen moeten geen uitzondering vormen.

Samengevat: de mening van de experts

Kinderen met een beperking hebben even veel recht op goede BSO als kinderen uit het regulier onderwijs. Ook ouders hebben behoefte aan opvang voor hun kinderen. Er moet dus (meer) aanbod komen. Het liefst moet dat aanbod van verschillende typen zijn: plekken voor SBO- en SO-kinderen op reguliere BSO's in de buurt van waar het kind woont en daarnaast speciale BSO, al dan niet gekoppeld aan school. De meningen lopen uiteen over de vraag of een verplichting de juiste manier is om tot meer aanbod te komen. Sommige experts menen dat voor het S(B)O geen afwijkende regeling moet gelden. Als er een verplichting komt voor reguliere scholen, dan ook voor SO en SBO. Anderen vinden dat de knelpunten in het geval van BSO voor kinderen met beperkingen zo veel groter zijn dan in het geval van BSO voor reguliere kinderen, dat deze knelpunten eerst moeten worden opgelost voor eventueel aan een verplichting kan worden gedacht. Mocht er te vroeg een verplichting worden ingesteld dan zal dit ten koste gaan van de kwaliteit. Dat er knelpunten zijn, daarover is iedereen het eens. Het gaat voornamelijk om de kwaliteit van het personeel (er is hoger opgeleid, specialistisch personeel nodig, wat ook meer kost), de kosten en praktische uitwerking van het vervoer, de hoge kosten van opstarten en aanpassen van dit soort opvang en het werven/bekend maken van de opvang bij ouders.

Een aantal experts, onder wie een aantal schooldirecteuren, vindt een verplichting acceptabel, maar deze zou dan niet bij de SO- of SBO-school belegd moeten worden. Andere opties zijn: beleg de verplichting bij de gemeenten of bij de verwijzende (reguliere) scholen.

Hoofdstuk 5: De praktijk

Hoe werkt de buitenschoolse opvang voor kinderen met een beperking in de praktijk? In dit hoofdstuk vindt u verschillende voorbeelden. Er zijn voorbeelden van geïntegreerde opvang en van aparte opvang, van goedgelukte opvang en van opvang waar veel knelpunten de hoofdtoon voeren, van opvang in Groningen, Eindhoven, Haarlem en nog vele andere grote en kleine plaatsen overal in Nederland. In ieder geval blijkt dat, hoewel het aanbod aan buitenschoolse opvang voor kinderen in het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs niet echt groot genoemd kan worden, het wel zeer divers is.

Er zijn 8 locaties voor buitenschoolse opvang bezocht. Deze komen eerst aan de orde. Ze worden uitgebreid beschreven. Binnen deze opvanglocaties is meestal gesproken met verschillende betrokkenen; leidsters, coördinatoren, directeuren en eventueel ook ouders. Naast de 8 uitgebreide beschrijving vindt u ook 10 kortere beschrijvingen. Deze zijn gemaakt op basis van documentatie en telefonische gesprekken.

Daarnaast beschrijven we kort hoe BSO voor het speciaal onderwijs in ‘het buitenland’ er uit ziet. Als casus nemen we Oostenrijk. Het hoofdstuk eindigt met een samenvatting van de resultaten.

5.1 Uitgebreide praktijkbeschrijvingen

1. BSO “De Kienderhoek” in Wolvega

BSO “De Kienderhoek” huist met de kinderopvang in een oude school in een rustige wijk nabij het centrum van Wolvega (een stadje met regionale dienstverleningsfuncties in de gemeente Weststellingwerf (Friesland)). Onlangs is het gebouw van top tot teen verbouwd, waarbij het oorspronkelijke karakter van het pand zoveel mogelijk bewaard is gebleven. De oude tegeltjes in de gang, de vrolijke kleuren en het houten meubilair dragen bij aan de sfeer. “De Kienderhoek” beschikt over een prachtig binnenterrein waar de kinderen vrij en veilig kunnen spelen.

Dagelijks worden hier in de kinderopvang maximaal zestig kinderen van nul tot vier jaar opgevangen.

Daarnaast is er buitenschoolse opvang voor rond zestig kinderen van vier tot twaalf jaar. Een team van tweeëntwintig professionele medewerkers begeleidt de kinderen.

“De Kienderhoek” is onderdeel van Stichting Speelwerkgroep te Meppel. De Speelwerkgroep is met circa 1000 kindplaatsen, 350 medewerkers en 50 vestigingen verspreid over Overijssel, Drenthe en Friesland één van de grotere aanbieders van kinderopvang, buitenschoolse opvang, gastouderopvang en peuterspeelzalen in deze regio.

Er worden verschillende vormen van buitenschoolse opvang aangeboden: voorschools, tussenschools, naschools, vakantieopvang, opvang op schoolvrije dagen etc.

“De Kienderhoek” vangt diverse leerlingen uit SO of SBO op in haar BSO. De SBO-leerlingen komen van de lokale SBO-school in Wolvega, de SO-leerlingen van scholen voor speciaal onderwijs in de (wijde) regio. Er worden leerlingen uit cluster 2, 3 en 4 opgevangen in diverse vormen van BSO.

Type buitenschoolse opvang

Er is sprake van geïntegreerde opvang van leerlingen uit ZML en vanuit SBO. Ze participeren volledig in de reguliere groep(en). Voor een aantal kinderen met ernstiger gedragsproblematiek (en comorbiditeit) is een aparte ruimte beschikbaar, die dient als thuisbasis. Van daaruit nemen deze kinderen wel deel aan activiteiten van reguliere groepen (samen spelen op het middenplein). Hier kan gesproken worden van speciale opvang voor leerlingen van SO. De groep is niet echt homogeen (in de zin dat bijvoorbeeld alleen dove kinderen opgevangen worden), wel “speciaal”.

Locatie

Er is sprake van buitenschoolse opvang van leerlingen S(B)O in het gebouw van de reguliere BSO. Leerlingen van het S(B)O worden met taxi's van de BSO van school gehaald (tegen meerprijs voor de ouders) en bij “De Kienderhoek” afgezet.

In principe is de BSO geschikt voor leerlingen uit het SBO, Cluster 1, Cluster 2, Cluster 3 en Cluster 4. Voor kinderen in rolstoelen brengt het gebouw wel problemen met zich mee. Sommige voorzieningen zijn gelegen op de moeizaam toegankelijke bovenverdieping. Een (trap-) lift ontbreekt. Voor BSO geldt als leeftijdsgrens 4 tot 12 jaar (met uitzondering 13).

Doelstelling, uitgangspunten, werkwijze

Op de BSO is een stevig pedagogische beleidsplan aanwezig. Het dagelijks handelen is gericht op het unieke van het kind. “Een kind is geen groep”, is een pedagogische regel die het handelen richting geeft. De leidsters worden gestimuleerd “het kind te zien” en veel individuele aandacht te geven. De inrichting en sfeer getuigen van de pedagogische uitgangspunten.

Grootte van de BSO

De BSO kent 60 kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar. Per groep van 10 is een leidster beschikbaar. Leerlingen vanuit S(B)O participeren zoveel mogelijk in de reguliere groep onder reguliere condities. Wanneer dat niet gaat nemen ze deel in de separate groep die kleinschalig is en vanuit een eigen ruimte werkt. Daar is een gespecialiseerde begeleidster beschikbaar voor, op dit moment, 3 kinderen. Dat wordt als “te gering” ervaren en er zijn inspanningen geleverd om dit aantal te vergroten.

Het aantal toelaatbare leerlingen vanuit S(B)O is niet gemaximeerd. De omvang van het gebouw en het beschikbare aantal leidsters vormt de beperking voor het toelaten van kinderen. S(B)O kinderen moeten wel “in de groep passen”. De BSO streeft naar uitbreiding van de separate S(B)O-groep, maar de belangstelling hiervoor valt op dit moment nog tegen.

Personeel

Opleiding: merendeels MBO (tenminste niveau 4), een aantal HBO. Gespecialiseerde kracht ingehuurd voor separate SO-groep vanuit Zorggarant Friesland. Deels aanvullende cursussen gevolgd voor gebarentaal, omgaan met Downers e.d.

Ervaring: merendeels BSO- en kinderopvang-ervaring, deels onderwijservaring.

Beleid rondom plaatsing en toelating

Alle leerlingen zijn toelaatbaar, voorzover ze in de reguliere groepen kunnen participeren of in de separate groep. Voor leerlingen met rolstoelen brengt het gebouw beperkingen met zich mee. Voor leerlingen uit S(B)O geldt een proeftijd van 2 maanden. Voor andere kinderen geldt dit niet expliciet. Er is geen afzonderlijke wachtlijst.

Er is opvang mogelijk van 7.30 uur tot 18.00 uur. Ook in schoolvakanties is opvang mogelijk, evenals op woensdagmiddag. In de weekenden kunnen geen kinderen opgevangen worden.

Activiteiten

De activiteiten bestaan op dit moment uit spel, buitenspelen, rustige activiteiten, samen drinken etc. Sport en huiswerkklas worden nog niet aangeboden. De afstemming met het onderwijs is beperkt. Mede vanwege de verplichting van het regulier onderwijs om BSO te organiseren wordt wel “netwerkoverleg” gevoerd. Inzet op “pedagogische continuïteit” is nog niet aan de orde. Overleg met S(B)O is nog marginaal. De ouders zijn de centrale partner.

Vervoer

De S(B)O leerlingen worden met taxi's van De Kienderhoek van school gehaald. De ouders betalen hiervoor meerkosten. Ouders kunnen hiervoor soms gebruik maken van PGB's.

Relaties met anderen

Met ouders van leerlingen van S(B)O worden uitgebreide intakegesprekken gevoerd. De Kienderhoek hecht eraan verwachtingen en mogelijkheden goed op elkaar af te stemmen. Gedurende de proeftijd is er regelmatig contact. Voor sommige S(B)O-leerlingen wordt een dagschrift gehanteerd, dat mee naar huis gaat. Voor de ouders is er extra tijd voor halen en brengen van deze kinderen. Ze hebben vaak meer tijd nodig om “te wennen”. Met de scholen is er nog weinig contact, maar er gaat binnenkort een “netwerk”functioneren. De Zorggarant-groep speelt een belangrijke rol bij de begeleiding van de kinderen van de separate groep: ze leveren gespecialiseerde leiding, bemiddelen bij plaatsing met ouders, helpen bij werving etc.

Integratie

De kinderen vanuit S(B)O die in de reguliere groepen participeren zijn volledig geïntegreerd. Ze spelen met de andere kinderen net als alle andere. De andere leerlingen zijn goed in staat en bereid rekening te houden met de ZML en SBO-leerlingen. De kinderen uit de separate groep participeren in de reguliere groepen op eigen initiatief. Ze kunnen zich naar eigen believen terugtrekken in de eigen ruimte. Er is doorgaans geen initiatief van kinderen uit de reguliere groepen om te gaan spelen in de gescheiden ruimte. Er is op De Kienderhoek geen pedagogisch plan gericht op integratie.

Bent u tevreden over de vorm van opvang?

Over het algemeen is men tevreden. De geringe omvang van de separate groep brengt wel problemen met zich mee. De kosten zijn relatief hoog. Bij een (stabiele) grotere groep zou er een steviger basis zijn voor investeringen (denk aan aanpassingen van het gebouw). De groep is nu niet kostendekkend.

Volgens medewerkers zijn de ouders zeer tevreden. Dit blijkt uit de bijeenkomsten met ouders en schriftelijke evaluaties die uitgezet worden door de organisatie.

Knelpunten en de ernst daarvan

Voor u als leidsters spelen op dit moment geen bijzondere knelpunten. Er zijn meerdere leidsters met een bijzondere motivatie voor S(B)O-leerlingen. Continuïteit in de leidsters is voor deze kinderen wel van groot belang. Daar kan op dit moment voldoende in voorzien worden.

Voor de ouders zijn op dit moment geen bijzondere knelpunten bekend. Wel is het van belang dat ouders goed rekening houden met de organisatie die BSO voor De Kienderhoek vereist: tijdig doorgeven van opvangdagen/vakanties/vrije dagen geeft nog wel eens problemen.

Hoe denkt u over een verplichting?

Er bestaat geen bezwaar tegen een vergelijkbare regeling als voor regulier onderwijs geldt. De Kienderhoek hecht wel aan ruimte om kinderen af te wijzen als de opvang echt niet verantwoord vorm te geven is. Ook de groepsgrootte moet reëel blijven.

2. BSO Plus de Bikkels in Haarlem

In Haarlem staat een SBO-school die De Trapeze heet. Binnen De Trapeze is BSO gerealiseerd voor de kinderen van die school. Ook voor kinderen van andere SBO-scholen staat de opvang open, maar die kinderen zijn er nog niet. De opvang bestaat ook nog niet zo lang; pas sinds oktober 2006. Men begon met het aanbieden van twee middagen naschoolse opvang, inmiddels zijn het drie middagen: maandag, dinsdag en donderdag. Van drie tot kwart over 6 is de BSO open.

Ook voor kinderen van het reguliere onderwijs die speciale aandacht nodig hebben staat deze opvang in principe open. Maar ook die kinderen hebben ze (nog) niet. En verder zijn zusjes of broertjes van kinderen uit het SBO ook welkom. Eén van de kinderen die worden opgevangen is inderdaad een zusje van een jongen die op De Trapeze zit.

Populatie en grootte van de BSO

Er is nu één leidster. De maximale groepsgrootte voor één leidster is 6. Ze willen graag doorgroeien naar een grotere groep (12 kinderen, 2 leidsters) en daarvoor is ook al een leidster gevonden. Maar het wachten is nog even op de kinderen. Er is beslist behoefte aan dit soort opvang, en in potentie zou het veel groter kunnen worden, maar tijdens de lange opstartfase is een aantal enthousiaste ouders afgehaakt (ze hebben andere oplossingen gezocht en gevonden). Een ander deel van de ouders is nog bezig met de aanvraag voor bekostiging uit het PGB van de kinderen.

De vraag naar dit soort opvang kwam vanuit de ouders zelf en vanuit de school, en werd van harte ondersteund door de 'reguliere' BSO. Ouders en opvang zagen dat er groepen kinderen waren die niet floreerden op de gewone opvang. Dat zijn enerzijds de kinderen die druk en lastig worden gevonden. Zij hebben rust, begrip en aandacht nodig. Bij teveel prikkels worden ze onrustig en vertonen dan moeilijk gedrag. Voor hen en voor de groep waarin ze zitten is BSO in een grote groep niet goed. Daarnaast zijn er de zeer timide kinderen. Dat kunnen bijvoorbeeld kinderen met een cognitieve achterstand zijn. Ze zijn zo stil dat de leidster ze niet opmerkt. Ze gaan ten onder in een gewone grote groep. Daarom is dit soort BSO Plus opvang ideaal.

Ouders zoeken voor hun kind:

- veiligheid
- de mogelijkheid om lekker buiten te spelen (dat kan lang niet altijd thuis)
- begrip voor hun kind. Ze willen graag, zo zegt de leidster, dat je een beetje van hun kind houdt, dat je het een leuk kind vindt. Dat vinden ze heel erg belangrijk. Ze horen zo vaak dat hun kind raar, moeilijk of gestoord is. En ze vinden hun eigen kind juist zo lief en leuk, en ze hopen dat jij als leidster dat ook vindt.

Beschrijving van de ruimte en faciliteiten

De school waarin de BSO gehuisvest is, SBO De Trapeze, is trots op deze voorziening. De opvang wordt geregeld door een kinderopvangorganisatie, SKOS, en daar is de leidster ook in dienst, maar de leidster wordt gezien als medecollega van het trapezeteam en de BSO als iets dat van de school is. Er is ook een lokaal beschikbaar gesteld voor de BSO. Deze ruimte is

echt speciaal voor de BSO ingericht met eigen spelmaterialen, knutselpullen, een paar hoeken met kussens en kleden, een lekkere hangbank en een eettafel met 8 stoelen. Het is een gezellige lichte knus ingerichte ruimte die weinig meer heeft van een 'klaslokaal'. Naast deze ruimte heeft de BSO beschikking over een grote gymzaal en mag ook het schoolplein gebruikt worden. Daar spelen dan ook wel andere kinderen.

Prijs en personeel

De prijs van de opvang is ruim 8 euro per uur. Dat ligt dus zo'n 2 euro boven de prijs van 'gewone' BSO. De reden is de kleinere groepen en de hogere personeelskosten. De leidster is HBO-opgeleid en het idee bestaat dat dit ook echt nodig is. Voor deze kinderen kun je niet 'zomaar' een leidster zetten. De leidster heeft heel veel ervaring met dit soort kinderen, ze heeft op medische kinderdagverblijven en in jeugthuizen gewerkt.

Sommige ouders betalen de extra kosten zelf, anderen krijgen het vergoed uit het PGB.

Vervoer

Er zijn geen vervoerskosten naar de BSO (omdat alle kinderen op De Trapeze zitten) en de ouders komen hun kinderen zelf ophalen. Ze moeten daarvoor vaak wel een eindje rijden want er komen kinderen uit heel Haarlem naar deze school.

Doelstelling, uitgangspunten, werkwijze

De pedagogische doelstelling van BSO De Bikkels is het kind vrijetijdsactiviteiten te bieden binnen een sfeer van veiligheid en rust.

Als de kinderen binnenkomen, gaan ze eerst buiten spelen. Dat willen ze graag. Alle opgeslagen energie moet eruit. Na een lange dag stilzitten, willen ze actief zijn. Dus wordt er eerst een half uur gevoetbald, tikkertje gedaan, gestoeptkrijt en uitgeraasd. Pas daarna gaan ze naar binnen om fruit te eten en wordt gekeken waar de kinderen zin in hebben. Knutselen, naar de gymzaal of iets anders. Omdat er maar 1 leidster is, is het meestal niet mogelijk om kinderen te splitsen, een paar knutselen en een paar gymmen bijvoorbeeld, want de leidster moet erbij zijn.

Relaties met anderen

Er zijn heel goede contacten met de school en de ouders. Naar en van alle kanten vindt goede overdracht plaats. Daarnaast zijn de contacten met SKOS prima. En ook met de orthopedagoge van de school. Zij begeleidt waar nodig de leidster.

Succesfactoren

Deze kinderen hebben, zo zegt de leidster, behoefte aan goede, voor hen op maat gemaakte, BSO. Dat staat volgens de leidster buiten kijf. Maar een verplichting opleggen aan scholen zou te ver gaan. Dat zou niet ten goede komen aan de kwaliteit. Ze prijst zich gelukkig dat op de plek waar zij werkt de vraag echt vanuit de ouders en de school gekomen is, en dat de school daardoor ook heel gemotiveerd is.

Er moet aan een aantal eisen worden voldaan wil de opvang werken, volgens de leidster. En die eisen zouden ook ingewilligd moeten worden als er een verplichting komt.

- De ruimte moet echt van de BSO zijn, en geen klaslokaal dat ook door andere docenten wordt gebruikt. Je moet een echte eigen huiskamersfeer kunnen creëren.
- Kleine groepen, met minstens één leidster met een hbo-opleiding en ervaring met dit type kinderen.
- Er moet voldoende geld zijn om het goed op te starten. De ruimte moet aangepast worden, er moet goed worden afgestemd, enzovoort. Daar moet echt budget voor komen.

- Er moet een idee ontstaan bij iedereen dat deze BSO 'van ons' is. Je moet de school echt mee hebben anders wordt het niks.

3. BSO "De Poolster" in Groningen

De Poolster heeft onderdak in een voormalig schoolgebouw in de wijk Grunobuurt. De Grunobuurt is een oudere wijk van Groningen nabij het stadscentrum. De ruimtes waarin de kinderen worden opgevangen zijn licht en ruim. Het gebouw heeft klassieke schoolkenmerken, maar alle voorzieningen zijn eigentijds. De Poolster is een vrij groot kindercentrum, maar door de indeling van het gebouw in 4 kleinere eenheden is het ook voor kinderen 'overzichtelijk'. Het gebouw omvat het kinderdagverblijf met 3 groepen, het antroposofische kinderdagverblijf met 2 groepen, de naschoolse opvang met 4 groepen. De Poolster beschikt over grote buitenruimtes. Er is veel aandacht aan geschonken.

De Poolster participeert in het netwerk Vensterschool Stadspark. Ze werken nauw samen met openbare basisschool de Starter en het buurthuis Stadspark. Dit samenwerkingsverband biedt verschillende mogelijkheden. Zo kunnen de NSO kinderen deelnemen aan het cursusaanbod van het buurthuis. De leiding van het kinderdagverblijf volgt, evenals de onderbouw van basisschool De Starter, het ontwikkelingsstimuleringsprogramma "Startblokken". Door de afstemming en samenwerking is de overgang van kinderdagverblijf naar school en/of naschoolse opvang makkelijk te maken voor de kinderen.

De Poolster kenmerkt zich door een flexibel en gevarieerd aanbod van opvangmogelijkheden. Kenmerkend voor de algemene pedagogische aanpak is een positieve benadering, zelfstandigheidbevordering en het combineren van structuur met flexibiliteit. Daarnaast hechten zij veel waarde aan de aard en eigenheid van onze kinderen.

De Poolster valt onder SKSG Kinderopvang. Dit is een koepelorganisatie die alle vormen van kinderopvang verzorgt op kindercentra en/of bij gastouders verspreid over de stad Groningen en in Leek. Met enige tientallen locaties behoort SKSG tot de grotere instellingen in de kinderopvang in de regio.

Type buitenschoolse opvang

Op De Poolster is op dit moment sprake van opvang van leerlingen uit ZML en vanuit SBO. Ook vanuit ander SO nemen wel kinderen deel. Voor de ZML-kinderen is een aparte groep samengesteld. Wel is het de inzet deze kinderen zoveel mogelijk met de andere kinderen te laten samen spelen. Op dagen dat er minder ZML-kinderen aanwezig zijn participeren ze volledig in de reguliere groep(en). Er is een aparte groepsruimte aanwezig, centraal in De Poolster gelegen, opdat maximale participatie mogelijk is.

Locatie

De Poolster ligt centraal in de wijk. Het is een aparte voorziening, niet fysiek verbonden met een school. De Poolster is wel gunstig gelegen ten opzichte van reguliere basisscholen en ten opzichte van de Van Lieflandschool, waar de ZML-kinderen vandaan komen. Kinderopvang en NSO zitten samen in een gebouw.

Populatie

In principe is de BSO geschikt voor leerlingen uit het SBO, Cluster 1, Cluster 2, Cluster 3 en Cluster 4. De actuele instroom vanuit SO en SBO bestaat uit 10 kinderen vanuit het ZML en enkele leerlingen vanuit het SBO. Voor kinderen in rolstoelen brengt het gebouw geen

problemen met zich mee. Er wordt gewerkt met leeftijdsgroepen van 4 tot 13 jaar. Vanuit verschillende hoeken is geïndiceerd dat er bij oudere leerlingen van de ZML-scholen behoefte is aan BSO. De Poolster zal daar binnenkort mee gaan experimenteren.

Doelstelling, uitgangspunten, werkwijze

Het projectplan “NSO speciaal” geeft als doelstelling aan: “Bieden van speciale naschoolse opvang voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar.... die beperkt zijn in hun functioneren en voor wie het niet mogelijk is volledig te integreren binnen de reguliere naschoolse opvang. We willen de kinderen hier een stimulerende en veilige omgeving bieden. Het is geen verlenging van school en biedt geen therapeutische opvang. Integratie binnen de reguliere groep is een streven. Daar waar mogelijk worden activiteiten gezamenlijk ondernomen.” De opvang van de speciale groep vindt plaats binnen het algemeen pedagogische beleid van het SKSG. De belangrijkste uitgangspunten hiervan zijn:

- kinderen ontplooiingsmogelijkheden bieden in aansluiting op wat zij nodig hebben
- respectvol omgaan met elkaar en met de omgeving
- kinderen opvoeden om in de samenleving volwaardig te kunnen functioneren

Elkaar respecteren krijgt in de praktijk een stevig accent. “Er wordt niet gepest!” is een uitspraak die indiceert dat het goed lukt dit concreet vorm te geven.

De kinderen van de speciale groep wordt een relatief gestructureerde omgeving geboden. Het dagritme wordt voor de kinderen gevisualiseerd weergegeven in hun ruimte en hun groepsruimte is gecompartmenteerd, waardoor rustige werkplekken zijn ontstaan.

Grootte van de BSO

De BSO kent in totaal 4 groepen kinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar. De speciale groep kent rond de 10 kinderen. Deze groep heeft 2 leidsters. Met deze 10 leerlingen kan de speciale BSO goed geëxploiteerd worden. Er zijn ook kinderen van S(B)O die volledig geïntegreerd participeren in reguliere groepen. Daar zijn geen aanvullende voorzieningen in of rond die groepen voor getroffen.

Het aantal toelaatbare leerlingen vanuit S(B)O is niet gemaximeerd. De Poolster werkt aan uitbreiding van het aantal dagen NSO voor de kinderen van de speciale groep.

Personeel

Opleiding: de speciale groep wordt begeleid door een HBO-J-er. Daarnaast werkt er een SPW-er. Het personeel heeft de basiscursus “Risicokinderen” gevolgd bij MEE. Hierin lag een accent op het omgaan met kinderen met gedragsproblemen. Een vervolgcursus is gevolgd met het personeel van de ZML-school. Voor de bijscholing wordt samenwerking met andere instellingen van belang geacht, om inhoudelijke redenen en vanwege de kosten. Naast deze leiding is op SKSG-niveau ondersteuning voor de speciale groep beschikbaar in de vorm van drie pedagogisch medewerkers. Ook kan aanvullende expertise ingehuurd worden.

Beschrijving van de ruimte en faciliteiten

Het gebouw van De Poolster is centraal gelegen in een oudere volkswijk van Groningen. Het gebouw en het ruime buitenterrein zijn adequaat en sfeervol ingericht. Zie verder onder ‘algemeen’. Voor de speciale NSO zijn in de groepsruimte aanvullende voorzieningen gecreëerd die vooral het “structuur bieden aan de kinderen” ondersteunen.

Beleid rondom plaatsing en toelating

Alle leerlingen kunnen worden toegelaten. Primaire inzet is leerlingen uit S(B)O te laten participeren in de reguliere groepen. Als dat niet gaat is de speciale NSO een optie. Hierbij moet aangetekend worden dat deze groep nu vooral leerlingen van de ZML-school bevat.

Voor leerlingen uit S(B)O geldt een proeftijd van 2 maanden. Voor andere kinderen geldt dit niet expliciet. Voor deze kinderen wordt een uitgebreider intake toegepast met meerdere gesprekken met de ouders. Bij de opstart van de speciale NSO was MEE hierbij betrokken. Er is geen wachtlijst.

Tijden

Er is opvang in de speciale NSO mogelijk van 12.30 uur tot 18.00 uur op woensdagmiddag en van 12.00 tot 18.00 op vrijdagmiddag. Ook in schoolvakanties is opvang mogelijk, op dezelfde dagen. In de weekenden kunnen geen kinderen opgevangen worden. Er wordt gestreefd naar uitbreiding van het aantal dagen opvang.

Activiteiten

De activiteiten bestaan op dit moment uit sport, spel, buitenspelen, rustige activiteiten, technisch knutselen, ontwikkeling stimulerend spel etc. Een huiswerkklas wordt niet aangeboden voor deze kinderen, wel in het algemene aanbod. Er wordt intensief samengewerkt met ZML-school Van Lieflandt en met de reguliere basisschool in de wijk. Met de laatste school wordt ondermeer streetdance, muziek, toneel, voetbal en gym georganiseerd.

Vervoer

De kinderen komen onder begeleiding lopend vanaf de ZML-school of worden met het (gemeentelijk) leerlingenvervoer bij de NSO gebracht. De ouders zorgen voor het afhalen. Soms zetten ouders daarvoor het PGB in.

Relaties met anderen

Met ouders van leerlingen van S(B)O wordt een uitgebreide intake uitgevoerd. Er worden tenminste twee gesprekken gevoerd met de hoofdleidster en de groepsleidster. Ook is een bezoek aan de groep in de procedure opgenomen. Voor kinderen van de speciale NSO wordt een dagschrift gebruikt, dat mee naar huis gaat. Het is de opzet dat ook de ouders daarin bijzonderheden noteren. Dat lukt niet altijd. Er zijn twee evaluatieve besprekingen per jaar met de ouders.

De Poolster heeft een stevig netwerk rondom de speciale NSO georganiseerd. Daarin zitten onder andere MEE, de Van Lieflandtschool voor ZML, de scouting, de vensterschool in de wijk, de Soos voor kinderen met een beperking etc.

Hoe verloopt de integratie?

De kinderen vanuit S(B)O die in de reguliere groepen participeren zijn volledig geïntegreerd. Ze zijn niet onderscheidenlijk aanwezig en spelen met de andere kinderen net als alle andere. De kinderen uit de speciale groep hebben ook hun eigen ruimte, maar het is de inzet hen zoveel mogelijk te integreren. Met name het buitenspelen is een geëigend moment. Dit verloopt naar wens. Een voordeel is dat de speciale NSO “op rustige dagen” open is, anders zou de buitenruimte mogelijk gesegmenteerd moeten worden.

Over het algemeen is de leiding zeer tevreden. Er wordt nog gewerkt aan versterking van het netwerk, o.a. aan samenwerking met de hockeyclub en de sportcoördinator van de gemeente. Verder wordt qua gebouw gedacht aan de inrichting van een atelier. De speciale NSO is in het hart van het gebouw geplaatst. Dat wordt gezien als een goede vondst en een bijdrage aan de integratie. De kosten van de speciale NSO voor de ouders zijn aanzienlijk: ruim tweemaal zo hoog. Doorgaans dekt het PGB dat evenwel af.

De ouders zijn buitengewoon tevreden. Bij evaluaties wordt gemiddeld een 7½ gescoord. De ouders zijn vooral tevreden over de kwaliteit van de groepsleiding en de diversiteit van de activiteiten. De Poolster maakt systematisch werk van het onderzoeken van de tevredenheid bij ouders over de opvang.

De Poolster heeft de indruk dat er meer ouders van leerlingen van S(B)O behoefte hebben aan NSO. Er wordt gedacht over het uitbreiden van de PR.

Om aan een actuele wens van de ouders tegemoet te komen wordt gewerkt aan uitbreiding van het aantal opvangdagen. Verder is er bij ouders behoefte aan praktische opvoedingsondersteuning. Ook daar wordt over gedacht.

Knelpunten en de ernst daarvan

Het vervoer is een knelpunt: het brengen vanaf ander S(B)O dan de nabije Van Lieflandt en het halen na afloop van de NSO door de ouders. Dat laatste knelpunt geldt voor ouders die buiten de stad wonen nog sterker. SO heeft doorgaans een regiofunctie. Leerlingen wonen soms op 50 kilometer afstand. Ouders moeten veel tijd investeren of veel kosten maken om hun kind van de NSO te halen.

Hoe denkt u over een verplichting?

De Poolster is van mening dat voor leerlingen van S(B)O NSO mogelijk moet zijn. De S(B)O-school voor de organisatie daarvan verantwoordelijk maken leidt tot een complexe opgave voor deze scholen, gezien de regionale functie. “De kinderopvang verantwoordelijk maken.”, wordt als een alternatief gezien.

4. BSO Myosotis ‘De Sterren’ in Rotterdam

BSO Myosotis ‘De Sterren’ ligt in de Rotterdamse wijk Schiebroek, op de eerste verdieping van een vrij groot pand. Er is geen lift en dat geeft meteen ook aan voor welke kinderen deze opvang niet geschikt is: kinderen met een rolstoel kunnen hier niet terecht. In principe zijn alle kinderen die zelf de trap op en af kunnen hier welkom. Op de benedenverdieping zit een medisch kinderdagverblijf.

Type buitenschoolse opvang

Het is een geïntegreerde BSO die deel uitmaakt van de organisatie BB Kids (binnenkort omgedoopt tot ‘Mundo’). De opvang heeft een samenwerkingsverband met de Pameijer Keerkring waarvan de ruimte wordt gehuurd en die af en toe ambulante begeleiding verzorgt.

Populatie

Het streven is om 70% kinderen zonder en 30% kinderen mét een beperking op te vangen. Het aandeel kinderen met een beperking is op dit moment nog lager. Er is een wachtlijst van twintig kinderen. Er wordt gewerkt met één wachtlijst waar zowel kinderen met als zonder beperking op staan.

De kinderen die op deze opvang zitten komen van verschillende scholen in de buurt. De kinderen met een beperking komen van de Mattheusschool, een cluster 3 school in de buurt, van de Polanoschool (Cluster 2; met name dove en slechthorende kinderen) of van ‘beneden’(medisch kinderdagverblijf).

BSO 'De Sterren' bestaat sinds een aantal jaar. Toen het werd opgestart kwamen bijna allemaal jonge kinderen van dezelfde leeftijd op de opvang. Deze kinderen krijgen nu al een tijd samen opvang en de meeste kennen elkaar goed. De meeste zijn 5 tot 7 jaar oud. Het oudste kind is tien.

Doelstelling, uitgangspunten, werkwijze

Het doel van deze BSO is het bieden van prettige vrijetijdsbesteding aan deze kinderen. Daarbij worden ook antroposofische principes gehanteerd (het moet een 'gezellig nest' zijn). Men baseert zich tevens op de Reggio Emilia –visie op kinderopvang: alle kinderen mogen zich op hun eigen niveau ontplooien. Verder benadrukken de leidsters dat ze 'zo gewoon mogelijke' opvang willen bieden aan alle kinderen.

Grootte van de BSO

Er zitten per dag maximaal 20 kinderen op de BSO. Er zijn twee groepen van 10, elk met een vaste leidster en er is een stagiaire. Daarnaast is er een dame die helpt met crackers, fruit en drinken.

Personeel

De leidsters hebben geen speciale opleiding gevolgd voor het werken met kinderen met een beperking. Volgens hen is dat ook niet nodig. Wel hebben de leidsters de beginselen van gebarentaal geleerd zodat ze met een doof kind kunnen communiceren.

De leidster/kindratio is ongeveer hetzelfde als in andere, reguliere, BSO's. Dat geldt ook voor de prijs, die €5,25 per uur bedraagt. Wel is er één dag waarop een kind komt met een ontwikkelingsachterstand en epilepsie. Vanwege haar beperkingen moet er altijd iemand bij haar in de buurt moet zijn. Op dagen dat er noodzakelijkerwijs maar één leidster aanwezig hoeft te zijn omdat er minder dan 10 kinderen op de BSO zijn, is er voor haar een extra leidster nodig. De ouders van dit meisje betalen de extra kosten die dat met zich meebrengt. De andere kinderen met een beperking op deze BSO zijn een autistische jongen, een mild autistisch meisje, een dove jongen en een meisje met een ontwikkelingsachterstand.

Beschrijving van de ruimte en faciliteiten

De kinderen gaan, als ze binnenkomen, naar de keuken toe. Deze ruimte is speciaal ingericht voor de BSO, er hangen werkjes van de kinderen, planborden met pictogrammen en leuke posters. In de keuken staat een grote tafel met stoelen. Alle kinderen eten hier een cracker en krijgen wat te drinken. Er staat ook een bank, en er is een hoek met een computer en een Nintendo spelcomputer. Op de tafel staat een bak met kikkervisjes waar de kinderen uitgebreid naar kijken en waarover ze vragen stellen aan de leidsters.

Als ze hun cracker en drinken op hebben gaan de kinderen naar de andere ruimtes. Er is een knutselruimte die ook speciaal voor de BSO is ingericht. Er zijn stoelen en tafels en er zijn veel knutselmaterialen. Beneden is een gymzaal die ook gebruikt mag worden. Er is een enorme ballenbak en een luchtkasteel. Er is ook een echte snoezelruimte. Laatstgenoemde ruimtes horen bij de PameijerKeerkring maar mogen wel gebruikt worden door de BSO. Dat geldt ook voor de ruime buitenruimte met veel materialen.

Tijden

De opvang is vier dagen per week geopend, maandag, dinsdag, woensdag en donderdag. Elke dag van 3 tot 6, behalve woensdag, dan is het open van 12 tot 6. Daarnaast is er opvang in de vakanties, elke maandag tot en met donderdag van 8 tot 6.

Kosten

De kosten zijn niet hoger dan die van ‘gewone’ opvang en de financiering gaat ook op dezelfde manier. Er is meer behoefte aan dit soort opvang dan men nu kan bieden, maar er is op dit moment geen plek.

Activiteiten

Als de kinderen binnen komen krijgen ze wat te drinken en een cracker. Daarna wordt geïnventariseerd wat ze willen gaan doen. Soms zijn er geplande activiteiten, bijvoorbeeld rondom een thema, maar vaak kan er vrij gekozen worden. Op de dag dat wij er zijn, zijn er ongeveer 12 kinderen, onder wie één autistische jongen. Deze jongen is 10 jaar oud, de meeste andere kinderen zijn jonger. Er is niet veel sprake van integratie: de autistische jongen speelt een Nintendo-spel terwijl de andere aan tafel een cracker eten en later gaan knutselen. Maar na de cracker schuiven een paar andere kinderen bij de Nintendo-jongen aan en mogen dan toch, een beetje, meespelen.

De meeste kinderen willen naar de gymzaal. Er is ruimte voor tien kinderen daar, dus de rest moet even wachten en mag ondertussen knutselen. Ook voor de computer wordt een lijstje gemaakt.

In de vakantie worden allerlei speciale activiteiten geregeld. Er zijn dan veel uitstapjes. Een autistische jongen is bijvoorbeeld dol op alles wat met de politie te maken heeft. Daarom heeft men de politie bezocht. Zo zijn er allerlei bijzondere activiteiten.

Vervoer

Kinderen worden van school gehaald door de leidsters of door een taxi en naar de buitenschoolse opvang gebracht. Deze kosten worden meestal betaald uit de PGB's van de kinderen. De ouders komen de kinderen halen. Soms zijn er knelpunten. Zo komt het enige dove jongetje dat op De Sterren zit, nu al een tijdje niet naar de opvang. Door een verandering in zijn gezinssituatie komt hij niet meer in aanmerking voor vergoeding van het vervoer naar de BSO.

Zijn de ouders over het algemeen tevreden, volgens u?

De ouders van de kinderen zonder beperking zijn zich niet allemaal bewust van het feit dat er ook kinderen mét een beperking worden opgevangen. Veel ouders kiezen deze opvang gewoon omdat het dichtbij is. Maar een deel van de ouders kiest er bewust voor. Deze ouders werken bijvoorbeeld op de Mattheusschool en willen dat hun gezonde kind leert omgaan met kinderen met een beperking. De ouders van de kinderen met een beperking kiezen meestal ook bewust voor deze opvang. Ze willen graag dat hun kind integreert met andere kinderen. Ze weten wel dat het voor hun kind niet altijd gemakkelijk is om zich te handhaven in een groep met zoveel kinderen zonder een beperking. Dat het voor hun kind soms moeilijk is om te zien dat het iets niet kan terwijl andere kinderen dat wel kunnen. Maar ze zien het dan toch als een goede leerschool voor de maatschappij, die ook hard kan zijn maar waarin deze kinderen toch ook zullen moeten omgaan met velen zonder beperking. Zo is er bijvoorbeeld het dove jongetje. Hij zit nu op speciaal basisonderwijs maar zal straks naar een gewone VOschool moeten, omdat hij anders helemaal naar Groningen moet. Om hem voor te bereiden op een wereld vol kinderen die niet doof zijn vinden zijn ouders het van belang dat hij deze BSO bezoekt.

De ouders zijn erg tevreden over de opvang. De kleinschaligheid wordt gewaardeerd. Op ouderenquêtes behaalt deze opvang een hoog tevredenheidsresultaat.

Geïntegreerde opvang

Het gaat hier dus om geïntegreerde opvang. De leidsters zien voor- en nadelen van dit model.

Nadelen zijn dat het voor de kinderen met een beperking soms moeilijk is om te accepteren dat zij iets niet kunnen en andere kinderen wel. Dat het voor bijvoorbeeld het dove kind heel moeilijk is om met de anderen te communiceren. Dat het voor alle kinderen in de groep soms lastig is als een kind met een beperking zo druk en wild is dat ze alle werkjes van de andere kinderen stuk maakt. Voor de leidsters betekent het keihard werken. Kortom, integratie is niet altijd makkelijk. Maar het werkt toch, en dat is dan ook meteen het grote voordeel van deze opvang. Kinderen zonder beperking zijn vaak in het begin bang voor de kinderen die vreemd gedrag vertonen, maar als die angst bespreekbaar wordt gemaakt leren ze ermee omgaan, de kinderen leren rekening met elkaar te houden. En, aarzelend, spelen de kinderen ook met elkaar.

Knelpunten en de ernst daarvan

Kinderen zonder beperking voelen in het begin vaak angst voor kinderen met een beperking. Het vergt tijd en aandacht om die angst bespreekbaar te maken en te doen verdwijnen. In de vakanties is de opvang open maar heeft men te maken met het feit dat sommige kinderen dan vrij hebben (en de hele dag naar de opvang willen) terwijl andere kinderen bijvoorbeeld therapie nodig hebben waardoor ze maar gedeeltelijk met het programma kunnen meedoen.

Geïntegreerde opvang levert soms wederzijdse irritaties op. Dat vergt veel van de leiding.

Hoe denkt u over een verplichting?

Elk kind heeft recht op goede buitenschoolse opvang, vinden de leidsters van 'De Sterren'. Ze zijn er niet voor om hier een verplichting aan vast te knopen. Dat zou ook voor het reguliere onderwijs eigenlijk niet moeten, vinden ze. En dus ook niet voor het SO en SBO.

Belangrijke punten

Gemengde opvang is te prefereren boven gesegregerde opvang, vinden de leidsters. Maar dan moet wel gekeken worden of de kinderen met een beperking daar baat bij hebben. Dat is niet voor alle kinderen zo. Maar in het algemeen is het voor kinderen en ouders fijn als er geïntegreerde opvang is. Leidsters moeten goed kunnen omgaan met allerlei soorten kinderen en er op toezien dat iedereen binnen de opvang tot zijn recht komt.

5. NSO plus 'De Tamboerijn' in Zaandijk

NSO-plus 'De Tamboerijn' ligt in een rustige wijk van Zaandijk. Deze NSO is opgezet voor kinderen uit het SBO. De NSO zit in een dependance van de Sjalomschool, een school voor SBO. De meeste kinderen van deze naschoolse opvang zitten op de Sjalomschool. Daarnaast zitten er ook een paar kinderen van een andere SBO-school op, de Petraschool. Hoewel er alleen kinderen uit het SBO op deze NSO zitten, is het niet zo dat andere kinderen hier persé niet welkom zijn.

NSO De Tamboerijn bestaat pas sinds januari van dit jaar. De opvang maakt deel uit van OZK, een kinderopvangorganisatie die verschillende opvanglocaties heeft in Zaandijk. Dit is de eerste NSO pluslocatie die deze opvangorganisatie heeft opgezet. Er is, in samenwerking met een bureau in Amsterdam (OOG), subsidie aangevraagd bij het ministerie van SZW. Met deze subsidie is de NSO opgestart. Dat heeft een jaar nadenken, praten met alle geledingen en regelen gekost.

Type naschoolse opvang

Het gaat in het geval van de NSO-plus in Zaandijk dus om opvang waar alleen SBO-kinderen zitten. De directeur van de OZK vindt dat een groot voordeel. We zijn er voor de kinderen, zegt hij, en voor deze kinderen is dit het beste. Als expert en als ouders kun je soms wel geïntegreerde opvang willen, maar je moet het belang van het kind in het oog houden. Sommige van de kinderen hebben eerst op een 'reguliere' BSO gezeten. Daar kregen ze niet de aandacht die ze verdienden en waren daardoor soms onhandelbaar of werden ondergesneeuwd. Leidsters van 'gewone' BSO's zeggen wel eens dat je van kinderen met een verstandelijke handicap helemaal geen last hebt. Maar voor het kind is het beter als het wel de speciale aandacht krijgt die het verdient. Ouders zijn ook vaak blij dat er nu een nieuwe, speciale, locatie is. Zij worden, als OZK het idee heeft dat het voor het kind beter is, aangemoedigd om hun kind over te laten plaatsen van de reguliere naar de speciale BSO. Eén van de leidsters vindt dat, onder voorwaarden, geïntegreerde opvang wel de voorkeur verdient. Kinderen leren dan van elkaar. Maar eigenlijk biedt deze NSO-plus ook al mogelijkheden voor integratie, want kinderen met een laag IQ en kinderen met gedragsproblemen moeten met elkaar leren spelen. Al met al is men het er over eens dat integratie alleen goed werkt als het wederzijds voordeel oplevert. Zo niet, dan is apart beter.

Populatie

Er zijn leerlingen met autistische kenmerken en leerlingen met cognitieve beperkingen. Ook zijn er een paar 'ZMOK-kers'. Deze kinderen zitten in het SBO terwijl het SO een geschiktere plek voor hen zou zijn. Maar dat is er in Zaandijk niet.

Grootte van de NSO

Er zitten per dag 7 tot 12 kinderen op de NSO, in de leeftijd van 4 tot 12 á 13. Er zijn twee leidsters. Er is dus een zeer hoge leidster/kindratio. Dat heeft consequenties voor de prijs, die bedraagt 17,50 euro, dat is ongeveer drie keer zo hoog als een 'gewone' BSO.

Personeel

Eén leidster heeft ontwikkelings- en opvoedingspsychologie gestudeerd; de andere leidster is onderwijsassistente.

Doelstellingen, uitgangspunten, werkwijze

Het doel van deze NSO is het bieden van prettige vrijetijdsbesteding aan deze kinderen. Daarnaast vinden ze het belangrijk dat deze kinderen sociale vaardigheden leren. NSO-plus betekent, volgens de leidster, NSO met extra's. De basis is opvang/vrije tijd. De plus staat voor meer structuur, meer leiding en meer nadruk op sociale vaardigheden.

Kosten

De ouders van de kinderen betalen de kosten voor de opvang uit de PGB's van de leerlingen. Er is een bureau, KRAM, dat hen helpt met de aanvragen hiervoor. Het is niet zo dat het storm liep of loopt met de aanmeldingen. De twee SBO-scholen hebben flink geworven onder de ouders en nu blijkt dat deze NSO wel degelijk in een behoefte voorziet. De behoefte is wel anders dan die van ouders van kinderen uit het reguliere onderwijs. Slechts weinig kinderen hebben twee werkende ouders. De belangrijkste redenen voor ouders zijn dan ook ontlasting van het gezin en de vergroting van de sociale competentie van de kinderen.

Beschrijving van de ruimte en faciliteiten

De NSO Plus heeft een grote hal van een school tot zijn beschikking, met een keukentje. De

ruimte is groot maar toch gezellig, en overzichtelijk. Er staan een bank, een grote tafel met stoelen, kleden met speelgoed op de grond, een computer en er hangen posters, kunst van de kinderen en planborden (wie is er vandaag?) aan de muur. De keuken biedt ook mogelijkheden om op vrijdag samen tosti's te maken of andere lekkere hapjes. Daarnaast is er een groot schoolplein. De NSO-plus mag van de faciliteiten van de school gebruik maken, bijvoorbeeld alle speelmaterialen.

Tijden

Inmiddels is de opvang drie dagen per week geopend, maandag, donderdag en vrijdag. Maandag en donderdag van 3 tot half 7, en vrijdag van half 1 tot half 7, omdat de kinderen van de twee betreffende scholen die middag vrij zijn. In de vakanties is de NSO-plus dicht. Als experiment is het wel eens een dag open geweest en dat verliep goed. In de toekomst wil men zich in openingstijden en eventuele vakantieopening ook laten leiden door de vraag.

Activiteiten

Als de kinderen binnen komen krijgen ze wat te drinken en een cracker. Daarna mogen ze zelf kiezen wat ze doen. Meestal is dat buiten spelen. Volgens de leidsters hebben deze kinderen nóg meer behoefte aan buiten uitrazen dan andere kinderen. Buiten hebben ze een heel schoolplein tot hun beschikking. Ze voetballen, hinkelen en doen allerlei andere spelletjes. Het zijn activiteiten die uit de kinderen zelf komen, dat vindt de leiding belangrijk. Meestal speelt één van de leidsters mee. Er wordt ook geknutseld en er is een computer. Om half vijf is er fruit.

Vervoer

De hoofdvestiging van de Sjalomschool is vlakbij. Sommige kinderen wandelen dan ook zelf naar de NSO, andere worden lopend opgehaald door een leidster van de NSO. De Petraschool is wat verder weg. Deze kinderen komen meestal met de taxi die door de NSO wordt geregeld. Soms worden de kinderen door hun ouders gebracht. Het zijn ook de ouders, en vaak de vaders, die de kinderen weer ophalen. Vaak spelen vaders dan nog even mee, ze voetballen dan op het plein, bijvoorbeeld.

Relaties met anderen

De contacten met de Sjalom- en Petraschool zijn heel goed. Dat merk je in de overdracht van de kinderen, maar daarnaast geven leerkrachten van deze scholen ook voorlichting aan de ouders over de NSO-plus. Verder is er heel veel contact met OZK (dagelijks) en met KRAM. Ook is er contact met OOG. Met bibliotheken en dergelijke is er (nog) weinig contact

Zijn de ouders over het algemeen tevreden, volgens u?

Een deel van de ouders is lastig te bereiken. De ouders van dit type kinderen zijn vaak niet erg gewend aan voorzieningen als buitenschoolse opvang en kloppen dus ook niet gemakkelijk aan. Ook kennen ze de 'regels' niet zo goed, ze weten niet dat een kind van tevoren moet worden aangemeld. In de beginfase van het project vroeg de directeur van de OZK zich wel eens af of deze nieuwe NSO nu voorzag in een behoefte van ouders of dat de ouders in een behoefte van het project moesten voorzien... Maar nu de NSO eenmaal is opgestart en loopt zijn er meer en meer ouders die interesse hebben in deze vorm van opvang. Als ze eenmaal informatie hebben gekregen en ze zijn over de streep, dan zijn ze er vaak heel blij mee. Voor een kind wordt ingeschreven vindt eerst een uitgebreid intakegesprek plaats.

Belangrijke punten

Voor dit soort opvang is het cruciaal dat de leidsters zeer professioneel zijn en ervaring

hebben met dit type kinderen, dat er kleine groepen zijn waarbinnen ieder kind de aandacht krijgt die het verdient, dat ouders heel goed geïnformeerd worden over dit type opvang (want ze komen niet vanzelf) en dat kennis wordt gedeeld: het zou jammer zijn als verschillende organisaties voor buitenschoolse opvang allemaal opnieuw het wiel gingen uitvinden.

Hoe denkt u over een verplichting?

Ieder kind, of het nu op het reguliere onderwijs of het speciale onderwijs zit, heeft recht op goede buitenschoolse opvang. Dat vinden de directeur en ook de leidsters. Maar om van dat recht een plicht voor de school te maken... of dat een goed idee is daarover verschillen de meningen. Ook voor het regulier onderwijs trouwens. De directeur van OZK denkt dat het best overgelaten kan worden aan de vrije markt. Er is vraag naar dit soort opvang en dan regelt het zich vanzelf. Er zullen dan organisaties zijn die gespecialiseerd zijn in dit soort opvang, en die zullen het dan aanbieden.

6. BSO+ De Goudmijn van BijdeHand Kinderopvang in Rotterdam

De BSO is gevestigd naast Cluster 4 school De Piloot en MKD de Kleine Plantage (Stek Jeugdzorg).

BSO+ De Goudmijn is gevestigd op de rand van Rotterdam Alexander en Capelle a/d IJssel. Aan een rustig dijkje staat een karakteristiek oud klooster bestaand uit meerdere gebouwen. Het klooster doet tegenwoordig dienst als school, MKD en BSO. In een iets kleiner bijgebouw is BSO+ De Goudmijn gevestigd. Op de begane grond is een grote ruimte ingericht als buitenschoolse opvang. Er zijn verschillende hoeken gecreëerd waarin de kinderen kunnen spelen. De ruimte is modern ingericht met gezellige banken, speelhoeken en tafels waardoor een huiskamersfeer gecreëerd is. Om het gebouw ligt een afgeschermd speelplein zodat de kinderen veilig met elkaar buiten kunnen spelen.

Dagelijks komen 12 kinderen tussen de 4 en 12 jaar naar De Goudmijn.

De Goudmijn is onderdeel van BijdeHand Kinderopvang. Deze organisatie biedt kinderopvang op 20 locaties in de deelgemeente Prins Alexander in Rotterdam. De Goudmijn bestaat sinds vier jaar en is opgericht als initiatief van de GGD en De Piloot. Zij constateerden een gebrek aan opvangmogelijkheden voor kinderen uit het speciaal onderwijs. Met behulp van gemeentelijke subsidies is het project opgestart.

Type buitenschoolse opvang

De Goudmijn is een BSO+, dit houdt in een BSO bedoeld voor kinderen met een extra zorgbehoefte. De kinderen hebben geen indicatie nodig om opgevangen te worden op De Goudmijn, de gemeente heeft extra geld beschikbaar gesteld om deze vorm van opvang mogelijk te maken. Dit project bestaat sinds vier jaar en is een initiatief van de GGD en De Piloot met als doel opvang te bieden aan kinderen die niet ergens anders opgevangen kunnen worden vanwege hun zorgbehoefte.

Locatie

De Goudmijn is gevestigd op de begane grond van een gebouw naast De Piloot en het MKD de Kleine Plantage.

Populatie

Op de Goudmijn worden kinderen tussen de 4 en 12 jaar opgevangen. Deze kinderen hebben allemaal een extra zorgbehoefte. De doelgroep is langdurig psychiatrisch zieke kinderen met een IQ ondergrens van 80. De meeste kinderen zijn afkomstig van het Cluster 4 onderwijs (De Piloot, De Archipel en De Boei), een aantal is afkomstig van het regulier onderwijs. Deze kinderen komen meestal uiteindelijk, vanwege hun problematiek, toch op het SO terecht. Sommige kinderen komen van de naastgelegen gebouwen naar De Goudmijn. De meeste kinderen worden van verschillende schoollocaties in Rotterdam opgehaald en naar De Goudmijn gebracht.

Doelstelling, uitgangspunten, werkwijze

De doelstelling van De Goudmijn is opvang bieden aan kinderen die niet op een reguliere BSO terecht kunnen. In het begin werden vooral kinderen van werkende ouders opgevangen, maar De Goudmijn merkt hierin een verschuiving. Ouders brengen hun kind steeds vaker naar de BSO voor hun sociale ontwikkeling of om het gezin te ontlasten. De Goudmijn biedt een veilige plek om te spelen, zo'n veilige plek vinden deze kinderen vaak niet in hun woonwijk.

De Goudmijn is onderdeel van BijdeHand kinderopvang. BijdeHand Kinderopvang hanteert een algemene pedagogische werkwijze, hierop is de pedagogische werkwijze van De Goudmijn gebaseerd. De werkwijze is gestoeld op drie uitgangspunten, namelijk: respect = luisteren naar elkaar, structuur = veiligheid en samenspelen = leuk. Op basis hiervan wordt gehandeld naar een groepsaankpak en een individuele aankpak ondersteund door het competentiemodel en de methodiek van Thomans Gordon. Dit handelingskader heeft tot doel structuur en rust in de BSO te brengen en daarnaast een gunstig klimaat te creëren voor de ontwikkeling van het individuele kind.

Samen met een orthopedagoog van de BAVO RNO, wordt één keer per twee maanden een kindbespreking gehouden. Aan de hand daarvan worden handelingssuggesties gedaan.

Grootte van de NSO

In totaal maken 25 kinderen gebruik van de Goudmijn. Per dag is plaats voor 12 kinderen, een enkele keer wordt een uitzondering gemaakt en komen er 13 kinderen. De leidsters van De Goudmijn vinden het erg belangrijk dat elk kind voldoende aandacht krijgt die het verdient en nodig heeft, 12 kinderen met twee leidsters is daarom eigenlijk het maximum. Natuurlijk wil De Goudmijn ook zoveel mogelijk kinderen opvangen, ze vinden het dan ook erg moeilijk om soms nee te moeten zeggen tegen kinderen die eens een dagje extra willen komen. Gelukkig zijn er wel vaak mogelijkheden om te ruilen of iets dergelijks.

Personeel

De leidsters van De Goudmijn zijn HBO opgeleid. De leidsters hebben een fulltime dienstverband.

Beschrijving van de ruimte en faciliteiten

De Goudmijn is gevestigd op de begane grond naast het MKD en De Piloot. Het is een ruime, lichte ruimte met speelplaats rondom. Er zijn banken, speelhoeken en spelcomputers. Er is veel speelgoed aanwezig, een kast vol gezelschapsspellen, k'nex enzovoorts. Centraal zijn twee tafels, zo kunnen de kinderen bewust in twee groepen zitten. Door de groep in twee te delen wordt meer rust gecreëerd en krijgt elk kind voldoende aandacht. Als gevolg van de subsidie die de Goudmijn tot haar beschikking heeft, kan regelmatig, aan de hand van een inventarisatie bij ouders en kinderen, nieuw speelgoed gekocht worden.

Als gevolg van de extra zorgbehoefte die de kinderen hebben worden soms speciale materialen aangeschaft. De Goudmijn werkt bijvoorbeeld met picto's. De picto's met daarop de activiteiten van de dag afgebeeld, zijn op een bord opgehangen als de kinderen binnenkomen. Een grote pijl wordt geplaatst bij de activiteit die de kinderen op dat moment aan het doen zijn. De meeste kinderen hebben veel steun aan de picto's, de situatie wordt voor hen overzichtelijker. Als de leidsters soms vergeten de pijl te verzetten worden ze daar vaak door de kinderen op gewezen.

Soms worden ook hulpmiddelen voor individuele kinderen gemaakt of aangeschaft. Eén van de kinderen heeft bijvoorbeeld bijzonder veel moeite met kiezen. Vaak bleef ze aan tafel zitten en gaf ze niet aan wat ze wilde doen. Op advies van de orthopedagoog heeft de leidster een 'kieskaart' gemaakt waardoor het kind gemakkelijker een activiteit kan kiezen.

Beleid rondom plaatsing en toelating

Aanmelding begint meestal met een telefoontje van de ouders naar de Goudmijn. Ouders ontvangen een inschrijfformulier via het plaatsingsbureau van BijdeHand Kinderopvang. De Goudmijn zoekt vervolgens contact met de ouders en inventariseert de situatie en eventuele knelpunten zoals vervoer. Als er geen haken en ogen zijn, vindt een intakegesprek plaats. Dit gesprek wordt besproken met de orthopedagoog van de BAVO, vervolgens wordt akkoord gegeven door de Goudmijn. Het plaatsingsbureau maakt vervolgens een offerte. Na ondertekening kan overgegaan worden tot plaatsing.

Als een kind geplaatst wordt, begint een proeftijd van twee maanden. Er bestaat ook een opzegtermijn van twee maanden voor beiden kanten. Het gebeurt niet vaak dat een kind weg moet, maar soms moet de Goudmijn de opvang per direct beëindigen, als er direct gevaar voor de kinderen is ontstaan.

Voor de Goudmijn bestaat een wachtlijst. Vanwege de uitgebreide aannameprocedure kan het soms een tijdje duren voordat een plaats weer opgevuld is als een kind weg gaat. De Goudmijn verwacht dat er wel animo is voor een tweede vestiging.

Tijden

De Goudmijn is elke dag, behalve woensdag geopend van 14.30h tot 18.00h. Op woensdag van 12.30h tot 18.00h. De Goudmijn is ook tijdens alle vakanties, behalve tussen kerst en Nieuwjaar, dagelijks geopend van 8.00h tot 18.00h.

Activiteiten

De kinderen komen tussen 14.15h en 14.45h binnen. De middag begint met een gezamenlijk moment, een cracker of beschuitje eten met een glas melk aan de twee tafels. Er wordt even gezellig gekletst en vervolgens gevraagd wat de kinderen willen doen en met wie.

De leiding zoekt vaak zelf activiteiten op internet op. Zo gaan ze wel eens naar musea of bijvoorbeeld de sportschool. Het gebeurt wel eens, bijvoorbeeld door vakantiespreiding, dat een kind alleen wordt opgevangen. De leidsters zoeken dan leuke activiteiten uit om te doen, vaak gaan ze dan op stap.

Er is via BijdeHand een samenwerking geweest met Buurtwerk, zo werden allerlei culturele activiteiten georganiseerd.

Vervoer

De Goudmijn heeft een eigen busje waarmee ze 7 kinderen op kunnen halen. Als dit busje vol zit, moeten de ouders het kind zelf brengen of vanuit een zorg budget zelf vervoer betalen. In de regel komen ouders hun kind zelf ophalen. Helaas komt het regelmatig voor dat ouders niet in staat zijn budget te regelen voor het vervoer waardoor de plaatsing niet door kan gaan.

Relaties met anderen

Eén keer per jaar vindt een oudergesprek plaats. Verder houden BSO en ouders elkaar op de hoogte tijdens het ophalen. Als er iets is, belt de leiding even met de ouders en maakt zonodig een afspraak. De leidsters werken full-time, in de uren voordat de opvang begint kunnen dit soort afspraken plaatsvinden. Zo is voldoende tijd om extra aandacht te besteden aan de ontwikkeling van de kinderen.

Contact met de leerkracht is alleen op verzoek en aanvraag. Het contact is niet standaard, maar er is wel contact als er vragen zijn. Meestal bellen ze met elkaar of spreken ze de leerkracht buiten schooltijd aan.

Bent u tevreden over deze vorm van opvang?

De medewerkers van De Goudmijn zijn tevreden over de accommodatie. Wel krijgen zij relatief weinig tijd voor alle taken die zij moeten uitvoeren. Een ander punt is de status van de BSO+, elk jaar is de BSO weer afhankelijk van de subsidieverdeling, ze weten niet goed waar ze aan toe zijn. De medewerkers zijn blij dat ze door de subsidie vaak nieuw speelgoed kunnen kopen.

Zijn de ouders over het algemeen tevreden, volgens u?

Regelmatig worden tevredenheidsonderzoeken onder ouders uitgevoerd, hier scoort De Goudmijn altijd hoog. Hierbij moet wel aangemerkt worden dat De Goudmijn de enige is in zijn soort, er bestaat weinig vergelijkingsmateriaal. Ouders zijn ontzettend blij dat ze met hun kind ergens naartoe kunnen. Ouders kunnen ook altijd via een formulier ideeën voor verbetering van de BSO doorgeven.

Knelpunten en de ernst daarvan

De Goudmijn ervaart vervoer als een knelpunt: De Goudmijn heeft één busje tot haar beschikking waardoor de kinderen nu 20 minuten eerder uit de lessen worden gehaald. Liever halen ze de kinderen pas op als de school uit is, maar in de huidige situatie kan het niet anders. Ook wil de Goudmijn alle kinderen kunnen ophalen, nu ketsen plaatsingen hier soms van af.

Ook de wachtlijst is een knelpunt, niet iedereen kan geplaatst worden. Er is meer vraag naar deze vorm van opvang. De Goudmijn betreurt het kinderen te moeten afwijzen omdat er geen plek is.

Hoe denkt u over een verplichting?

De Goudmijn heeft twijfels over een verplichting voor de scholen. Er moeten in ieder geval meer voorzieningen komen zodat alle kinderen die opvang willen, die ook kunnen krijgen. Een samenwerking tussen opvang en school hoeft niet altijd even soepel te verlopen, ouders mogen hier niet de dupe van worden. Ook moet elke ouder de mogelijkheid van opvang hebben, niet alleen de mondige, handige ouder.

Op het moment dat de voorziening er is, zal de vraag ernaar ook groter worden.

7. NSO in de St. Liduinaschool voor SO/VSO/MG ZMLK in Breda

De naschoolse opvang is gevestigd in de St. Liduinaschool, een Cluster 3 school voor SO/VSO/MG ZMLK in Breda. De opvang wordt geboden in samenwerking met zorgaanbieder SOVAK.

De St. Liduinaschool is een grote school met ruim 600 leerlingen verdeeld over meerdere locaties. De opvang vindt plaats in een vestiging van de school in een rustige woonwijk in Breda in de directe omgeving van een park. De NSO gaat hier met de groepen regelmatig naartoe. De naschoolse opvang maakt gebruik van meerdere lokalen van de St. Liduinaschool, zo kunnen de ruimtes zoveel mogelijk aangepast worden aan de wensen en behoeften van de verschillende groepen kinderen. Kinderen kunnen op de NSO zichzelf zijn, spelen met wie ze willen en doen waar ze zin in hebben. De ontwikkeling van het kind staat voorop.

Op de NSO worden kinderen van het SO en het VSO opgevangen. De kinderen worden in drie groepen opgevangen, een groep voor kinderen tot 12 jaar (SO), een groep voor kinderen vanaf 12 jaar (VSO) en een speciale groep voor kinderen met een stoornis in het autismespectrum. De kinderen kunnen spelen in de verschillende lokalen, in de gymzaal en op de afgeschermdde speelplaats van de St. Liduinaschool. Tijdens het bezoek had de SO afdeling een studiedag waardoor alleen de kinderen van het VSO opgevangen werden. Een gezellig klein groepje met twee leidsters beleven een lekkere middag buiten.

De naschoolse opvang is tot stand gekomen middels een samenwerking tussen de St. Liduinaschool en SOVAK, een zorgaanbieder in West Brabant. SOVAK biedt diverse diensten aan in de regio zoals logeeropvang, woonvormen en thuiszorg voor mensen met een verstandelijke handicap. De organisatie van de NSO is volledig in handen van SOVAK. De ruimtes die gebruikt worden voor de opvang worden door SOVAK van de school gehuurd en ook de medewerkers van de NSO zijn in dienst bij SOVAK.

Type buitenschoolse opvang

De naschoolse opvang is bedoeld voor leerlingen van de St. Liduinaschool. Sinds zeven jaar wordt de NSO door zorgaanbieder SOVAK georganiseerd in samenwerking met de school.

Locatie

SOVAK huurt ten behoeve van de NSO verschillende ruimtes van de St. Liduinaschool. Waaronder een aantal klaslokalen, een eetzaal en de gymzaal.

Populatie

De NSO is bedoeld voor kinderen uit het ZMLK onderwijs van de St. Liduinaschool. De kinderen komen van verschillende dependances van deze school verspreid in Breda. De leeftijden van de kinderen variëren van 4 tot 18 jaar. De leiding van de NSO probeert verschillende groepen te maken, ingedeeld naar leeftijd, zorgbehoefte of ontwikkelingsniveau. Er is bijvoorbeeld een auti-groep samengesteld. De kinderen worden zo ingedeeld dat ze zich het prettigst voelen en het leukst kunnen spelen, zo komt het voor dat een kind van het VSO in de SO groep wordt geplaatst.

Doelstelling, uitgangspunten, werkwijze

De NSO heeft tot doelstelling dat de kinderen op een eigen, zinvolle en leuke manier hun vrije tijd in kunnen vullen. Vaak kan dat niet gemakkelijk in hun eigen woonwijk, kinderen met deze problematiek vinden niet snel aansluiting bij leeftijdgenoten uit de buurt. Daarnaast vindt de NSO het belangrijk door middel van de opvang het gezin te ontlasten op het drukke moment van de dag.

Grootte van de NSO

In totaal maken ruim 50 kinderen van het SO, in de leeftijd van 4 tot 12 jaar, gebruik van de naschoolse opvang. Per 9 kinderen zijn er 2 leidsters, bij auti-groepen zijn dit 8 kinderen met 2 leidsters.

Personeel

De leidsters van de NSO hebben veel ervaring met deze doelgroep. SOVAK stelt specifieke eisen aan het opleidingsniveau.

Beschrijving van de ruimte en faciliteiten

De NSO is gevestigd in verschillende lokalen van school. Deze lokalen worden ook voor lessen gebruikt waardoor 'NSO sfeer' niet overal even goed kan worden gecreëerd. Er wordt gebruik gemaakt van een 'eetlokaal' dat groot genoeg is om de VSO groep op te vangen. Voor de anti-groep is een apart lokaal met aangepast materiaal, weinig prikkels en extra visuele ondersteuning d.m.v. picto's. In de lokalen waar de kinderen opgevangen worden zijn banken geplaatst en soms computers. Er is veel speelgoed aanwezig en veel materialen om mee buiten te spelen. De NSO maakt daarnaast veel gebruik van de ruime speelplaats en de gymzaal.

Beleid rondom plaatsing en toelating

Aanmeldingen voor de NSO komen bij SOVAK binnen. Vervolgens vragen de ouders samen met SOVAK een CIZ indicatie aan voor Zorg in Natura of een PGB, hiermee kan de opvang en het vervoer betaald worden. Als deze indicatie binnen is (men maakt overigens niet mee dat deze indicatie niet toegekend wordt) wordt een oefenperiode gestart. Deze oefenperiode duurt zolang als nodig. Zo kunnen het kind en de groep aan elkaar wennen. Het komt wel eens voor dat kinderen niet binnen de NSO groep passen, helaas kunnen deze kinderen niet opgevangen worden. De oefenperiode wordt dan stopgezet.

Tijden

De NSO is open van 15.30h tot 19.00h op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag. Op woensdag is de geopend van 12.00h tot 19.00h. In principe is de NSO geopende tijdens studiedagen, maar gesloten tijdens vakanties. Alleen tijdens de eerste drie weken van de zomervakantie worden kinderen opgevangen.

Activiteiten

De kinderen worden van de verschillende dependances van de St. Liduinaschool opgehaald. Als de kinderen binnenkomen, gaan ze met hun eigen groepen iets eten en drinken. Samen met de leidsters wordt besproken welke activiteiten vandaag op het programma staan. Dit kan van alles zijn: binnen of buiten spelen, naar het park of naar het kinderspeelbos. Soms gaat de groep naar de bibliotheek. Rond 1800h wordt een warme maaltijd bezorgd en gaan de kinderen samen eten. Daarna worden de kinderen naar huis gebracht.

Vervoer

SOVAK heeft zelf busjes waarmee de kinderen van de verschillende dependances gehaald worden, om 1900h worden ze met deze busjes naar huis gebracht.

Relaties met anderen

De NSO heeft regelmatig contact met de school en de ouders. Bij de intake wordt door de leerkracht en door de ouders een formulier ingevuld over het kind. Dit formulier geeft informatie over het kind op verschillende fronten, de NSO krijgt zo voldoende informatie om in te schatten welke extra zorg dit kind nodig heeft en in welke groep hij zich het fijnst zal voelen.

Leerkracht, ouders en NSO houden elkaar op de hoogte door middel van een schriftje waar ze allemaal in schrijven. Alle partijen blijven zo op de hoogte van de ontwikkeling van het kind.

Bent u tevreden over deze vorm van opvang?

School en NSO zijn tevreden over de opvang. Alle partijen zouden wel liever meer ruimte willen zodat school en na school beter gescheiden kunnen worden. De ruimtes blijven klaslokalen, het heeft nog te weinig de sfeer van 'thuis'. Leerkrachten vinden het soms moeilijk hun klaslokaal te delen met de NSO, dit is niet altijd even prettig.

Zijn de ouders over het algemeen tevreden, volgens u?

Er wordt door de medewerkers aangegeven dat ze de indruk hebben dat de ouders tevreden zijn. Volgens hen spreekt de veiligheid en vertrouwdheid van het schoolgebouw de ouders het meest aan.

Hoe denkt u over een verplichting?

SOVAK: waarom regulier wel en speciaal niet?

School: je zou kunnen twijfelen aan een verplichting als dit soort opvang weinig bestaansrecht heeft. Echter, de grote animo en de mogelijkheden verwerpen dit, dus ja, er moet een verplichting komen. Belangrijk is hierbij aan te merken dat alle ouders dan wel zouden moeten kunnen beschikken over het totaalpakket zodat de opvang voor elke ouder bereikbaar is.

8. NSO in SBO J.P. Heijeschool in Hoofddorp

In een woonwijk in Hoofddorp ligt de J.P. Heijeschool, een school voor speciaal basisonderwijs. In dit hoge en lichte gebouw is een grote ruimte gezellig ingericht als naschoolse opvang voor de leerlingen van deze school.

De NSO is ontstaan op initiatief van de J.P. Heijeschool, en wordt uitgevoerd in samenwerking met zorgaanbieder stichting Ons Tweede Thuis. Er werd een behoefte geconstateerd aan opvang voor deze kinderen waarna actie ondernomen is. In een samenwerkingsverband met stichting 'Ons tweede thuis', een instelling ten dienste van mensen met een lichamelijk, verstandelijke of meervoudige handicap, is de NSO kortgeleden opgericht. Sinds oktober 2006 is de NSO officieel geopend. Met veel enthousiasme worden hier dagelijks 10 kinderen opgevangen. De school werkt hecht samen met de leidsters, zo kon tijdens het bezoek de directeur van de school even snel een leerling opvangen die in conflict raakte op het schoolplein tijdens de NSO-tijd. Deze goede samenwerking tussen school en 'Ons tweede thuis' zorgt voor een zichtbaar veilige en leuke naschoolse opvang voor deze kinderen.

Type buitenschoolse opvang

Van de NSO maken alleen leerlingen van de J.P. Heijeschool gebruik. Om opgevangen te kunnen worden hebben de kinderen een indicatie nodig, de NSO wordt namelijk betaald vanuit de AWBZ. De school werkt samen met 'Ons tweede thuis', de NSO wordt vanuit deze stichting georganiseerd en gerund.

Locatie

In een woonwijk in Hoofddorp is de naschoolse opvang in de J.P. Heijeschool gevestigd.

Populatie

Op de NSO worden kinderen van de J.P. Heijeschool opgevangen, dit is een school voor speciaal basisonderwijs. De kinderen zijn tussen de 4 en 12 jaar oud en de meeste kinderen

van de NSO hebben een ontwikkelingsachterstand, een stoornis in het autistisch spectrum of ADHD. Twee kinderen zaten voorheen op een reguliere BSO. Omdat dit niet beviel, zijn deze kinderen op de NSO terechtgekomen.

Vooralsnog zijn geen plannen om ook kinderen van andere scholen op te vangen.

Doelstelling, uitgangspunten, werkwijze

De reden om de NSO te starten waren de slechte ervaringen met de busjes, kinderen zaten onnodig lang in de busjes en vonden dat niet prettig. Door de NSO kunnen ouders hun kinderen zelf brengen en halen.

Op dit moment wordt gewerkt aan een pedagogisch plan. De NSO bestaat pas sinds oktober 2006, onlangs is de eerste periode geëvalueerd. Op basis hiervan wordt het plan op papier gezet. De J.P. Heijeschool heeft wel een duidelijke visie op het gewenste klimaat op school, duidelijkheid, zekerheid, positiviteit en plezier staan centraal. Door de hechte samenwerking met de NSO wordt dit klimaat ook gecreëerd in de tijd na school.

Op het moment dat de NSO kinderen krijgt aangemeld en daar is extra ondersteuning nodig, kan dit komen vanuit 'ons tweede thuis'. De NSO is van deze stichting, zij leveren ook de expertise en ondersteuning op de werkvloer. De leidsters geven aan dat ze altijd ondersteuning vanuit de stichting kunnen krijgen en hierdoor voldoende toegerust zijn om de kinderen fijne opvang te bieden

Grootte van de NSO

Per dag komen tien kinderen naar de NSO, zij vormen samen één groep. Voor deze tien kinderen zijn twee leidsters aanwezig.

Personeel

De leidsters van de NSO hebben allemaal een HBO opleiding gevolgd. Dit was voor de school een voorwaarde voor de oprichting van de NSO, zo weet de school zeker dat de kwaliteit van de opvang gewaarborgd is.

Beschrijving van de ruimte en faciliteiten

De NSO is gevestigd in een ruim, hoog schoolgebouw. De NSO maakt gebruik van een groot lokaal, dit wordt niet ergens anders voor gebruikt. Het is een ruim lokaal dat gezellig is gemaakt door middel van leuke gordijnen, banken, speelhoeken. Er is een televisie en computer aanwezig. De leiding geeft wel aan het computergebruik zo veel mogelijk te willen beperken. Aan een grote, centrale vierkante tafel wordt samen de NSO begonnen met limonade en een koekje waarna de kinderen met de activiteiten starten.

Ook kan de NSO gebruik maken van de buitenspeelplaats en de gymzaal.

Tot nu toe is het nog niet nodig geweest speciaal aangepaste materialen aan te schaffen voor een kind.

Beleid rondom plaatsing en toelating

Als ouders hun kind willen aanmelden komen ze terecht bij 'Ons tweede thuis', zij biedt zorgbemiddeling aan. Samen met de ouders wordt kennisgemaakt op de NSO en bijzonderheden worden besproken. Dan volgt een intake met de begeleiding van de NSO. Gelukkig is het nog niet voorgekomen dat een kind niet geplaatst kon worden vanwege de ernst van zijn problematiek.

Op dit moment is er een kleine wachtlijst. De leiding wil niet te veel en snelle wisseling van kinderen. Er staan op 1 of 2 kinderen op de wachtlijst.

Tijden

De NSO is geopend op maandag, dinsdag en donderdag van 14.45h tot 18.30h. Op woensdag opent de NSO al om 12.30h.

Komende vakantie zal de NSO voor het eerst vakantieopvang bieden van 8.30h tot 15.30.

Activiteiten

De NSO dag begint met een gezamenlijk moment, even gezellig kletsen en aandacht voor de kinderen. Dan volgt een rustmoment en wordt aan de hand picto's het programma besproken. De leidsters bepalen het programma voor het eerste deel van de opvang, voor de kinderen geeft dit zekerheid en overzichtelijkheid. Met lekker weer gaat de groep in ieder geval naar buiten, anders spelletjes, knutselen of iets dergelijks. Om 16.30h gaat de hele groep samen fruit eten. Daarna wordt besproken wat elk kind individueel wil gaan doen. De kinderen mogen nu zelf kiezen wat ze gaan doen.

Op dit moment bestaat nog geen samenwerking met externe partijen om activiteiten aan te bieden. De leidsters denken hier wel over na en willen in de toekomst meer activiteiten bieden.

De school loopt ook een beetje door in de NSO, als een kind bijvoorbeeld speltherapie vanuit school krijgt, kan de speltherapeute op de NSO komen observeren. De lijnen zijn erg kort en op deze manier wordt met gesloten beurzen gewerkt.

Vervoer

De kinderen zijn al op school aanwezig en komen zelf naar de NSO ruimte.

Ze worden door de ouders zelf opgehaald tussen 1700h en 1830h. Als ouders dit wensen zouden zij via het PGB vervoer kunnen betalen.

Relaties met anderen

Als de ouders de kinderen aan het eind van de dag komen halen is altijd ruimte voor een kort praatje met de leidsters, zo blijven ouders en NSO op de hoogte van de ontwikkelingen van het kind. Door de naschoolse opvang raken ouders ook meer betrokken bij school. Vroeger werd hun kind door de taxi naar huis gebracht en nu komen ze zelf vaker in het schoolgebouw.

Bent u tevreden over deze vorm van opvang?

Iedereen is erg tevreden en enthousiast over het project. De NSO is erg blij met de beschikbare ruimte en de school is blij dat ze opvang kan bieden om ouders te ondersteunen. De samenwerking verloopt erg goed, de twee zijn volledig van elkaar op de hoogte en helpen elkaar waar nodig. De directeur springt zonodig zelfs even bij.

Zijn de ouders over het algemeen tevreden, volgens u?

Naar aanleiding van de recente evaluatie heeft de NSO ook naar de mening van de ouders gevraagd. Ouders bleken erg positief over de NSO vanwege de veiligheid van de eigen school en het feit dat de kinderen het erg naar hun zin hebben op de NSO volgens de ouders.

Omdat ouders hebben aangegeven ook vakantieopvang te willen, zal de NSO vanaf dit moment ook tijdens vakanties open zijn.

Volgens de NSO brengen ouders hun kinderen vanwege hun eigen werk, maar ook vanwege de ontwikkeling van het kind. De persoonlijke aandacht en de speelmogelijkheden zijn voor sommige kinderen echt nodig. Op deze manier kan de NSO een grote meerwaarde hebben op thuis.

Knelpunten en de ernst daarvan

Een knelpunt dat genoemd wordt is dat al een aantal keer is meegemaakt dat de AWBZ indicatie niet altijd wordt toegekend. Hierdoor kunnen niet alle ouders hun kind deel laten nemen aan de NSO. Een heel vervelende situatie, want het kind kan ook niet altijd naar een reguliere BSO.

Een ander knelpunt is de organisatie van de NSO, deze is op dit moment kwetsbaar. Er zijn twee leidsters, als één daarvan wegvalt (bijvoorbeeld binnenkort vanwege zwangerschapsverlof) kan dit niet gemakkelijk opgelost worden. Het type kinderen dat opgevangen wordt maakt de kwetsbaarheid groter.

Een laatste knelpunt dat wordt genoemd zit in de informatieoverdracht tussen school en NSO. Dit gaat nu nog vrij informeel, maar het zou beter zijn als hier betere procedures voor ontwikkeld worden.

Hoe denkt u over een verplichting?

De directeur van de school vindt de verplichting van scholen om opvang te bieden een moeilijk punt. De verplichting voor het reguliere onderwijs is volgens haar ook niet wenselijk. Als naar de eigen situatie gekeken wordt, blijkt dat dit project succesvol is vanwege zijn spontaniteit en enthousiasme. Een verplichting zal naar verwachting afbreuk doen aan de kwaliteit van de opvang. De vraag is ook of het haalbaar is om een dergelijke verplichting SBO scholen op te leggen vanwege de kleinere aantallen leerlingen. De opvang wordt op deze manier veel duurder omdat meer en beter personeel nodig is. Het zou beter zijn als initiatieven worden beloond dan dat er een verplichting komt.

5.2 Korte beschrijvingen

Om tot een completer beeld te komen, is ook informatie gezocht over andere initiatieven. De informatie is verkregen via internet en telefonisch. Er is ook gezocht naar andere manieren van opvang, bijvoorbeeld een gastouderbureau dat bemiddelt voor deze leerlingen. Ook hebben we gesproken met initiatieven die (nog) niet van de grond zijn gekomen.

Bij de hand – gastouderbureau in Epe

In Epe is een gastouderbureau dat bemiddelt voor alle kinderen van 0 tot 13 jaar. Het gastouderbureau bemiddelt voor ‘verzorging en begeleiding in een kleinschalige omgeving’. Dat betekent: ook voor kinderen met een speciale zorgvraag. Het gastouderbureau bestaat sinds 2004 en meteen vanaf het begin was duidelijk dat dit een gastouderbureau moest worden dat voor alle kinderen, ook voor kinderen met een beperking, open stond. Het aantal kinderen uit het SO en SBO dat wordt opgevangen is trouwens beperkt: op zo’n 400 kinderen voor wie bemiddeld wordt is er een handvol kinderen met een beperking. Het gaat in alle gevallen om kinderen met een relatief lichte beperking. Kinderen met een verstandelijke beperking bijvoorbeeld, kinderen met afwijkingen als gevolg van vroeggeboorte, kinderen met PDD-NOS of kinderen met ADHD.

Volgens Saskia Walgemoed van Bij de Hand is dit soort opvang heel geschikt voor kinderen met een beperking. Gastouderschap is kleinschalig en vertrouwd, en kan zowel geboden worden in het huis van de gastouder als in het huis van het kind. Ouders die niet voor een andere vorm van BSO zouden kiezen, willen vaak wél gastouderschap vanwege de individuele begeleiding die hun kind krijgt en de band die zij zelf en hun kind kunnen opbouwen met de gastouder.

Veel gastouders vangen kinderen op uit één gezin. Dat geldt ook voor kinderen met een beperking die dus vaak met een broertje of zusje bij dezelfde gastouder terecht kunnen. Soms heeft de gastouder daarnaast eigen kinderen, met of zonder beperking. De mogelijkheid tot integratie met andere kinderen, met of zonder stoornis, is in dit type opvang niet zo groot.

Tijdens de intake van gastouders wordt gevraagd of deze gastouders eventueel bereid zijn een kind met een beperking op te nemen. Ongeveer 50% van de gastouders is daar in bepaalde gevallen wel toe bereid, en sommige gastouders willen het zelfs heel graag omdat ze bijvoorbeeld zelf al een kind met een beperking hebben of omdat ze het idee hebben op die manier werkelijk iets te kunnen betekenen. De gastouder moet dus open staan voor speciale begeleiding en bij voorkeur ook ervaring hebben met de speciale vraag (eigen kind met speciale zorgvraag en/of opleiding/werkervaring).

Er is geen wachtlijst: vooralsnog is het voor alle kinderen met een beperking die zijn aangemeld gelukt een geschikte gastouder te vinden.

De prijs voor gastouderopvang ligt tussen de 5,75 en 7,25 euro per uur, afhankelijk van waar de opvang plaatsvindt (bij het kind thuis of bij de gastouder) en van het aantal kinderen uit een gezin dat opvang afneemt. Er zijn geen extra kosten voor kinderen met een beperking, ook niet als de beperking betekent dat bij dezelfde gastouder geen andere kinderen kunnen worden opgevangen.

Ouders betalen de opvang over het algemeen zelf maar er zijn ook mogelijkheden om vervoer en bepaalde andere kosten vanuit het PGB betaald te krijgen. Bij de Hand ondersteunt ouders in het invullen van de aanvraag.

Knelpunten

Veel ouders vinden de weg naar deze opvang niet. Tegelijkertijd vermoed Walgemoed dat er wel degelijk een grote behoefte is bij ouders aan dit soort opvang. Vooral om het gezin te ontlasten. Ouders denken niet aan gastouderopvang en scholen en andere instanties verwijzen er ook niet naar door.

Het gastouderbureau heeft onvoldoende tijd en kennis van zaken om de doelgroep van ouders met kinderen met een beperking specifiek te benaderen. Men zou dat wel willen.

De kinderopvangtoeslag geldt alleen voor kinderen tot en met twaalf jaar. Kinderen uit het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs zijn vaak 13 als ze de basisschool beëindigen. Dat laatste jaar zijn er dan financiële problemen.

Voordelen

Ouders zijn vaak erg blij met de oplossing. Ze zijn heel tevreden, wat ook blijkt uit de langdurige koppelingen die er zijn tussen gastouders en kinderen met een beperking.

Het is goed dat scholen de plicht hebben om als makelaar op te treden tussen ouders en buitenschoolse opvang. Dat zou ook voor het SO en SBO kunnen gelden.

Kober - BSO Plus project in Breda

De Kober groep in Breda is een grote opvangorganisatie. Deze organisatie biedt BSO-plus gedurende de periode september 2005 t/m december 2007. Dit wordt betaald vanuit de Impulssubsidie Opvoed- en Gezinsondersteuning (aangevraagd bij de gemeente Breda). Het project BSO Plus is ontstaan omdat in de reguliere BSO-groepen kinderen zaten waarvan het personeel het idee had dat ze er niet op hun plek waren. Het ging om kinderen met gedragsmoeilijkheden of andere beperkingen. Sommige zaten in het SO of SBO, andere in het reguliere onderwijs. Omdat het voor deze kinderen vaak niet goed is als ze in een gewone groep zitten zonder extra begeleiding (ze verzuipen dan, volgens Monique Boxtel van Kober) en omdat het ook voor de groepsleiding en voor de andere kinderen in de groep vaak moeilijk is als deze kinderen deel uitmaken van de groep, is een oplossing bedacht. Het project voorziet in extra begeleiding (meer leidsters op dezelfde groep kinderen), extra uren voor professionalisering en overleg met ouders, orthopedagogen e.d., en extra begeleiding van kinderen en ouders.

Het doel van de BSO Plus is dat het probleemgedrag afneemt en daarmee de kans op een verdere negatieve ontwikkeling verkleind wordt. Het gaat om opvang én begeleiding.

De ouder(s), het kind en de omgeving (BSO) worden bij het programma betrokken.

De interventie BSO-plus onderscheidt daarom drie sporen:

de kinderen: aanleren van sociaal-cognitieve vaardigheden

de ouder(s): aanleren van opvoedingsvaardigheden

de BSO-leiding: adequaat ondersteunen en begeleiden van kinderen en ouders

Kober heeft vier BSO Plus locaties die elk maximaal 6 verschillende BSO-plus kinderen per week kunnen opvangen. Dit zijn allemaal locaties die eerst 'reguliere' locaties waren maar

waar nu extra aandacht is voor kinderen met zorgwekkend gedrag. Het gaat dus om geïntegreerde opvang, waarbij kinderen met en zonder beperking samen in de groep zitten. Er is een stevige wachtlijst voor BSO. Die wachtlijst geldt voor kinderen met en zonder beperking. In principe zijn alle kinderen welkom, ook kinderen uit SBO en alle vormen van SO.

De doelgroep is kinderen van 4 t/m 10 jaar uit aandachtswijken, die zorgwekkend gedrag vertonen (o.a. leeftijdsongewone agressie), en hun ouder(s). Om deel te kunnen nemen aan het BSO-plusproject is een sociaal medische indicatie (SMI) nodig. Kinderen mogen dan gedurende één jaar (vanwege sociaal medische indicatie) gratis gebruik maken van drie dagen buitenschoolse opvang per week.

De praktijk:

- er zijn 3 speciale BSO-plus leidsters aangesteld voor de begeleiding van deze kinderen; zij worden intensief gecoacht door een orthopedagoge;
- samen met deze orthopedagoge wordt per kind een plan van aanpak gemaakt voor de begeleiding op de BSO (met aandacht voor vooral sociale cognities en sociale vaardigheden); ook samen met de ouder(s) wordt een plan van aanpak gemaakt door de orthopedagoge en zullen vooral - het aanleren van opvoedingsvaardigheden en communicatie met het kind centraal staan; dit ouderspoor is binnen BSO-plus een verplicht programmaonderdeel;
- de begeleiding van de BSO-plus kinderen vindt geïntegreerd in de reguliere buitenschoolse opvang plaats.
- per BSO kunnen er maximaal 4 pluskinderen per dag geplaatst worden.

Beleid rondom toelating en plaatsing

Er wordt een kind/gezin gesignaleerd waarvoor BSO-plus een goede interventie lijkt. Dit signaal komt meestal van de BSO zelf, maar kan ook komen via de Buurtnetwerken, via het gezinscoachingteam, of van het zorgteam voor de peuterspeelzalen. De vraag of de BSO-plus kan worden ingezet, wordt voorgelegd aan de gezinscoach/het gezinscoachingteam. Wanneer de gezinscoaches van mening zijn dat deze interventie zou moeten worden ingezet, nemen zij contact op met de Kober groep. Wanneer er plaats is, dan neemt de gezinscoach vervolgens het initiatief dat er met de ouder(s) een aanvraag voor een sociaal (medische) indicatie ingevuld wordt en deze naar de contactpersoon van de Gemeentelijke Sociale Dienst wordt gestuurd.

De ouder ondertekent een jaarcontract. In dit contract zijn in elk geval opgenomen:

- de voorwaarde dat de ouder(s) een –individueel en homebased- programma met de orthopedagoge volgen;
- de tussentijdse evaluaties na 4 en 8 maanden, waarbij de effectiviteit van de interventie bij dat gezin, en de medewerking van de ouder(s) beoordeeld worden

Wanneer het contract ondertekend is, gaat de orthopedagoge van start met het inhoudelijke aanbod.

De gezinscoach is dus de belangrijke intermediair tussen het gezin en alle interventies (waaronder ook BSO-plus) en andere betrokkenen zoals de GGD. Het is tevens degene die het plan en de voortgang ervan per gezin aan de jeugdgezondheidszorg terugkoppelt.

Ouders betalen (omdat het om een sociaal-medische indicatie gaat) niets voor de drie dagen per week dat hun kind deelneemt aan de BSO. Wel moeten ze betalen (de ‘normale’ prijs) als ze meer willen afnemen dan de drie dagen per week.

De vraag is of het project zal doorgaan als er geen subsidie meer is. Er zijn geen concrete plannen in die richting. Monique Boxtel geeft aan dat er wel veel vraag is naar deze vorm van BSO. Veel reguliere BSO's kampen met kinderen die zonder begeleiding eigenlijk niet goed te handhaven zijn in de groep. Wel wil men alle leidsters van alle Kober-BSO's de cursus 'Knap Lastig' van het NJI laten volgen.

Kober heeft niet de ervaring dat ouders van kinderen met een beperking de weg naar de BSO niet weten te vinden. Veel ouders melden hun kinderen aan, en sommigen van hen bagatelliseren de problemen die hun kind heeft om zo te zorgen dat het kind gewoon geplaatst kan worden. Ouders zijn tevreden met dit type opvang. Ze vinden het ook fijn dat ze sterk betrokken worden.

Knelpunten

Het is moeilijk om goed personeel te vinden. De tijden zijn onhandig. Dagelijks van half drie tot zes en juist tijdens de vakanties hele dagen. Door de enorme groei van de vraag naar BSO is het al helemaal lastig voldoende personeel. Daardoor is het ook niet overal gelukt om in de BSO Plus extra leidsters te plaatsen.

De wachttijden. Ook dit is een gevolg van de explosieve groei van vraag naar BSO. Het is moeilijk om goede nieuwe locaties te vinden.

Kinderen met een beperking zijn vaak niet helemaal op hun plek op de BSO. Zeker niet op de reguliere BSO maar ook niet altijd op de BSO Plus. Sommige kinderen kunnen beter apart worden opgevangen in speciale groepen met speciaal gekwalificeerd personeel

Kinderen uit SO en SBO komen vaak later naar de opvang, als alle andere kinderen er al zijn en bijvoorbeeld fruit aan het eten zijn. Dat zorgt voor onrust bij de kinderen.

Er zijn geen vaste contactmomenten met het onderwijs.

Het gaat om een project. Het is een succesvol project maar wat gebeurt er als er geen geld meer is?

Verplichting

Hoewel het een succesvol project is denkt Monique Boxtel toch dat het beter zou zijn als SO en SBO zouden (moeten) regelen dat de kinderen BSO kunnen krijgen bij hun school. Daar kunnen de kinderen goed begeleid worden door goed opgeleid personeel. In reguliere BSO-groepen zijn ze vaak niet op hun plek. De verplichting bij SO- en SBO-scholen is goed; het voorkomt dat deze kinderen verzuipen in opvangmogelijkheden die eigenlijk niet voor hen bestemd zijn.

BSO Colorkids in Rotterdam

BSO Colorkids van de Stichting Steinmetz biedt naschoolse opvang in de Mytylschool De Brug en de Tylytschool in Rotterdam. Op de Mytylschool zijn dit lichamelijk gehandicapte kinderen en op de Tylytschool meervoudig gehandicapte kinderen. De groepen zijn homogeen in de zin dat de meeste kinderen die de BSO bezoeken afkomstig zijn van de betreffende scholen. Kinderen van andere scholen zijn echter ook welkom.

De kinderen hebben een indicatie, afkomstig van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ), nodig om in aanmerking te komen voor deze opvang.

Op de BSO wordt structuur en regels geboden. Er wordt gewerkt met professionele medewerkers die in de benodigde verzorging kunnen voorzien.

De opvangtijden zijn beperkt. Op de Mytyschool biedt Colorkids elke woensdagmiddag opvang en tijdens de schoolvakanties. Op de Tytyschool wordt om de week op woensdagmiddag opvang geboden en tijdens schoolvakanties (9.00h – 16.00h). Op de Mytyschool is ruimte voor twee groepen van 8 kinderen. De vraag op de Mytyschool is groter dan op de Tytyschool, vandaar de beperktere opvang op woensdagmiddagen op de laatstgenoemde school.

Knelpunten

Regelmatig worden problemen ondervonden met het verkrijgen van een indicatie, waardoor de kinderen niet opgevangen kunnen worden. Vervoer is in dit geval een minder groot probleem: de ouders zijn blij dat de opvang binnen de school geregeld is.

BSO Rolykids in Rotterdam

BSO Rolykids, gevestigd in Rotterdam Schiebroek, richt zich naast reguliere opvang op leerlingen uit het Cluster 3 speciaal onderwijs. Dit zijn voornamelijk kinderen met een verstandelijke of lichamelijke handicap en chronisch zieke kinderen met somatische klachten. Rolykids biedt geïntegreerde opvang, de kinderen worden zo veel mogelijk in normale groepen opgenomen. Vanwege de integratie met gewone groepen acht Rolykids de opvang van kinderen met gedragsmatige en psychiatrische problematiek niet wenselijk. Bij deze BSO is een indicatie geen vereiste.

De openingstijden zijn ruim: Rolykids is geopend na schooltijd, tijdens vrije dagen en tijdens vakanties.

Knelpunten

De BSO ervaart op dit moment weinig animo voor de speciale doelgroep en verwacht het eerste kind van de Mytyschool in januari 2007. Het is al een paar keer gebeurd dat er een aanvraag lag maar dat die weer werd ingetrokken vanwege vervoersproblemen. Het vervoer van de BSO naar huis wordt niet vergoed, waardoor ouders vaak afhaken. Vervoer van school naar de BSO vormt soms ook een probleem. Dit resulteert in het feit dat ouders kiezen voor veel duurdere, maar homogene, opvang, omdat deze opvang vergoed wordt door de verzekering. Een enkele keer kunnen ouders geld uit het persoonsgebonden budget gebruiken om het taxivervoer te betalen.

BSO De Wereldplek in Rijswijk

BSO De Wereldplek in Rijswijk van Stichting Rijswijkse Kinderopvang is een reguliere BSO die ook kinderen uit het speciaal onderwijs opvangt. Deze BSO is recentelijk uitgeroepen tot 'BSO van het jaar' door het vakblad 'Kinderopvang'. De Wereldplek is elke dag na schooltijd geopend tot zes uur, en in de vakanties en tijdens ATV dagen van acht uur 's morgens tot zes uur 's avonds.

Beleid rondom plaatsing en toelating

BSO de Wereldplek ligt vlak naast een school voor speciaal basisonderwijs. En andere SBO-school ligt ook op slechts toen minuten afstand. Naast kinderen van reguliere scholen vangt de

Wereldplek op dit moment zes kinderen van deze twee SBO-scholen op. Er worden op dit moment geen kinderen met lichamelijke handicaps opgevangen. In principe kunnen deze kinderen wel aangemeld worden, er zal dan per individueel geval bekeken worden of opvang voor dit kind bij de Wereldplek mogelijk is. Er is geen wachtlijst en er is ook geen beperking gesteld aan het aantal kinderen met extra zorgbehoefte die opgevangen kunnen worden. Per dag zijn er twee groepen van 20 kinderen met 4 of 5 leidsters op de Wereldplek. De Wereldplek is zoekende naar de ideale leidster/kindratio. Met de kinderen van het SBO in de groep is twee leidsters op 20 kinderen eigenlijk te weinig, 2 leidsters op 10 kinderen is ideaal, maar financieel onhaalbaar. Per kind wordt gekeken wat de extra behoeften zijn, soms volgen leidsters extra cursussen, wordt een orthopedagoog ingeschakeld of worden extra leidsters ingezet. De kosten die dit met zich meebrengt worden op dit moment door de Wereldplek zelf betaald. De kinderen komen doorgaans namelijk niet in aanmerking voor een indicatie, waardoor ouders hiervoor geen vergoeding ontvangen. Ouders betalen de normale uurprijs voor de opvang, afhankelijk van het inkomen.

Integratie

De Wereldplek geeft aan dat ouders van de kinderen van het SBO erg tevreden zijn, ze zijn blij dat hun kind ergens veilig opgevangen kan worden. De Wereldplek merkt dat de kinderen meer zelfvertrouwen krijgen door om te gaan met reguliere kinderen. Ze merken dat ze opgenomen worden in de groep en hetzelfde behandeld worden als de andere kinderen. De kinderen van het SBO worden ook regelmatig door de anderen gecorrigeerd. Op die manier leren ze vaardigheden en competenties die ook in de maatschappij van belang zijn. Er wordt ook wel eens geconstateerd dat 'reguliere' kinderen het gedrag van de 'speciale' kinderen gaan nadoen. Hier wordt goed op gelet en er wordt zo snel mogelijk ingegrepen als zo'n situatie zich voordoet.

Kritische factoren en knelpunten

De Wereldplek zelf denkt het succes te danken te hebben aan het feit dat ze werken vanuit het pedagogische thema 'respect'. Dit betekent dat kinderen van het SBO hetzelfde behandeld worden als kinderen uit het BAO. Er wordt vooral gekeken naar overeenkomsten tussen de kinderen en niet naar de verschillen. Van groot belang voor het slagen van een dergelijk project is dat het hele team erachter staat.

Een knelpunt dat de Wereldplek ervaart is de reactie van ouders van 'reguliere' kinderen. Vaak schrikken zij van het idee dat er kinderen van het SBO op de groep zitten en willen niet dat hun eigen kind met deze kinderen speelt. Als ouders merken dat het goed gaat, veranderen ze vaak van gedachten. Een ander knelpunt betreft de financiën: op dit moment betaalt de Wereldplek alle extra aanpassingen zelf.

Verplichting

In het kader van een eventuele verplichting geeft de Wereldplek aan dat op het moment dat er een verplichting geldt, opgepast moet worden voor mislukkingen waarvan de kinderen de dupe zullen zijn.

NSO Plus De Bellon in Sittard

NSO Plus De Bellon van Stichting MIK, in Sittard vangt sinds 2000 kinderen van het speciaal onderwijs op in een naschoolse opvang plus. De groep heet 'De Berkenbasten'. Het gaat om zeer moeilijk opvoedbare en zeer moeilijk lerende kinderen van het Cluster 3 of Cluster 4 onderwijs in de leeftijd van 4 tot 16 jaar met een CIZ indicatie. Daarnaast kunnen kinderen met een extra zorgbehoefte in reguliere groepen opgevangen worden, maar dan gaat het om kinderen met minder ernstige problemen dan de 'Berkenbasten'-kinderen.

De NSO-plus is dagelijks geopend tot zes uur. In de vakanties en op vrije dagen zijn de openingstijden van acht uur in de morgen tot zes uur 's avonds. De kinderen worden gehaald met busjes van de NSO-plus of ze worden met een taxi gebracht. 's Avonds worden de meeste kinderen door hun ouders opgehaald. Sommige kinderen worden door de taxi van bureau Jeugdzorg opgehaald.

Op de Berkenbasten zijn 15 plaatsen per dag. De leidster kind ratio is 1 op 5. Er wordt intensief begeleid en veel structuur geboden. Desondanks blijft het uitgangspunt dat kinderen naar de NSO-plus komen voor hun vrije tijdsbesteding. Er wordt continu een evenwicht gecreëerd tussen aan de ene kant veiligheid en structuur en aan de andere kant vrijheid. Vanuit de Stichting MIK kan advies van een orthopedagoog ingewonnen worden. Er worden regelmatig kinderen door bureau Jeugdzorg aangemeld. Jeugdzorg blijft nauw betrokken bij het kind en kan de NSO-plus, waar nodig, van advies voorzien.

Beleid rondom plaatsing en toelating

De kinderen worden meestal op advies van MEE of bureau Jeugdzorg bij de NSO-plus aangemeld. Op dat moment hebben zij in de meeste gevallen al een indicatie. Na een intake volgt een proeftijd van 4 tot 8 weken waarna het kind eventueel definitief geplaatst wordt. Kinderen die bijvoorbeeld één op één begeleiding nodig hebben, kunnen niet op De Berkenbasten opgevangen worden.

Integratie

Op De Berkenbasten geldt een 'open deurbeleid' ten aanzien van integratie met de reguliere parallelgroep die op dezelfde locatie opgevangen wordt. Kinderen vanuit het SO en kinderen van het BAO spelen met elkaar wanneer zij dat willen maar kunnen terugvallen op hun eigen veilige groep als ze daar behoefte aan hebben. De NSO-plus heeft hier goede ervaringen mee. Ook de meeste ouders zijn positief. Helaas komt het wel voor dat de aanwezigheid van een NSO-plus soms een reden voor ouders is om hun 'reguliere' kind op een andere locatie op te laten vangen.

Knelpunten

Er worden weinig knelpunten ervaren. Op dit moment maakt men zich wel enigszins zorgen omdat het zorgkantoor opnieuw aan het bepalen is of deze vorm van opvang wel vanuit het PGB betaald kan worden.

De NSO-plus zegt tevreden te zijn met de manier waarop de opvang op dit moment loopt. Behoeft is er genoeg: de 10 plekken waarmee de groep is gestart zijn onlangs uitgebreid naar 15 plekken. Ook ouders zijn erg blij dat hun kinderen veilig opgevangen worden. De kinderen zijn speciaal en vallen al vaak overall buiten. Dat zij binnen de NSO Plus veilig zijn en toch de gelegenheid krijgen om met 'normale' kinderen te spelen is voor ouders een groot pluspunt.

Verplichting

Wat betreft de verplichting voor S(B)O scholen om opvang te regelen voor hun leerlingen, geeft de NSO-plus aan dat ze vindt dat deze verplichting er wel zou moeten komen omdat deze kinderen al zo vaak niet kunnen deelnemen of in een uitzonderingspositie geplaatst worden. Ieder kind heeft recht op opvang, dus deze kinderen ook.

BSO De Kluts in Nieuw Roden

In Nieuw Roden is een kleinschalige particuliere kinder- en buitenschoolse opvang gevestigd. De Kluts ligt in de buurt van een school voor speciaal onderwijs en is elke dag geopend van zeven tot zeven, ook in vakanties. De kosten voor ouders zijn 5,25 euro per uur.

In de BSO worden elke dag twee groepen met in totaal 43 kinderen in de leeftijd 4 tot 13 jaar opgevangen.

Beleid rondom plaatsing en toelating

In deze groepen worden op dit moment ook vier kinderen van het speciaal onderwijs opgevangen. Dit zijn kinderen met ontwikkelingsachterstanden en gedragsproblematiek zoals ADHD en PDD-NOS. In principe kunnen alle kinderen zich bij De Kluts aanmelden. Na aanmelding vindt een proefperiode plaats van ongeveer drie maanden, afhankelijk van het kind. Als het kind goed functioneert in de groep wordt het aangenomen. De Kluts heeft zelf voldoende kennis in huis om deze kinderen op te vangen. De normale leidster kind ratio op De Kluts is 1 op 10. In de praktijk zijn vaak meer leidsters aanwezig. Als het nodig blijkt voor een kind kan een extra leidster ingezet worden. Dit wordt vaak door ouders betaald vanuit het PGB, of ouders betalen de extra kosten zelf.

Op dit moment heeft De Kluts een wachtlijst. Voor sommige dagen is deze lang, het kan dan wel een jaar duren voordat een plekje vrijkomt. Er liggen plannen klaar voor uitbreiding van het gebouw van De Kluts, zodat meer kinderen er een plekje kunnen krijgen.

Voor en na schooltijd worden de kinderen door De Kluts van en naar school gebracht en gehaald met hun eigen busjes. Een enkel kind van een school voor speciaal onderwijs niet direct in de buurt komt met de taxi. De kinderen worden 's ochtends door de ouders bij de BSO gebracht en 's avonds weer opgehaald.

Integratie

De Kluts geeft aan tevreden te zijn met de manier waarop kinderen vanuit het SO een plekje vinden tussen de kinderen van het reguliere basisonderwijs. De kinderen spelen fijn met elkaar en op het moment dat er een incident plaatsvindt wordt dit direct naar de ouders gecommuniceerd. Dit voorkomt misverstanden en scheve gezichten richting de kinderen van het SO. De Kluts krijgt positieve reacties van de ouders, kinderen zeggen zich fijn te voelen op de BSO en leren er belangrijke sociale vaardigheden.

Kritische factoren en knelpunten

De Kluts geeft aan het succes te danken te hebben aan de aanpak van de kinderen. De kinderen van het SO worden hetzelfde behandeld zolang het kan. Wel wordt extra structuur geboden. De Kluts ervaart geen nijpende of terugkerende knelpunten.

Verplichting

In het kader van een eventuele verplichting ziet De Kluts vooral een gevaar in het behoud van de kwaliteit van de opvang. Duidelijkere regels en erop toezien dat de regels worden nageleefd kan misstanden in de opvang voorkomen volgens De Kluts.

ZMOK-scholen in Amsterdam

Drie ZMOK-scholen (cluster 4) denken na over het aanbieden van naschoolse activiteiten in/bij hun scholen. Dat gaat echter niet zonder slag of stoot. De scholen vinden het belangrijk dat ook deze kinderen na schooltijd zinvolle en leuke activiteiten kunnen doen. Tegelijkertijd is hun gevoel dat de ouders van deze leerlingen, van wie een aantal opvoedproblemen kent, niet alles uit handen genomen moet worden.

Twee scholen bieden al naschoolse dagbehandeling aan binnen hun school. Het gaat om activerende begeleiding en therapie. Per school gaat het om een groep van ongeveer 8 kinderen. Voor het deelnemen aan deze behandeling is een AWBZ-indicatie nodig. Die is wel te krijgen voor kinderen met een laag IQ, maar voor kinderen die alleen gedragsproblemen hebben is het bijvoorbeeld erg lastig. Een zorginstelling biedt de opvang aan.

Deze projecten, die beide ongeveer sinds driekwart jaar bestaan, lopen niet goed en er bestaat een geringe kans dat ze na dit schooljaar ophouden te bestaan.

De zorginstelling is, volgens de scholen, onvoldoende gekwalificeerd voor het behandelen van kinderen met zo'n heftige problematiek. De leiding kan de kinderen onvoldoende aan en heeft minder ervaring met dit type kinderen dan vooraf werd verwacht. Hoewel alle betrokkenen het project van tevoren met veel vertrouwen tegemoet zagen lijken de knelpunten het nu toch te gaan winnen van de pluspunten.

Knelpunten

Knelpunten die worden genoemd zijn:

1. Begeleiding van dit soort kinderen is heel zwaar
2. Vervoer wordt meestal niet betaald. Er is nog een ander vervoersprobleem: als deze kinderen ver moeten rijden met een busje zijn ze daarna te moe voor BSO. Ook BSO binnen de school levert (financiële) vervoersproblemen op. Wat als een deel van de kinderen wel en een ander deel niet deelneemt?
3. Ouders hebben vaak ook problemen, niet alleen de kinderen. Dat betekent dat ook ouders begeleiding nodig hebben.

Binnen een nieuw project in het kader van Dagarrangementen en Combinatiefuncties oriënteren deze drie cluster 4-scholen zich opnieuw op zinvolle naschoolse voorzieningen op school. Naast vrije tijd zou er ook een zorgcomponent moeten zijn, bijvoorbeeld agressiereguleringstraining voor kinderen die dat nodig hebben.

5.3 Een buitenlands voorbeeld

Om een internationale vergelijking mogelijk te maken hebben wij gezocht naar een relevant voorbeeld van de regeling van BSO voor kinderen met beperkingen in een ander land. Wij hebben Oostenrijk geselecteerd als referentiepunt. Het laat zich qua spreiding van de bevolking (een aantal grote steden en een herkenbare spreiding van de bevolking over het platteland) goed vergelijken met Nederland. Daarbij komt dat Oostenrijk stevig gevorderd is op een route die Nederland met de operatie Passend Onderwijs in het onderwijs lijkt te willen inslaan.

BSO voor kinderen met beperkingen in Oostenrijk

Algemene schets

Oostenrijk kent een gevarieerd stelsel van opvang van kinderen. Er zijn:

- Säuglingskrippen: opvang voor kinderen tot en met 12 maanden
- Kleinkinderkrippen: kinderopvang voor 1-3 jarigen
- Kindergärten: kleuterschool voor 3 – 6 jarige kinderen
- Horte: buitenschoolse opvang voor leerplichtige kinderen
- Heilpädagogischen Kindergärten: kleuterschool voor kinderen met beperkingen of achterstanden in de leeftijd van 3 – 6
- Heilpädagogischen Horte: voor- en naschoolse opvang voor leerplichtige kinderen met achterstanden of beperkingen.

Hiernaast kent Oostenrijk diverse vormen van kleinschalige opvang zoals Tagesmütter (gastouders).

Oostenrijk is interessant voor het onderhavige onderzoek omdat het een beweging achter zich heeft naar meer geïntegreerde opvang van leerlingen met beperkingen in reguliere scholen. Oostenrijk kent dan ook, met wat diversiteit over de “Länder”, verscheidene vormen van BSO, al dan niet geïntegreerd. Wij beschrijven op hoofdlijnen de reguliere BSO, de orthopedagogische BSO en de geïntegreerde BSO. De regelgeving van de “Länder” verschilt enigszins. Wij concentreren ons op de Steiermark, een oostelijk landsdeel ten zuiden van Wenen, omdat juist daar de integratie van leerlingen in het regulier onderwijs ver gevorderd is.

Reguliere BSO (Horte)

Het gaat hier om opvang voor schoolplichtige kinderen buiten de schooltijden en (doorgaans) zonder organisatorische samenhang met de school. Horte hebben in Oostenrijk de bij wet vastgelegde taakstelling om het maken van huiswerk voor school mogelijk te maken, hun ontwikkeling te stimuleren en hun zelfstandigheid en sociale vaardigheid te vergroten. Er gelden gespecificeerde eisen met betrekking tot de inrichting en de kwaliteit van het personeel. Een groep kent 20 kinderen en een voorgeschreven bezetting van 1 leidster en 1 hulpleidster. De BSO staan onder toezicht van de Landesregierung (provincie). Oostenrijk kent zowel private als publieke voorzieningen voor BSO.

Orthopedagogische BSO (Heilpädagogischen Horte)

De Orthopedagogische BSO (OBSO) is bedoeld voor kinderen met speciale opvoedingsvragen. Deze OBSO heeft naast de reguliere taakstelling de opdracht de ontwikkeling van de kinderen vanuit orthopedagogische principes te stimuleren. De OBSO

zijn bij wet gehouden volledige jaaropvang te bieden, dus ook gedurende schoolvakanties. De OBSO kent twee varianten van groeperingen: de coöperatieve groepen en de integratiegroepen. De coöperatieve groepen bestaan uit maximaal 6 kinderen met speciale opvoedingsvragen. De integratiegroepen kennen hoogstens 5 van deze kinderen en daarbij maximaal 10 reguliere kinderen. We zouden hier kunnen spreken van ‘omgekeerde integratie’. De bezetting bestaat voor beide varianten uit twee gespecialiseerde leidsters. Ook moet in het OBSO een orthopedagogische geschoolde hoofdleidster aanwezig zijn. Tot de staf behoren verder een arts voor 6 uur per maand per groep, een psycholoog voor 6 uur per week per groep, een therapeut voor 10 uur per week per groep.

Geïntegreerde BSO

Hier is sprake van opvang van kinderen met een beperking in een reguliere BSO. Om het beeld te vormen: in een stad als Graz (in omvang te vergelijken met Utrecht) zijn 37 BSO-instellingen actief. Daarvan kennen 12 instellingen (meerdere) integratieplaatsen, merendeels in zogenaamde integratiegroepen. Daarnaast kent Graz overigens 2 OBSO's. In een integratiegroep worden 4 kinderen met beperkingen en 16 reguliere kinderen opgevangen. De groep staat in een dergelijk geval onder leiding van een reguliere leidster, een gespecialiseerde leidster en zo nodig 2 assistenten. Ook is (ambulante) therapeutische ondersteuning (fysiotherapie, logopedie e.d.) beschikbaar, evenals een psycholoog. Bij de toelating tot een integratieplaats speelt een psycholoog een belangrijke rol.

Samenvatting

Er zijn in Nederland allerlei initiatieven om BSO voor leerlingen uit het SO en SBO te regelen. De meeste initiatieven zijn van recente datum. Voor die tijd gingen leerlingen uit SBO en SO al wel naar de reguliere BSO. Toch blijkt uit de praktijk dat die reguliere BSO, als er geen speciale aanpassingen worden gedaan voor leerlingen met een beperking, vaak niet geschikt is voor deze leerlingen.

Er zijn verschillende modellen gangbaar. Ten eerste is er de *speciale BSO gekoppeld aan de school*. Deze BSO's zijn meestal speciaal aangepast aan de leerlingen van de betreffende school. Zo is er gespecialiseerd personeel aanwezig, zijn de groepen klein en zijn de ruimte en het activiteitenprogramma aangepast aan het type kind dat er opvang krijgt. Sommige van deze opvanglocaties vinden integratie wel van belang en staan dan ook in principe open voor kinderen uit het reguliere onderwijs. Maar behalve een enkel zusje of broertje is deze opvang weinig populair onder ouders van kinderen uit het regulier onderwijs. De opvang is vaak ook een stuk duurder dan gewone opvang.

Daarnaast worden SO- en BSO-leerlingen opgevangen in *BSO Pluslocaties* die soms wel en soms niet nabij een school voor S(B)O gelegen zijn. Deze locaties staan vaak open voor zowel S(B)O-leerlingen als leerlingen uit het reguliere onderwijs. De wijze waarop deze BSO Pluslocaties georganiseerd zijn en de locatie hangt vaak samen met waarvandaan de vraag komt. In sommige gevallen is het de BSO zelf die constateert dat bepaalde leerlingen in een groep van normale omvang niet floreren. Zij creëren dan een speciale groep voor kinderen met een beperking. Vaak verwijzen ze de ‘zittende’ kinderen met een beperking uit verschillende vestigingen door naar hun nieuwe groep.

Er zijn ook *reguliere BSO's* die kinderen met een beperking opvangen. Vaak gaat het dan om een beperkt aantal plaatsen. Het gaat meestal om kinderen die in de groep kunnen functioneren, wat betekent dat kinderen met ernstige gedragsstoornissen niet welkom zijn.

Aan alle bestaande vormen van BSO voor kinderen uit SO en SBO kleven nadelen maar ook voordelen. Voor sommige kinderen is geïntegreerde (reguliere) BSO prima. Zij hebben soms weinig extra begeleiding nodig en kunnen goed spelen met kinderen uit het reguliere

onderwijs. Andere kinderen zijn dusdanig ‘lastig’ of juist teruggetrokken dat geïntegreerde opvang voor henzelf en de groep niet goed is. Voor deze kinderen werkt speciale opvang in een kleinere groep en met speciale begeleiding beter. Het is volgens de meeste praktijkdeskundigen/bsc-medewerkers belangrijk dat beide soorten opvang bestaan, want de passende vorm van BSO is afhankelijk van het individuele kind.

Hoofdstuk 6: De bevindingen in relatie tot de literatuur

Er is op het terrein van kinderopvang voor kinderen met speciale zorgbehoeften al enig onderzoek verricht. Toch zijn er nog veel vragen waarop geen antwoord bestaat. Het onderzoek over reguliere kinderopvang besteedt over het algemeen geen aandacht aan de speciale groep van leerlingen waarvoor extra zorg nodig is (zie bijvoorbeeld de rapporten die in opdracht van het ministerie van SZW verschenen zijn). Het bestaande onderzoek naar leerlingen met speciale zorgbehoeften in de opvang is veelal kleinschalig (gaat bijvoorbeeld alleen over een bepaald project in Amsterdam, of alleen over Rotterdam) en is beschrijvend van aard (bijvoorbeeld beschrijving van Okido in Amsterdam). Ook heeft het over het algemeen betrekking op de kinderopvang voor kinderen van 0 tot 4 jaar. Daarnaast worden meestal specifieke aspecten onderzocht (zoals de financiële). Enkele onderzoeken van NIZW op dit terrein dateren alweer van jaren geleden (meest recente rapport 2002).

Eerder onderzoek naar opvang voor kinderen met een extra zorgbehoefte

Het SBO behelst 3% van de leerlingen in het primair onderwijs, het SO 2.1% (Wever e.a., 2006).

Uit eerder onderzoek omtrent dit onderwerp is gebleken dat er verschillende manieren van opvang mogelijk zijn voor kinderen van het S(B)O (NIZW/Expertisecentrum Kinderopvang, 2004; Wever e.a., 2006; Rietveld e.a., 2007). De kinderen kunnen opgevangen worden door:

1. speciale BSO voor kinderen met een beperking (AWBZ-instellingen)
2. BSO Plus
3. reguliere BSO

Behoefte aan BSO

In het reguliere onderwijs maakt 6% van de kinderen gebruik van reguliere BSO. Uit het onderzoek van Rietveld e.a. (2007) bleek dat ongeveer 6% van de kinderen van het speciaal onderwijs in Rotterdam gebruik maakt van een vorm van BSO, 9% van de ondervraagde ouders heeft wel behoefte aan BSO maar kan geen geschikte opvang vinden.

Balledux en Jongepier (2002) geven in hun publicatie aan dat 'er signalen en ontwikkelingen zijn waaruit ze kunnen opmaken dat er wel behoefte is aan buitenschoolse opvang voor kinderen met een handicap en dat de vraag de komende jaren zal groeien'. Deze conclusie trekken zij op basis van bestaande initiatieven en kwalitatieve interviews met ouders van verstandelijk gehandicapte kinderen. Volgens hen bestaat er een groeiende groep ouders die hun gehandicapte kind graag op een reguliere BSO willen plaatsen.

Geen gebruik van BSO door S(B)O

Een grote groep ouders maakt geen gebruik van buitenschoolse opvang voor hun kind. Uit eerder onderzoek hiernaar blijkt daar een aantal oorzaken voor aan te wijzen (Wever e.a., 2006; Rietveld e.a., 2007; Balledux & Jongepier, 2002). Een terugkerend knelpunt is het vervoer. Vanwege de regionale functie van de S(B)O scholen moeten kinderen vaak lang reizen naar school en terug naar huis. Dit gebeurt vaak door taxibusjes. Het is niet toegestaan door de gemeenten om deze taxibusjes in te zetten om het kind in plaats van naar huis naar de

BSO te brengen³. Daarnaast heeft de lange reistijd soms tot gevolg dat het kind pas zo laat thuis is dat BSO niet meer mogelijk/nodig is.

Ten tweede speelt de indicatie een rol. Voor opvang op een AWBZ-instelling geldt dat het kind een CIZ-indicatie moet hebben. Deze indicatie wordt niet altijd toegekend waardoor het kind niet kan deelnemen aan de BSO. Een derde knelpunt is het beleid rondom plaatsing en toelating op de BSO. Sommige kinderen kunnen vanwege hun specifieke problemen niet worden aangenomen op de BSO. Ouders vinden, ten vierde, vaak dat de BSO niet geschikt is voor hun kind. De, meestal reguliere, BSO mist expertise en mankracht om in de behoefte van het kind te kunnen voorzien. Een laatste knelpunt vormen de wachtlijsten die bij veel gespecialiseerde opvanginstellingen bestaat.

Naast deze knelpunten geldt ook dat ouders van kinderen met een beperking minder gebruik maken van BSO omdat zij geen BSO nodig hebben. Blijkbaar werken deze ouders minder, passen deze ouders hun werktijden vaker aan of brengen ze hun kind naar familie of vrienden.

Rapport: combineren van zorg & arbeid

Recent is door Deloitte (Wever e.a., 2006) een onderzoek uitgevoerd naar buitenschoolse opvang voor kinderen uit het SO. De uitkomsten van dit nog ongepubliceerde onderzoek zijn relevant voor de onderzoeksvragen die in het huidige onderzoek aan de orde zijn. Hieronder wordt per relevante onderzoeksvraag kort ingegaan op de voor het huidige onderzoek belangrijkste uitkomsten van dit rapport.

1. Voor hoeveel kinderen in het S(B)O geldt de wens voor buitenschoolse opvang?

In het onderzoek van Deloitte is een definitie van kinderen met een beperking gehanteerd waarbij uitgegaan werd van de SO-populatie. De kinderen van het SBO lijken niet betrokken bij dit onderzoek. Op basis van het feit dat 6% van de kinderen zonder beperking tussen de 4 en 12 jaar gebruik maakt van reguliere buitenschoolse opvang (p. 16), werd aangenomen dat, indien er geen belemmeringen bestaan, ook 6% van de SO-populatie opgevangen wordt in de reguliere buitenschoolse opvang. Uit een enquête onder alle reguliere opvangondernemingen in Nederland, bleek dat 2,5% van de kinderen met een beperking gebruik maakt van reguliere buitenschoolse opvang. Op basis van het huidige onderzoek komen we tot een hoger percentage. Het verschil is te verklaren doordat een aantal punten in het onderzoek van Deloitte niet is meegewogen:

- Er is alleen gekeken naar reguliere kinderopvang. Kinderen met een beperking die in een speciale buitenschoolse opvang opgevangen worden, zoals BSO Plus en de AWBZ-instellingen, zijn niet meegenomen
- Er is alleen gekeken naar SO-leerlingen: de SBO-populatie is buiten beschouwing gelaten
- Het ging in dit onderzoek alleen om arbeidsdeelname als motief van ouders om hun kinderen aan BSO te laten deelnemen. Andere motieven, zoals het verbeteren van sociale contacten of ontlasting van het gezin, zijn niet meegenomen

³ Sommige gemeenten hebben verordeningen aangepast zodat vervoer met de taxi wel geoorloofd is.

3. Welke knelpunten verhinderen de mogelijkheden om nu voor het S(B)O een goede aansluiting met BSO te bewerkstelligen?

In het onderzoek wordt een aantal belemmeringen voor het opvangen van kinderen met een beperking in een reguliere buitenschoolse opvang genoemd. Er worden belemmeringen genoemd die een gevolg zijn van het beleid en functioneren van kinderopvangondernemingen:

- Onbekendheid; kinderopvangondernemingen weten vaak niet dat zij geacht worden kinderen met een beperking op te vangen
- Niet alle kinderopvangondernemingen voeren een integratiebeleid
- Kinderopvangondernemingen zijn vaak onvoldoende toegerust op het terrein van informatie en advies, ondersteuning/begeleiding, extra formatie-uren en gespecialiseerde zorg om kinderen met een beperking op te vangen
- Een kind met een beperking wordt snel een buitenbeentje op de buitenschoolse opvang en kan niet deelnemen aan het groepsproces
- Vervoer

Volgens dit rapport bestaan ook belemmeringen ten aanzien van de financiering en indicatiestelling (p. 35/36):

- Duurt lang (soms meer dan een half jaar) voordat PGB wordt toegekend waardoor ouders moeten voorschieten
- Vaak komt het kind niet in aanmerking voor CIZ indicatie voor extra zorg omdat het 'gebruikelijke zorg'-beginsel wordt toegepast (zorg die in de thuissituatie door ouders zou kunnen worden gegeven).

Deze resultaten zijn relevant in het licht van het huidige onderzoek. Alle genoemde knelpunten zijn ook opgetekend tijdens ons onderzoek. De resultaten van beide onderzoeken ondersteunen elkaar op dit punt.

5. Welke financiële aspecten zijn verbonden met BSO voor kinderen met een speciale zorgbehoefte? Wat voor soorten extra kosten zijn er aan de opvang voor deze kinderen verbonden, en welke financieringsmogelijkheden zijn er?

In het onderzoek van Deloitte wordt goed uitgelegd op welke manier zorg voor kinderen met een beperking geregeld is. Hiervoor verwijzen we naar het Deloitte-rapport (p. 17 en verder). Door Deloitte wordt een aantal knelpunten genoemd die ook in ons onderzoek terugkomen.

Financieringsmogelijkheden BSO voor S(B)O

Behalve in het rapport van Deloitte worden ook elders financiële mogelijkheden genoemd. In een nieuwsbrief van NSO Plus (mei 2007) staan financieringsmogelijkheden voor deze vorm van opvang op een rij. De financieringsmogelijkheden gelden echter ook voor andere vormen van opvang voor kinderen met speciale behoeften. We nemen de mogelijkheden uit deze nieuwsbrief over en geven daarbij aan in hoeverre we deze in ons onderzoek hebben teruggevonden.

Via de ouders:

- De wet op de Kinderopvang. Voorwaarde is dat beide ouders werken. NSO Plus is duurder

dan gewone naschoolse opvang en de uurprijs ligt boven het wettelijk gestelde maximum. De 'Plus' moeten ouders in het geheel zelf betalen.

Inderdaad wordt voor veel ouders een deel van de kosten betaald uit de Wet op de Kinderopvang. Een probleem is dat lang niet alle ouders die behoefte hebben aan BSO voor hun kinderen, beiden werken. Als het kind naar de BSO gaat omdat het gezin ontlast moet worden of vanwege de sociale vaardigheden die het daar leert, voorziet de Wet op de Kinderopvang daar niet in.

Een ander belangrijk iets dat in dit kader moet worden opgemerkt is dat de uurprijzen enorm verschillen. Sommige opvang kost wel 17,50 per uur, andere opvang 'slechts' 8 euro.

- AWBZ persoonsgebonden budget. De ouders vragen een indicatie aan voor hun kind. NSO Plus kan vallen binnen de zorgfunctie: ondersteunende begeleiding. Ouders kopen zelf NSO Plus in. Er is geen bijdrage van de ouders.

Inderdaad zijn we deze financieringsmogelijkheid in het onderzoek met grote regelmaat tegengekomen. Ouders vinden het nogal eens moeilijk om een PGB aan te vragen maar krijgen daarbij vaak uit allerlei hoeken steun (gemeente, school, zorginstelling, BSO, enz.). Ook werd als klacht opgetekend dat de aanvraagprocedure langdurig is en dat niet van tevoren duidelijk is welke kosten wel en welke niet uit het PGB bekostigd mogen worden. Maar al met al gebeurt het vaak dat ouders een groot deel van de kosten uit het PGB betalen. Voor vervoerskosten geldt dat deze soms betaald kunnen worden, maar meestal niet.

Via de gemeente:

Sociaal Medische Indicatie (SMI). De SMI valt niet onder de Wet op de Kinderopvang. De gemeente heeft voor de SMI een budget gekregen. De gemeente heeft veel ruimte om een eigen beleid te formuleren en kan ervoor kiezen kinderen die naar de NSO Plus gaan een SMI te geven en bij te dragen in de kosten per uur.

Enkele BSO Pluslocaties uit ons onderzoek worden via deze weg gefinancierd. Een nadeel van deze vorm van financiering is de onzekerheid. De gemeente heeft een beleid geformuleerd voor een bepaalde periode, de toekomst van de BSO Plus na deze periode is daardoor onzeker. De huidige vorm kan niet voortbestaan zonder een vorm van extra financiering.

Via de provincie:

- De provincie is verantwoordelijk voor de jeugdzorg (in Amsterdam de ROA) en kan besluiten aan NSO Plus een bijdrage te geven vanuit het idee dat de NSO kan worden aangemerkt als een vorm van jeugdzorg.

Van enkele BSO's hebben we inderdaad gehoord dat er provinciaal geld wordt ontvangen. Het gaat echter vaak om geld op projectbasis dat gebruikt kan worden om de (dure) opstart van een BSO-voorziening voor kinderen met een beperking mee op te starten. Daarnaast wordt ook geld vanuit het Rijk ontvangen. Het gaat dan ook altijd om geld dat is ontvangen voor de opstart van een BSO-voorziening. Enkele BSO's in de opstartfase geven bijvoorbeeld aan dat binnen de pot voor 'Dagarrangementen en combinatiefuncties' geld is gezocht en toegewezen gekregen voor de opstart van een BSO Plus. Probleem met gelden op projectbasis is uiteraard dat ze tijdelijk zijn, terwijl ook structurele financiering nodig is. Enkele speciale BSO-voorzieningen hebben dan ook een vaste looptijd en vrezende de deuren te moeten sluiten als het projectgeld op is, ondanks de grote behoefte die bestaat.

Via een zorgaanbieder:

- AWBZ-Zorg In Natura. Alle kinderen in de NSO Plus hebben een indicatie. Het zorgkantoor

keert de gelden uit aan de AWBZ-erkende instelling, die of zelf de NSO Plus uitvoert of de uitvoering uitbesteedt. Geen eigen bijdrage van de ouders.

Deze financieringsbron is binnen het onderzoek enkele keren genoemd. Een probleem is wel dat BSO Pluslocaties vaak ook open (willen) staan voor kinderen uit het reguliere onderwijs, die uiteraard geen indicatie hebben, en voor andere kinderen met een beperking die geen indicatie hebben. De voorwaarde dat het kind een CIZ indicatie moet hebben, is bij deze financieringsmogelijkheid een beperkende factor.

Samenvatting

Als de resultaten van eerder onderzoek naast het huidige onderzoek worden gelegd, valt op dat er op dit vlak weinig onderzoek verricht is en dat het bestaande onderzoek vaak dateert van jaren terug of zich op een andere doelgroep richt. De cijfers die in onderzoeken worden genoemd die een paar jaar oud zijn, zijn waarschijnlijk niet betrouwbaar meer gezien de grote groei die de BSO de laatste jaren heeft gekend, en die nog steeds gaande is.

Het wordt uit de literatuur wel duidelijk dat er behoefte bestaat aan goede BSO voor leerlingen met een beperking. De behoefte bestaat in het SBO en in alle vormen van SO. Voor een deel van de kinderen geldt dat ze al gebruik maken van BSO maar de behoefte is groter dan het aanbod. Zowel het Rotterdamse onderzoek (Rietveld e.a., 2007) als het huidige onderzoek laten zien dat er een aanzienlijke groep ouders is die wel opvang wenst maar geen geschikte opvang kan vinden. Momenteel zijn er nog veel knelpunten. Een aantal daarvan wordt ook genoemd in het rapport van Wever e.a. (2006).

Hoofdstuk 7: Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

De conclusies voortkomend uit de huidige onderzoeksresultaten, zullen hierna per onderzoeksvraag behandeld worden.

Vraag 1

Voor hoeveel kinderen in het SBO en SO geldt de wens voor buitenschoolse opvang?

Ongeveer 10 procent van de kinderen van het SO en zo'n 5 procent van de kinderen van het SBO maakt gebruik van buitenschoolse opvang. In meer dan de helft van de gevallen gaat het om reguliere BSO.

Het gebruik van BSO door kinderen uit het SO en SBO ligt boven het percentage van 6% dat voor het reguliere basisonderwijs meestal wordt aangehouden. Het is goed mogelijk dat deelname aan BSO voor het reguliere onderwijs inmiddels ook boven de 6% ligt.

Ruim de helft van de kinderen van het SO en het SBO die een BSO bezoeken, gaat in de buurt van huis naar de BSO (51%). Ruim een kwart gaat naar een BSO in (de buurt van) de school. Nog een kwart gaat naar een BSO niet in de buurt van huis én niet in de buurt van school.

De behoefte aan BSO voor deze kinderen is groter dan het gebruik dat ervan wordt gemaakt. 18% van de ouders van SO-kinderen en 7 procent van de ouders van SBO-kinderen zegt wel gebruik te willen maken van BSO, maar geen passend aanbod te kunnen vinden. Er is dus sprake van een grote latente behoefte. Dat kunnen we nader illustreren door de resultaten van de ouderenquête te generaliseren naar de landelijke SO- en SBO-populatie. Men vindt dan de volgende absolute getallen van ouders die wel behoefte aan opvang hebben, maar geen passende kunnen vinden:

- SO: 90% maakt geen gebruik van BSO, over de totale SO-populatie zijn dit 31.500 kinderen, hiervan zegt 18% geen passende opvang te kunnen vinden. Dit zijn: $18\% \text{ van } 31.500 = 5.670$ kinderen.
- SBO: 95% maakt geen gebruik van BSO, over de totale SBO-populatie zijn dit 47.500 kinderen, hiervan zegt 7% geen passende opvang te kunnen vinden. Dit zijn: $7\% \text{ van } 47.500 = 3.325$ kinderen.
- Totaal: bijna 9.000 kinderen.

Anders geformuleerd: In totaal willen 9.170 kinderen van het SO gebruik maken van opvang. Hiervan kan slechts 38% daadwerkelijk passende opvang vinden! Dit geldt tevens voor het SBO, hier willen in totaal 5.825 kinderen gebruik maken van BSO. Slechts 43% kan gebruik maken van passende opvang. In totaal hebben 15.000 ouders van het S(B)O behoefte aan BSO. Op dit moment kan met het huidige aanbod van BSO dus aan minder dan de helft van de behoefte voldaan worden.

Redenen voor behoefte

Het doel van BSO in het reguliere onderwijs is – primair- de opvang van kinderen als ouders werken of een opleiding volgen. Voor BSO voor kinderen in het S(B)O komen hier (vaak) andere doelen bij:

- (Sociale) ontwikkeling
- Integratie

- Ontlasting gezin
- Zorg/behandeling (gefinancierd via AWBZ/PGB)
- Zinnige vrijetijdsbesteding (geldt vooral voor kinderen met ASS of in ZML)

Vraag 2

Wat is de huidige stand van zaken: zijn er S(B)O-scholen waar goede aansluiting met BSO bestaat en onder welke voorwaarden kunnen deze voorbeelden dienen als leidraad voor andere scholen?

De praktijkvoorbeelden laten zien dat er verschillende vormen van BSO zijn waar kinderen met een beperking terecht kunnen. Daar zijn veel mooie, navolgenswaardige voorbeelden bij. In een aantal gevallen gaat het om BSO die aansluit bij de SO- of SBO-school.

Succesfactoren die vaak genoemd worden zijn: goed opgeleid personeel dat ervaring heeft met de specifieke doelgroep, kleine groepen waarin ieder kind voldoende aandacht kan krijgen en ook rust gewaarborgd is, een eigen goed geoutilleerde ruimte waar de BSO plaats kan vinden, een goede ruimte voor het buiten spelen en goede contacten met de school en de ouders.

De ouders die van BSO gebruik maken zijn over het algemeen zeer tevreden; die van het SO zijn meer tevreden (bijna iedereen tevreden) dan die van het SBO (driekwart tevreden).

Ouders van kinderen in het SO en SBO willen het liefst dat hun kind terecht kan op een reguliere BSO, dicht bij hun huis. De helft van de ouders van SBO-kinderen heeft een voorkeur voor deze vorm, tegenover bijna 40% van de ouders van SO-kinderen. Daarnaast is er ook een aanzienlijke groep ouders (ongeveer eenderde, zowel in SO als SBO) die een voorkeur heeft voor 'speciale' BSO voor hun kind, omdat hun kind daar beter op zijn plek is. De mening onder experts is vergelijkbaar met die van ouders. Een kleine meerderheid wenst geïntegreerde BSO, een ander deel vindt dat aparte BSO voor deze kinderen de beste oplossing is.

Het grootste deel van de ouders die van BSO gebruikmaken, zeggen dat te doen vanwege de sociale ontwikkeling van hun kind. Pas als tweede reden wordt 'afwezigheid/andere bezigheden van de ouders' genoemd. Dat is ook wat schooldirecteuren en leidsters van de BSO aangeven: in veel gevallen is er wel een ouder thuis maar wordt gekozen voor BSO vanwege de positieve invloed op de sociale ontwikkeling van het kind, of omdat het gezin dan enkele uren per week ontlast wordt. Opvallend, maar begrijpelijk gezien het verschil in zwaarte van de problematiek tussen kinderen van het SBO en het SO, is dat 18% van de ouders uit het SO gezinsontlasting als reden geeft, en 0% van de ouders uit het SBO (zie voor een overzicht ook Bijlage 1).

Vraag 3

Welke knelpunten verhinderen de mogelijkheden om nu voor het S(B)O een goede aansluiting met BSO te bewerkstelligen?

Er zijn verschillende BSO-modellen voor kinderen uit het SO en SBO. Elk van deze modellen kent voordelen maar ook knelpunten. Er zijn *speciale BSO's* gekoppeld aan een BSO- of SO-school, *BSO Plus* waarin wel speciale aandacht en begeleiding is voor kinderen met een beperking maar waar verder toch 'gewone' BSO wordt nagestreefd met waar het kan

integratie, en ten derde kunnen kinderen met een beperking ook wel terecht op een aantal *reguliere BSO-locaties* (zie voor een overzicht van deze modellen Bijlage 1).

De experts melden een groot aantal (mogelijke) knelpunten rond BSO voor kinderen van het S(B)O:

- het omgaan met kinderen met een beperking vereist vaak een speciale opleiding en begeleiding van de groepsleiding. Dat is duur.
- de beschikbaarheid van (speciale) plaatsen in reguliere opvang is gering
- de vereiste, soms kostbare, aanpassingen van de accommodatie en de buitenruimte zijn vaak niet gerealiseerd of te realiseren
- de ligging van de BSO ten opzichte van school en huis is vaak ongunstig
- de kosten en de logistiek van het vervoer (de gemeentelijke verordeningen rond leerlingenvervoer die afzetten na schooltijd bij een ander dan het thuisadres veelal niet toestaan, ...)
- de onduidelijkheid over de bekostiging en de complexiteit van de regelgeving,
- de hoge kosten van de vaak kleinschalige start.

In het SBO worden vooral de kosten (68%) als een probleem ervaren, en het vervoer dat niet (goed) geregeld kan worden. In het SO worden verschillende redenen genoemd. De BSO wil het kind niet plaatsen, kan het kind niet de aandacht geven die het nodig heeft of bezit niet de specifieke deskundigheid die nodig is voor goede opvang van het kind. Dit soort argumenten die te maken hebben met de opvang zélf worden door ouders met kinderen in het SBO nauwelijks genoemd.

Voor het SBO lijkt dus te gelden dat er praktische knelpunten zijn om de opvang heen, terwijl voor het SO geldt dat er te weinig BSO is die de juiste opvang kan bieden.

Vraag 4

Wat is de mening van de direct betrokkenen over een eventuele verplichting voor S(B)O-scholen?

Algemeen wordt onderschreven dat (ouders van) leerlingen uit het SO en SBO dezelfde garanties ten aanzien van de beschikbaarheid van BSO zouden moeten hebben als leerlingen van reguliere scholen. Dit bij wet regelen is de logische consequentie van dit uitgangspunt. Dat betekent niet dat iedereen vindt dat deze verplichting bij scholen belegd zou moeten worden. Het beleggen van de verplichting te voorzien in BSO bij het SO en SBO kan tot een complexe uitvoeringspraktijk voor deze scholen leiden. Voornamelijk het SO vangt immers vaak kinderen uit een grote regio op en voorzien in (thuisnabije) opvang vergt veelal 1 op 1 – arrangementen. Het beleggen van de verplichting bij de gemeente wordt soms als redelijk alternatief gezien. Sommige SO-scholen bepleiten het leggen van de verplichting bij de verwijzende reguliere school.

De mening over een verplichting verschilt niet duidelijk afhankelijk van cluster. Zie voor een overzicht van voor- en nadelen van een verplichting Bijlage 2.

Vraag 5

Welke financiële aspecten zijn verbonden met BSO voor kinderen met een speciale zorgbehoefte? Wat voor soorten extra kosten zijn er aan opvang voor deze kinderen verbonden, en welke financieringsmogelijkheden zijn er?

De extra kosten voor BSO voor kinderen van SO en SBO zijn in te delen in vier categorieën: *Personeel*: de kosten van extra personeel (bij kleinere groepen) en gespecialiseerde, relatief dure, leidsters, ondersteuning van het personeel, kosten van therapeuten (logopedie e.d.), kosten van verzorgers/verpleegkundigen, aanvullende professionalisering van het personeel. Ook de afstemming met het onderwijs ten behoeve van een doorgaande pedagogische lijn werkt kostenverhogend.

Huisvesting: aanpassingen van het gebouw, aangepaste toiletten, grotere ruimtes voor rolstoelers en bedlegerige kinderen, ruimtes voor fysieke verzorging, ruimtes voor ondersteunend personeel.

Vervoer: de kosten van vervoer van school naar BSO voor zover niet te dekken vanuit het gemeentelijk leerlingenvervoer, evenals de verdunning van de bezetting van het leerlingenvervoer bij BSO verbonden aan SO of SBO (als een deel van de kinderen direct na schooltijd naar huis gaat en een deel nog naar de BSO gaat en dus later naar huis gebracht moet worden).

Hulpmiddelen: bijzonder spelmateriaal, verbandmiddelen, tilliften, medicatie.

Er is een indeling te maken in incidentele en structurele lasten. Aanpassingen aan gebouwen vergen bijvoorbeeld een eenmalige investering (los van afschrijvingen etc.), hogere kosten voor extra of gespecialiseerd personeel zijn structureel. Ook worden *opstartkosten* genoemd: veel van de BSO-initiatieven voor kinderen uit SO en SBO hebben een lange voorbereidingstijd nodig waarin ouders, kinderopvangorganisaties en scholen samen tot een creatieve oplossing moeten zien te komen. Vaak wordt een coördinator ingeschakeld die het proces moet leiden. Deze fase wordt veelal gefinancierd op projectbasis.

De experts hechten er sterk aan dat de kosten voor BSO voor ouders van kinderen van SO en SBO niet hoger zijn dan die voor ouders van kinderen van reguliere scholen.

In het onderzoek zijn verschillende financieringsmogelijkheden genoemd (op basis van NSO Plus).

Ten eerste is er de *Wet op de kinderopvang*. Als beide ouders werken kan hierop een beroep worden gedaan. Een probleem is dat veel ouders die opvang wensen voor hun kind niet aan deze voorwaarde voldoen. Als het kind naar de BSO gaat omdat het gezin ontlast moet worden of vanwege de sociale vaardigheden die het daar leert, voorziet de Wet op de Kinderopvang daar niet in.

Ook kunnen vanuit deze wet niet de extra kosten betaald worden die gepaard gaan speciale BSO. De 'plus' moeten ouders zelf betalen.

Daarnaast is er het *AWBZ persoonsgebonden budget (PGB)*. De ouders vragen een indicatie aan voor hun kind. NSO Plus kan vallen binnen de zorgfunctie: ondersteunende begeleiding. Ouders betalen vaak een groot deel van de opvang uit het PGB. Een knelpunt is dat ouders het vaak moeilijk vinden om een PGB aan te vragen, dat de aanvraagprocedure langdurig is en dat niet van tevoren duidelijk is welke kosten wel en welke niet uit het PGB bekostigd mogen worden.

Er bestaat ook een *Sociaal Medische Indicatie (SMI)*. De SMI valt niet onder de Wet op de Kinderopvang. De gemeente heeft voor de SMI een budget gekregen. De gemeente heeft veel

ruimte om een eigen beleid te formuleren en kan ervoor kiezen kinderen die naar de NSO Plus gaan een SMI te geven en bij te dragen in de kosten per uur.

Enkele BSO Pluslocaties uit ons onderzoek worden via deze weg gefinancierd. Een nadeel van deze vorm van financiering is de onzekerheid over de toekomst van de BSO Plus vanwege de tijdelijke geldstroom.

Ook via de *provincie* is financiering mogelijk. De provincie is verantwoordelijk voor de jeugdzorg en kan besluiten aan NSO Plus een bijdrage te geven vanuit het idee dat de NSO kan worden aangemerkt als een vorm van jeugdzorg.

Tenslotte komt het voor dat *via een zorgaanbieder AWBZ-Zorg In Natura* wordt verleend. Het zorgkantoor keert de gelden uit aan de AWBZ-erkende instelling, die of zelf de NSO Plus uitvoert of de uitvoering uitbesteedt. De voorwaarde dat ieder kind een CIZ indicatie moet hebben, is bij deze financieringsmogelijkheid een beperkende factor.

7.2 Aanbevelingen

Op basis van de conclusies kunnen we een aantal aanbevelingen doen:

- Het is belangrijk dat het aanbod van passende BSO voor kinderen uit het SO en SBO wordt uitgebreid. Er is zowel behoefte aan meer plaatsen voor deze groep kinderen in de reguliere opvang als aan speciale BSO. Uitbreiding van verschillende soorten BSO is daarom gewenst. Het realiseren van verschillende voorzieningen sluit ook aan bij de operatie Passend Onderwijs zoals OCW zich heeft voorgenomen.

- Om uitbreiding te realiseren moet een aantal knelpunten uit de weg worden geruimd. Doordat BSO voor kinderen met een beperking veel extra kosten met zich meebrengt (meer en duurder personeel, aanpassingen aan gebouwen, overlegkosten, opstartkosten, vervoerskosten, enz.) is het een dure vorm van opvang. De extra kosten die passende BSO met zich meebrengt, zouden niet op de ouders verhaald moeten worden. Momenteel zijn er voor een groep kinderen/ouders onoverkomelijke financiële problemen, omdat ze (wegens geen indicatie, wegens ouders die niet allebei werken) niet in aanmerking komen voor bestaande financieringsstromen of de weg daar naartoe niet weten te vinden. Het is belangrijk deze financiële knelpunten op te lossen.

- Voor het realiseren van voldoende uitbreiding zou een verplichting een mogelijkheid zijn. Het is echter de vraag wanneer die verplichting zou moeten ingaan, en bij wie deze verplichting belegd zou moeten worden. Dat kinderen uit SO en SBO even veel recht hebben op goede BSO als alle andere kinderen, staat buiten kijf. Het is echter wel duidelijk dat er nog zoveel knelpunten zijn dat het te vroeg beleggen van een verplichting bij scholen tot problemen zou leiden. Scholen hebben meer tijd nodig. Zie voor een overzicht van voor- en nadelen van een verplichting Bijlage 2.

- Ouders van SO- en SBO-kinderen weten vaak de weg niet te vinden naar passende BSO. De behoefte is groter dan het aanbod maar anderzijds is er ook aanbod waar nog geen gebruik van wordt gemaakt. Het zou goed zijn als er een centraal punt kwam waar alle informatie over BSO voor kinderen met een beperking verzameld is, en waar ouders kunnen kijken welk aanbod er bij hen in de buurt is. Ook zouden scholen en BSO's goede voorbeelden moeten kunnen gebruiken voor hun eigen praktijk. Te denken valt aan een website, die met regelmaat wordt bijgehouden.

Een ander idee hiervoor: Indicering voor het SBO verloopt nu via Regionale Verwijzing Commissies, voor het SO via de Regionale Expertise Centra. Daar worden ouders geholpen bij het kiezen van de beste school voor hun kind. Daar is dus alle beschikbare relevante informatie over het kind bekend. Met een overzicht van geïntegreerde en speciale BSO-mogelijkheden kunnen ouders ook geadviseerd worden in het vinden van een goede BSO voor hun kind. Zo hoeven ouders niet direct (een deel van) hun baan op te zeggen als hun kind naar het speciaal (basis)onderwijs gaat. Dit gebeurt nu vaak wel, omdat de opvang een probleem kan worden bij plaatsing van hun kind op een school voor speciaal (basis)onderwijs.

- Dit onderzoek laat nog vragen open, met name op het gebied van bereik, effect, verantwoordelijkheid (school of bijvoorbeeld gemeente). Praktisch gericht vervolgonderzoek, bijvoorbeeld door middel van pilots die beschreven en geanalyseerd worden op kritische succesfactoren ten aanzien van het opstartproces en de oplossing van knelpunten, zou kunnen

leiden tot een document waardoor nieuwe initiatieven kunnen profiteren van kennis en ervaringen die elders zijn opgedaan.

Literatuur

Ballex, M. & Jongepier, N. (2002). *Samen naar de BSO. Kinderen met een verstandelijke handicap in de buitenschoolse opvang*. Utrecht: NIZW.

Gilting, R. (2007). *Liefst zoals thuis; ouders en kinderen over buitenschoolse opvang*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Den Haag.

Hover, C., van der Loos, P., Berns, S. & Wever, G. (ongepubliceerd rapport, 2007); *Kinderen met een beperking en de reguliere kinderopvang*. Rotterdam: Smets & Hover/Deloitte Consultancy.

Jongepier, N. (2004) *Inventarisatie kinderopvang met extra zorg*. Utrecht: NIZW.

NSO en OOG (2007) *Nieuwsbrief NSO Plus*, mei 2007.

Rietveld, E., Codina, E., Verschoor, D. & Duijnhouwer, V. (2007), *SO Kids Schoolbreed Onderdak*. Rotterdam: CED-Groep

Vermeer, H., van IJzendoorn, M., de Kruif, R., Fukkink, R., Tavecchio, L., Riksen-Walraven J. & van Zeijl, J. (2005); *Kwaliteit van Nederlandse kinderdagverblijven: trends in kwaliteit in de jaren 1995-2005*. Universiteit Leiden/universiteit Amsterdam/Radboud Universiteit Nijmegen.

Wever, G., de Klerk, A. & van der Loos, P. (ongepubliceerd rapport, 2006); *Kinderen met een beperking en kinderopvang; Onderzoek naar de belemmeringen om arbeid en zorg te combineren voor ouders van een kind met een beperking of chronische ziekte*. Rotterdam: Deloitte Consultancy, Rotterdam.

Bijlage 1: Schema conclusies

Vorm van BSO	Vervoer	Personeel	Kosten	Welke kinderen?	Behoeft	Voordelen	Knelpunten	Preferentie van?
Reguliere BSO	Lange reistijd als deze BSO in de buurt van huis is, kind komt laat aan, maar ouders kunnen het kind wel ophalen.	Doorgaans niet voldoende toegerust voor de problematiek van de kinderen, te grote groepen, te weinig leidsters.	Wisselend, sommige kosten kunnen vanuit PGB betaald worden. Soms zijn er geen extra kosten, in andere gevallen investeert de BSO zelf. Ouders betalen zelfde uurprijs als reguliere kinderen.	Kinderen van het SBO, kinderen van het SO, meestal met uitzondering van ernstige gedragsproblematiek en ernstige fysieke beperkingen.	Arbeidsparticipatie ouders, prettige vrijetijdsbesteding en sociale ontwikkeling van het kind.	Dichtbij huis, past in 'wijkbeleid' dat veel gemeenten voeren. In eigen leefomgeving van het kind, mogelijk vindt het kind hier vriendjes. Kinderen kunnen veel van elkaar leren, zoals sociale vaardigheden, acceptatie enzovoorts.	Voor bepaalde groepen kinderen niet geschikt. Zij floreren niet in de groep of de groep wordt door hen verstoord).	Vooraf ouders van kinderen op het SBO (> 47%), tevens groot deel van ouders van het SO (39%). Mening van experts is wisselend, hier spelen ook verschillende ervaringen en belangen mee.
Speciale BSO/BSO+⁴	Wisselend, soms in de buurt van school waar kinderen opgehaald worden door de opvang (bijv. met eigen busjes).	Gespecialiseerd, goede leidster/kind ratio.	Indien AWBZ-instelling: CIZ indicatie vereist. Anders (BSO+): SMI indicatie per kind of per instelling, subsidie van gemeente plus normale bijdrage ouders. Of	Kinderen van het SBO en kinderen van het SO die voor een zorgindicatie in aanmerking komen (in geval	Ontwikkeling & prettige vrijetijdsbesteding van het kind, ontlasting van het gezin, arbeidsparticipatie	Passende opvang, ouders zijn gerust dat hun kind op zijn plek zit. Door intensievere begeleiding: meer tijd voor contact	Niet elk kind krijgt indicatie, soms wachtlijsten, geen integratie.	Schooldirecteuren, ouders (SO 33%, SBO 35%). Ook preferentie van veel grotere BSO-aanbieders.

⁴ Er vanuit gaande dat deze BSO+ géén geïntegreerde opvang biedt. Alle opvang met integratie valt onder scenario: reguliere BSO.

Buitenschoolse opvang voor kinderen met een beperking

Vorm van BSO	Vervoer	Personeel	Kosten	Welke kinderen?	Behoeft	Voordelen	Knelpunten	Preferentie van?
			'plusprijs', ongeveer 1,5 keer de normale prijs (deze prijs varieert zeer).	van AWBZ-instelling). Op BSO+ alle kinderen.	ouders, daarnaast aansluiting op eventuele behandeling.	met school/ouders zodat doorgaande lijn kan ontstaan. Er is meestal aangepast materiaal. aanwezig en het gebouw is aangepast aan de mogelijkheden van de kinderen.		
BSO in school	Weinig extra vervoersproblemen. Wel kunnen vervoersproblemen ontstaan als enkele kinderen na de BSO nog lang met de taxi naar huis moeten reizen.	Gespecialiseerd, goede leidster/kind ratio.	Doorgaans is voor deze opvang een CIZ indicatie vereist. De opvang kost de ouders dan zelf meestal niets, soms wordt kleine knutselbijdrage van de ouders gevraagd. Er zijn ook voorbeelden waarbij de BSO in school een BSO + is, daarvoor geldt bovenstaand financieringssysteem	Kinderen van SBO en SO die voor een zorgindicatie in aanmerking komen.	Ontwikkeling & prettige vrijetijdsbesteding van het kind, ontlasting van het gezin, arbeidsparticipatie ouders, daarnaast aansluiting op eventuele behandeling.	Passende opvang, door nauwe samenwerking tussen BSO en school ontstaat een doorgaande lijn, leidsters zijn goed op de hoogte van de ontwikkelingen van het kind op school. Mogelijkheden aansluiting met behandeling.	Niet elk kind krijgt indicatie, soms wachtlijsten, nauwelijks integratie, ver van huis	Schooldirecteuren, ouders van het SO (21%)

Bijlage 2: Schema voor- en nadelen van een verplichting

1. verplichting bij de school voor speciaal (basis) onderwijs voor het organiseren van BSO voor hun leerlingen
2. geen verplichting bij de school voor speciaal (basis) onderwijs voor het organiseren van BSO voor hun leerlingen

1a. Voordelen van een verplichting, belegd bij de scholen, om BSO te organiseren voor hun leerlingen:

- Door de verplichting ontstaat meer aanbod voor BSO voor deze groep kinderen. Gezien de latente behoefte die in het onderzoek naar voren is gekomen, is het noodzakelijk dat er meer aanbod komt in geschikte BSO voor kinderen van het S(B)O.
- De verplichting stimuleert de scholen om initiatieven voor BSO in school te nemen. Gezien de geslaagde praktijkvoorbeelden van deze vorm van BSO lijkt dit een gewenst effect.
- Het gat tussen het onderwijs en de BSO kan daardoor in veel gevallen worden verkleind. Deze kinderen hebben baat bij een doorlopende pedagogische lijn, en die kan gerealiseerd worden door BSO aan te laten sluiten bij het onderwijs.
- Vanwege de verplichting zal meer aandacht zijn voor BSO voor deze kinderen. Veel ouders, maar ook de opvangvoorzieningen, weten nu niet dat kinderen met een beperking naar de BSO kunnen. Een verplichting zal ertoe leiden dat scholen op zoek gaan naar goede voorbeelden en deze gaan aanpassen voor hun eigen situatie.
- Een verplichting zal scholen alert maken op de latente behoefte aan dit soort opvang, en hen ertoe bewegen met ouders en kinderopvangorganisaties samen tot oplossingen te komen.
- De verplichting schept duidelijkheid en maakt de school tot een herkenbare informatiebron voor ouders; ouders weten bij wie ze terecht kunnen met hun vragen over BSO.
- Het is waarschijnlijk dat een stijgend aanbod van BSO voor kinderen met een beperking leidt tot hogere arbeidsparticipatie van de ouders van deze kinderen.

1b. Nadelen van een verplichting, belegd bij de scholen, om BSO te organiseren voor hun leerlingen:

- Er is nog onvoldoende passend aanbod. Ook al is het aanbod groeiende: het ligt niet voor de hand dat voldoende aanbod binnen korte tijd te realiseren is.
- Er zijn dusdanig veel praktische knelpunten (vervoer, hoge kosten van het personeel, hoge opstartkosten) dat een verplichting niet haalbaar lijkt voordat deze knelpunten uit de weg zijn geruimd.

- De verplichting legt een druk op scholen om BSO te regelen terwijl zij dat zelf misschien niet willen. Dat zal tot onvrede onder scholen leiden.
- Als de vraag naar opvang groot blijkt, zal, door de snel te vormen oplossingen, de kwaliteit van de BSO verminderen. Dit is vooral iets waar schooldirecteuren voor vrezen.
- De verplichting zal de scholen veel tijd gaan kosten, grotendeels vanwege de regionale functie die veel SO- en SBO-scholen hebben. Contacten met een groot aantal gemeentes en instellingen om BSO voor de kinderen te organiseren zal veel tijd in beslag nemen.
- Uit de goede voorbeelden blijkt dat het opstarten van BSO voor kinderen met een beperking tijd kost, in ieder geval één of twee jaar. Een te snel ingevoerde verplichting zou voorbijgaan aan deze lastige opstartfase.

2a. Voordelen van *geen* verplichting, belegd bij de scholen, om BSO te organiseren voor hun leerlingen:

- Er is ruimte voor spontane en verschillende initiatieven, zoals een aantal voorbeelden opgenomen in het huidige onderzoeksrapport. Dit komt, naar verwachting, de kwaliteit van de opvang ten goede.
- De goede voorbeelden zullen vanzelf leiden tot steeds meer goede initiatieven. Ouders, scholen én BSO-instellingen zullen samen tot oplossingen komen.
- Scholen kunnen met elkaar concurreren door middel van goede BSO, dit stimuleert naar verwachting meer scholen om BSO te organiseren.

2b. Nadelen van *geen* verplichting, belegd bij de scholen, om BSO te organiseren voor hun leerlingen:

- Er bestaat een grote kans dat het tekort aan aanbod van passende BSO voor S(B)O, zoals deze nu bestaat, blijft bestaan, met alle negatieve gevolgen van dien (lage arbeidsparticipatie van ouders, gemiste kans om aan het sociaal welbevinden van deze kinderen te werken, geen mogelijkheden het gezin te ontlasten)
- Velen ervaren het als 'oneerlijk' dat een verplichting wel voor het reguliere basisonderwijs en niet voor het SO en SBO zou gelden. 'Deze kinderen hebben evenveel recht op goede buitenschoolse opvang als alle andere kinderen' is de algemeen geldende mening. Er zijn geen principiële maar slechts praktische redenen waarom scholen voor SO en SBO zich niet verplicht zouden hoeven voelen passende BSO voor hun leerlingen te regelen.